broj 108 cijena 120 d

ORIONOVA

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

Robert Sheckley:

Razbojstva s dozvolom

i druge najbolje sf. pripovijetke

Isaac Asimov, Damon Knight, ostali

Sadržaj

Sirius 108

Riječ urednika

Robert Sheckley: Razbojstva s dozvolom

Isaac Asimov: Osmijeh koji obara

Daniel Kolak: Samo za članove kluba

Frederick Brown i Mack Reynolds: Ja, Klempo i Marsovci

Miha Remec: Nečista kći

James Causey: Igračka

Steve Rasnic Tem: Rat na isturenim položajima

Gennadij Maksimovič: Psihijatar za računala

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Za SIRIUS...nije za SIRIUS

SIRIUS broj 108,

Lipanj 1985.

● SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković, Ljudevit Bauer, prof. dr. Adolf Dragičević (predsjedavajući), Vesna Gazdag, Igor Golik, Ana Hrastović, Marija Jurela, Želimir Koščević, Milivoj Pašiček, Nada Šoljan, Ismet Voljevica.

● GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Milivoj Pašiček.

● SIRIUS – biblioteka znanstvene fantastike, izlazi svakog petog u mjesecu – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR Informativno-revijalna izdanja n.sub.o. Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 –Stručni savjet »Siriusa«: Klub prijatelja znanstvene fantastike i fantastike Sfera Zavoda za kulturu i obrazovanje, Zagreb, Ivanićgradska 42a –Adresa uredništva: »Sirius«, Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR-i Novinska rotacija n.sub.o. i TM n.sub. o., 410-00 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4. – Cijena pojedinom primjerku 120 dinara. Pretplata: za godinu dana 1296 dinara, za šest mjeseci 648 dinara (u cijenu je uračunan popust). Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR-a »Vjesnik«, Interna banka, s oznakom: za »Sirius«.

● Cijena oglasa. crno-bijela stranica 30.000 dinara; posljednja omotna stranica 40.000 dinara

● UREDNIK: Borivoj Jurković. – Recenzenti domaćih priča: Darije Đokić i (pisanih na slovenskome) Žiga Leskovšek. – Grafička oprema: Borislav Grabušnik – Lektor: Đuro Šnajder.

SCAN i OCR: Sekundica

Ispravka: MasterYoda

Prelom: MasterYoda

www.sftim.com

Riječ urednika

Dragi čitatelju!

= Otkako sam prije osam mjeseci prešao na novu dužnost glavnog i odgovornog urednika »Kviza« i »Sfinge«, u nekoliko sam navrata u »Riječi urednika napominjao da ću i dalje uređivati SIRIUS dok mi to budu omogućavale snage i okolnosti. Kao što vidite, dragi čitatelju, tih osam SIRIUSA uređivao sam nastojeći da ih zadržim u kvalitativnim okvirima onih prijašnjih stotinu. Moram priznati da mi je taj posao iz broja u broj postajao sve teži, i to najviše zbog toga što, živeći izvan redakcije »Romana i stripova«, objektivno i fizički ne mogu sudjelovati u radu te redakcije, čije je jedno pod izdanja i SIRIUS. Drugim riječima, osjećam da bih, nastavim li tako uređivati SIRIUS, morao sve više tražiti unutrašnje rezerve u rutini i iskustvu umjesto u angažiranosti i inventivnosti. A kako je SIRIUS živi organizam koji se mora razvijati jednako kao što se, iz broja u broj, razvijao od svoga početka, jasno je da bi moglo biti više štete nego koristi po SIRIUS budem li ga i dalje uređivao uz tako reducirane vlastite snage (angažmanom na drugom mjestu, pa makar i vrata do vrata s uredništvom SIRIUSA) i tako izmijenjene okolnosti (život izvan redakcije koja je »zadužena« za brigu o daljem razvoju svih svojih izdanja, pa tako i SIRIUSA).

= Vjerojatno su redakcija, kolegij i glavni urednik »Romana i stripova« razmišljali na sličan način kao ja, jer smo vrlo brzo došli do zajedničkoga zaključka: želimo li dobro SIRIUSU i njegovoj budućnosti, briga o njemu treba da ostane u okvirima redakcije koja ga izdaje.

= Dalji logički slijed, dragi čitatelju, očito nije nikakva tajna: ova. 89. po redu »Riječ urednika« posljednji je put potpisana mojim imenom i prezimenom, onaj stupčić na prethodnoj stranici, 108. po redu, posljednji put bilježi moje ime kao urednika SIRIUSA.

= Ipak, vjerujem da će mi snage i okolnosti dopustiti da se moje ime i dalje pojavljuje na stranicama SIRIUSA. u drugim funkcijama, o čemu smo također brzo došli do zajedničkog zaključka, a navještaj toga je već u ovome broju: moj prijevod novelete poznatog slovenskog književnika Mine Remeca »Nečista kći«.

= Vjerujem, na kraju, da ovih punih devet godina mojih nastojanja da učvrstim kontakte s vama, dragi čitatelju, neće biti izgubljeno vrijeme, da

će Vam SIRIUS i dalje biti jednako vjeran prijatelj kao i dosad, i da ćete mu Vi i dalje ostati ne samo čitalac nego i prijatelj. Svi su rastanci, kažu, teški, no sve mi ovo nekako ne pada teško, pa sam se već zabrinuo nisam li ja nekakvo nastrano čudovište, koje ne tuguje na rastanku. Brzo sam shvatio zašto je tako: jednostavno, ovo ne smatram rastankom od SIRIUSA, a pogotovu od Vas, dragi čitatelju nego normalnom točkom u razvojnoj liniji jednog časopisa, jedne redakcije i jednoga urednika. I uvjeren sam u jednu naoko nemoguću mogućnost: da naša suradnja, dragi čitatelju, u tim novim oblicima bude još plodnija i bolja nego dosad. Naime dosad sam često bio u položaju da se suprotstavljam Vašim željama, koje su ponekad bile u suprotnosti s mojom odgovornošću kao urednika SIRIUSA, a Vi ste pak možda zazirali od nekakvog »svemogućeg« urednika koji prosipa vlastitu »pamet« umjesto da sluša vox populi.

= Uz sve najbolje želje SIRIUSU i Vama, dragi čitatelju, srdačan pozdrav.

Vaš Borivoj Jurković

Robert Sheckley:

Skulking Permitt

Preveo Božidar Stančić

Razbojstva s dozvolom

Tom Ribar nije ni slutio da je bio dva prsta od toga da započne karijeru kriminalca. Bilo je jutro. Veliko crveno sunce tek se diglo na obzoru, praćeno malim žutim pratiocem. Majušni neki gradić — bijela mrlja na zelenom prostranstvu planeta — sjao je na svjetlu dvaju sunaca u drugoj polovici ljeta.

Tom je upravo ustao u svojoj kolibi. Bio je visok mladić, preplanuo od sunca. Od oca je naslijedio ovalne oči, a od majke izbjegavanje svakog napora. Ne treba žuriti. Nema ribolova prije jesenskih kiša, pa prema tome ni posla za ribara. A dotad se može samo tumarati i pripremati udice.

— Zamislili su je s crvenim krovom! — čuo je kako vani viče Billy Ličilac.

— Crkve nikad nemaju crveni krov! — dovikivao mu je Ed Tkalac.

Tom se narnršti. Kako se to njega nije ticalo, posve je zaboravio na promjene što su zadesile gradić prije dva tjedna. Obukao je hlače.i mirno izišao na gradski trg. Najprije je spazio golem natpis: »STRANCI NE SMIJU PREKORACIT GRANICE GRADIĆA.«. Ali, na planetu New Delaware nije bilo stranaca. Bila je ondje golema šuma i jedino selo. Natpis je bio, dakle, samo politički slogan.

Na trgu je sad bila crkva, zatvor, pošta, sve sagrađeno u dva tjedna grozničave aktivnosti i smješteno sučelice tržnici. Nitko nije znao što će s tim zgradama — dosad je selo dva stoljeća sasvim dobro živjelo i bez njih. No, sad je postojala potreba da se one sagrade.

• • •

Ed Tkalac postavio se pred novu crkvu i škiljio u zrak. Billy Ličilac se u balavoj ravnoteži držao na kosom krovu zgrade i od srdžbe mu se nakostriješio plavi brk. Pred crkvom se već skupilo nekoliko ljudi.

— Do vraga, govorim ti ono što sam čitao. Slažem se s bijelim krovom, ali crvenim nikako — govorio je Billy.

— Ti brkaš neke stvari — odgovorio je Tkalac. — Zar ne, Tome?

Tom je slegnuo ramenima, nije znao što da misli. U tom je trenutku dotrčao načelnik znojeći se obilno dok mu je košulja lepršala oko priličnog trbuha.

— Silazi! — viknuo je Billyju. — Provjerio sam. To mora biti obdanište s crvenim krovom, a ne crkva!

Billy je bio bijesan. Neprekidno je bio loše volje, kao svi ličioci. No, otkako ga je načelnik prošlog tjedna imenovao šefom policije, postao je nemoguć.

— Ali mi nemamo obdaništa — odvratio je Billy silazeći s ljestava.

— Pa da, moramo sagraditi jedno — reče načelnik — i to brzo. — Pogledao je u nebo, a prisutni nesvijesno za njim. No, ništa se nije vidjelo. — Gdje su Sid, Marv i Sam Tesar? — zapitao je.

Iz mnoštva se pojavi glava Sida Tesara, koji se podupirao štakama poslije pada s drveta dok je krao ptičja jaja. Tesari su očito loše održavali ravnotežu na drvetu.

— Ostali su u taverni kod Eda Pivara — napomenuo je Sid.

— A gdje bi inače bili? — javio se glas Mary Brodar iz mnoštva.

— Pođite po njih — naredi načelnik. — Moramo sagraditi obdanište. I to brzo. Recite im neka ga sagrade kraj zatvora. — Okrenuo se Billyju Ličiocu. — Billy, ti ćeš školu oličiti sjajnom crvenom bojom izvana i iznutra. To je važno.

— Kad ću dobiti značku šefa policije? — zanimalo je Billiya. — Čitao sam da šefovi policije nose značku.

— Izradi si jednu — odgovori mu načelnik. Obrisao je čelo rukavom košulje. — Kakva vrućina! Taj je inspektor mogao doći zimi! Tome! Tom Ribar! Imam za tebe važan posao! Dođi sa mnom, objasnit ću ti.

Stavio je ruku Tomu oko ramena, pa su se jedinim popločanim putem uputili u načelnikovu kolibu. Nekad je ta cesta bila zemljana, ali prošlost je

umrla prije dva tjedna i sad je cesta pokrivena kamenom. Bilo je mučno koračati bosonog i seljaci su hodali po livadi, ali se načelnik u načelu prisiljavao da hoda cestom.

— Slušajte, načelniče — pobunio se Tom — ja sam na odmoru...

— Sad nikakav odmor ne dolazi u obzir — odvrati načelnik. — Sad nikako. On može stići svakoga časa. — Načelnik je uveo Toma u kuću i sjeo u naslonjač sasvim blizu radio-stanice.

— Tome — rekao je. otvoreno — da li bi volio postati kriminalac?

— Pa, ne znam. Što je to kriminalac?

• • •

Načelnik se promeškolji u naslonjaču te stavi jednu ruku na radio da istakne autoritet.

— Evo što je na stvari — reče i počne objašnjavati.

Tom je slušao, ali što je više slušao, manje je shvaćao i manje mu se svidjelo. Sve je to bilo zbog ovoga međuzvjezdanog radija, zaključio je. Zašto ga nisu uništili?

Nitko nije vjerovao da bi još mogao funkcionirati. Na njemu se nakupio priličan sloj uredske prašine kako su se smjenjivali načelnici, ostao je posljednja zamukla veza s majčicom Zemljom. Dvije stotine godina prije toga Zemlja je komunicirala s New Delawareom, s Fordom IV, s Alfa Centauri, s Nuevom Espanom i drugim kolonijama koje su sačinjavale Zemaljsku demokratsku uniju. A zatim je komunikacija prekinuta.

Činilo se da je na Zemlji bjesnio rat. New Delaware sa svojim jedinim gradićem-selom bio je premalen i predalek da bi sudjelovao. Čekali su novosti, ali ništa. Zatim se na selo oborila epidemija kuge i pokosila tri četvrtine stanovništva.

Selo je polako zalizalo svoje rane, stanovnici su brinuli svoje brige i zaboravili na Zemlju. I proteklo je dvjesta godina. A onda se prije dva tjedna stari radio kašljući javio. Satima je gunđao i gušio se u pucketanju i smetnjama, a dotle su se pred načelnikovom kolibom skupili stanovnici. Uskoro su se mogle čuti riječi...

— ... čujete, New Delaware? Čujete li me?

— Da, čujemo vas — odgovorio je načelnik.

— Postoji li još kolonija?

— Dakako — ponosno je odgovorio načelnik.

— Mi smo neko vrijeme ostali bez veze s vanjskim kolonijama — glas je postao služben — zbog burnih događaja ovdje. Ali sad je sve završeno, osim posljednje operacije čišćenja. Vi ste, New Delaware, još i sad kolonija Zemljine imperije i morate se pokoravati njenim zakonima. Priznajete li taj status?

Načelnik je oklijevao. U svim je knjigama pisalo o Zemlji kao o Demokratskoj uniji. Ništa nenormalno ako se imena mijenjaju.

— Mi smo lojalni prema Zemlji — dostojanstveno je odgovorio načelnik.

— Odlično. To će nam uštedjeti trud oko slanja kaznenoga korpusa. Poslat ćemo vam inspektora s najbližeg planeta da se uvjeri pridržavate li se običaja, uredbi i tradicija Zemlje.

— Što?! — uznemireno je viknuo načelnik.

• • •

Službeni je glas postao kreštav.

— Vi shvaćate, naravno, da u svemiru ima mjesta samo za inteligentnu vrstu — čovjeka! Svi ostali moraju biti izbrisani, uništeni. Ne možemo dopustiti da stranci lunjaju potajice oko nas. Jeste li razumjeli, generale?

— Ja nisam general, ja sam načelnik.

— Da li upravljate?

— Jest, ali...

— Onda ste general. Da nastavim. U ovoj galaksiji nema mjesta za tuđince, niti za devijantne ljudske kulture. Nemoguće je upravljati zemljom u kojoj svatko čini što ga je volja. Potreban je red po svaku cijenu.

Načelnik je teško progutao slinu i promatrao radio.

— Osigurajte sve da to bude zaista kolonija Zemlje, generale, i da u vas

ne bude radikalnih devijacija kao što su slobodno mišljenje, slobodno udruživanje i sve što je na popisu zabrana. To su tuđinski utjecaji, a mi ne smijemo biti blagi prema tuđincima. Uspostavite red u koloniji generale. Inspektor će stići za petnaestak dana. To je sve.

Stanovnici sela odmah su organizirali sastanak da bi pronašli najbolji način za provođenje uputa sa Zemlje. A kako da se modeliraju prema zemaljskim kriterijima mogli su otkriti jedino u starim knjigama.

— To mi ipak ne objašnjava zašto nam je potreban kriminalac — prigovori Tom.

— To je važan element zemaljskog društva — odvrati načelnik. — Sve se knjige slažu u tome. Kriminalac je potreban kao i tvorničar, ili poštar, ili šef policije. Suprotno od njih, kriminalac je angažiran u protudruštvenom djelovanju. On radi protiv društva kako bi se istakli oni koji rade za društvo? Nitko ne bi imao što da radi.

— Ipak ne razumijem — Tom odmahne glavom.

— Budi razuman Tome. Moramo imati stvari kao na Zemlji na primjer popločane ulice. Toga ima u svim knjigama. Zatim crkve, škole, zatvor. Sve knjige o zločinu.

— Ne pristajem.

— Stavi se na moje mjesto — načelnik će molećivim glasom. — Inspektor dolazi i vidi Billyja Ličioca našeg šefa policije. Pita ga gdje je zatvor, a zatim pita: »Zar nemate zatvorenika?« Billy i ja odgovaramo: »Dakako da nema kad nema ni zločina.« »Što? Nema zločina« čudi se on. »Pa zločin je uvijek postojao na Zemljinim kolonija.« A ja odgovaram: »U nas ne postoji. Čak i nismo znali za tu riječ do prije dva tjedna.« A on će: »A zašto ste onda sagradili zatvor i imenovali šefa policije?«

Načelnik je otpuhnuo.

— Kopčaš? Sve tada propada. On odmah uočava da mi nismo kao ljudi sa Zemlje, da pokušavamo podvaliti, da smo tuđinci!

— Hmmm — promrmlja Tom ipak impresioniran.

— A ako ti pristaneš — nastavi načelnik — ja mogu reći: »Naravno, i kod nas ima zločina kao i na Zemlji. I mi imamo kradljivaca i ubojicu. Jadnik je loše odgojen i nije se adaptirao. Ali naš šef policije ima neke

dokaze protiv njega; nadamo se da ćemo ga moći uhapsiti u 24 sata«. Zatvorit ćemo ga a zatvor i poslije ga rehabilitirati.

— Što je to: rehabilitirati?

— Ne znam ni ja. Raspitat ću se kad dođe vrijeme. Valjda sad shvaćaš koliko je važan zločin?

— Mislim da shvaćam, ali zašto ja?

— Zato što nemam nikoga drugog. Osim toga, ti imaš uske oči. Kriminalci imaju uske oči.

— Nisu one baš tako uske! — pobuni se Tom. — Ed Tkalac ima još uže!

— Molim te, Tome! Svi moramo igrati svoju ulogu. Ti želiš pomoći zajednici, zar ne?

— Svakako — Tom će umorno.

— Odlično. Bit ćeš naš kriminalac. Evo, ovo će stvar učiniti zakonitom. — I on pruži Tomu dokument na kojem je pisalo:

»RAZBOJNIČKA DOZVOLA. Prisutni potvrđuju da je Tom Ribar ispravno akreditiran kao kradljivac i ubojica. On mora iskazivati svoju nečasnu rabotu u tamnim uličicama, posjećivati ozloglašena sumnjiva mjesta i kršiti zakon.«

Tom je dvaput pročitao dokument, a zatim zapitao:

— Što je to zakon?

— Objasnit ću ti kad ga izradim. Sve zemaljske kolonije imaju zakone.

— Ali što bih ja morao raditi?

— Moraš krasti i ubiti. To ne bi smjelo biti teško — Načelnik je prišao ormaru s knjigama i uzeo stare primjerke s naslovom »Kriminalac i njegova sredina«, »Psihologija zločinca« i »Studije o motivima krađe.« — Iz ovih ćeš knjiga naučiti sve. Ukradi što stigneš, ali mislim da bi bilo dovoljno samo jedno ubojstvo. Nema razloga za više.

— Dobro — Tom kimne glavom. — Valjda ću se snaći.

Uzeo je knjige i vratio se kući.

• • •

Bilo je vrlo toplo, a ovaj razgovor o zločinu ga je i umorio i zainteresirao. Legao je i počeo listati stare knjige. Nakon nekog vremena netko je pokucao.

— Uđite! — viknuo je Tom. Ušao je Marv Tesar, najveći riđi dječak iz obitelji Tesara, a za njim Jed Farmer. Nosili su vreću.

— Jesi li te seoski krminalac Tome? zapitao je Marv.

— Po svemu se čini.

— Onda je ovo za tebe. — Stavli su vreću na pod i izvadili sjekiru, dva noža, kratko koplje, toljagu i batinu.

— Što je to? — zapita Tom ustavši.

— Oružje — veselo će Jed Farmer. — Bez oružja ne možeš biti pravi kriminalaca.

— Zbilja? — Tom se počeše po glavi.

— Dobro bi bilo da sam razmisliš o tome — Jed će nestrpljivo. — Nećemo valjda mi umjesto tebe.

Marv Tesar namigne Tomu.

— Jed je bijesan jer ga je načelnik imenovao poštarom.

— Ja ću raditi svoj posao — doda Jed ali ne sviđa mi se što moram pisati sva ta pisma.

— To ne bi moralo biti teško — Marv će smiješeći se. — I na Zemlji postoje poštari, a ondje ima više ljudi. Mnogo sreće, Tome.

Izišli su. Tom pogleda oružje. Znao je što je to. U starim se knjigama govorilo o tome, ali se u New Delawareu nikad nitko nije time služio. Jedine životinje na planetu bile su sitni krznaši i biljožderi. A upotrijebiti oružje protiv svoga susjeda — čemu bi to služilo?

Uzeo je nož u ruke. Bio je hladan i šiljast. Tom je počeo koračati po sobi gledajući oružje. Činilo mu se da ga nešto steže u želucu. Počeo je sebi

zamjerati što je prebrzo prihvatio taj zadatak.

Ipak, zasad se nije morao zabrinjavati. Najprije će pročitati one knjige, a zatim će o svemu tome razmisliti.

• • •

Dugo je čitao, prestajući samo kad bi morao nešto pojesti. Različite kriminalne metode bile su prilično jasno opisane, ali ništa od toga nije bilo razumno. Kakav je cilj zločina? Tko ima koristi od njega? Kakvu prednost mogu imati ljudi od zločina? Knjige to nisu objašnjavale. Listao ih je i gledao fotografije i lica kriminalaca. Bili su vrlo ozbiljni i svjesni značenja svoga zadatka u okviru društva. Tom bi rado doznao kakvo je to značenje. To bi olakšalo stvari.

— Tome? — pozvao ga je načelnik i zatim ušao. Iza njega su ušli Jane Farmer, Mary Brodar i Alice Kuharica. — Što misliš, Tome, bi li počeo raditi

Tom iskrivi lice.

— Već sam počeo. Čitam knjige i pokušavam shvatiti.

— Mnogo čitaš — primjeti Alice Kuharica.

— Svi su se već prihvatili svoga posla — doda Jane Farmer.

— Što ima tako teško u tome da se nešto ukrade? — izazovno će Mary Brodar.

— Zbilja — reče načelnik. — Inspektor može svakoga trenutka stići, a mi još nemamo nijednog zločina.

— Dobro, dobro — promrmlja Tom, pa zatakne nož za pojas i uzme toljagu, a vreću stavi u džep da može u nju staviti plijen. Zatim iziđe dostojanstvenim korakom.

Ali kamo? Bilo je poslijepodne, tržnica, najlogičnije mjesto za krađu, bila je prazna do večeri. A osim toga, tko je vidio krasti usred bijela dana? Nije to baš profesionalno. Tom je izvadio svoju Razbojničku dozvolu i pročitao je opet *»... mora ....posjećivati sumnjiva mjesta ...«*

Dobro! Posjetit će sumnjivo mjesto, ondje će zamisliti plan, uživjeti se u svoju ulogu. Na žalost, u selu nije imao velik izbor. Bio je ondje

Restorančić sestara Duša, Miran kutić Jeffa Čaplje i Taverna Eda Pivara. Morat će se zadovoljiti Edovom krčmom. Taverna je bila koliba koja se nije mnogo razlikovala od koliba u selu. Imala je veliku salu za goste, kuhinju za članove obitelji. Edova se žena osim kuhanjom bavila i kućanstvom koliko joj je to dopuštala kralježnica. Ed je bio blijed, snena pogleda, talentiran da si stvara brige.

— Zdravo, Tome — pozdravi Ed. — Čuo sam da si postao naš kriminalac.

— Točno. Daj mi perricolu, Ede.

Ed Pivar ga posluži nealkoholiziranim sokom od korijena, a zatim uznemireno stane kraj Toma.

— Kako to da još ne kradeš, Tome?

— Moram sve isplanirati. U mojoj dozvoli se kaže da moram posjećivati sumnjiva mjesta i zato sam ovdje.

— Nije to baš pošteno s tvoje strane — odvrati Ed ožalošćenim glasom. — Moja taverna nije sumnjivo mjesto.

— Ti poslužuješ najsmrdljiviju hranu u cijelom selu — primijeti Tom.

— Znam. Moja se žena ne razumije u kuhanje, ali je ambijent ovdje prijateljski i ljudima se tu sviđa.

— Sve će se to promijeniti, Ede. Ja ovdje stvaram svoj štab.

Edova se ramena spuste.

— Pokušavaš stvoriti ugodno mjesto, a evo što dobivaš kao zahvalnost. — Pođe prema tezgi.

Tom je počeo razmišljati. Bilo je to zbilja teško. Ali ipak je hrabro nastavio. Prošao je jedan sat. Tada je odškrinuo vrata Richie Farmer, najmlađi Jedov sin.

— Jeste li već nešto ukrali, Tome?

— Još nisam — odgovorio je Tom razmišljajući.

Sparno je poslijepodne odmicalo i mračne su se sjene povlačile s druge strane ne baš čistih prozorčića taverne. Vani je počeo cvrčiti zrikavac i

večernji je povjetarac tresao lišće na drveću obližnje šume.

Ušli su veliki George Brodar i Max Tkalac na čašu glave. Sjeli su za Tomov stol.

— Kako ide? — zapitao je George Brodar.

— Ne baš osobito — odvrati Tom. — Ne mogu skopčati kako se to radi, kako se krade.

— Smislit ćeš — Brodar će polako i ozbiljno. — Ti si jedini sposoban za to.

— Imamo povjerenja u tebe, Tome — doda Tkalac.

Tom im zahvali. Ispili su i otišli, a Tom je ostao i razmišljao bulјeći u praznu čašu. Nakon jednog sata priđe Ed Pivar i nakašlje se.

— Ne bih se htio miješati u ono što me se ne tiče. Tome, ali... kad namjeravaš nešto ukrasti?

— Odmah — reče Tom, ustane, provjeri oružje i iziđe.

• • •

Na tržnici je počela večernja trampa. Roba je bila nagomilana na stalcima ili na prostiračima po livdi. Nije bilo ni novca ni cijene. Za deset čavala mogao si dobiti kanticu mlijeka ili dvije ribe, i obratno. Sve je ovisilo o tome što je tko imao za razmjenu i što je tko trebao. Nitko se nije mučio računanjem. To je bio jedan od običaja koji je načelnik nekako uspio uvesti.

Kad se Tom Ribar pojavio na tržnici, svi su ga toplo pozdravili. .

— Zdravo, Tome, ideš u krađu?

— Samo naprijed, momče!

— Hajde počni, Tome. Pokaži kako ti to radiš!

Nitko u selu nije još vidio krađu. Mještani su to smatrali egzotičnim običajem daleke Zemlje i bili su uznemireni pri pomisli kako će to izgledati. Ostavljali su svoju robu i pošli za Tomom.

Tom je zapazio da mu dršću ruke i to mu se nije svidjelo, pogotovo kad

je toliko ljudi čekalo da nešto ukrade. Zaustavio se naglo pred košarom Mlinarice, niske starice sjajnih očiju. Sjetio se kako su ona i njegova majka znale dugo razgovarati.

— Ovi geeferi su lijepi — reče.

— I svježi — odvrati Mlinarica, a Tom požali što se baš ovdje zaustavio. — Ubrani su danas poslije podne.

— Misliš li da će pokušati ukrasti? — promrmlja netko iza Toma.

— Sigurno — dahne netko kad je Tom uzeo jedan geefer i promatrao ga. Odjednom su svi utihnuli. A tada Tom pažljivo stavi geefer natrag u košaru. Iz mase se začuo dug uzdah.

Sljedeća je košara bila Maxa Tkalca, a uz njega je bila žena i petoro djece. Tog su dana nudili dva pokrivača i košulju. Stidljivo su se smiješili kad im je prišao Tom.

— Ova je košulja po tvom stasu — spomenuo je Max. On je poželio da ljudi odu i da ostave Toma da radi svoj posao.

— Hmmm — dahne Tom i dohvati košulju. Ljudi su čekali puni nade. Neka se djevojka nervozno zahihotala. Tom je stisnuo košulju i otvorio vreću za plijen.

— Samo trenutak! — viknuo je Billy Ličilac gurajući se kroz gledaoce. Sad je već nosio značku, stari komad kovana novca sa Zemlje, koji je ispolirao i pričvrstio za pojas. Na lice je namjestio službeni izraz.

— Što želiš s tom košuljom, Tome? — zapitao je.

— Pa ... gledam je.

— Gledaš, ha? — Billy mu okrene leđa, a zatim se naglo okrene i uperi u Toma prst. — Ne vjerujem da samo gledaš, Tome. Mislim da je želiš ukrasti!

Tom nije odgovorio. Izdajnička mu je vreća visila o ruci, a u drugoj je držao košulju.

— Kao šef policije — nastavio je Billy — imam dužnost da štitim ljude. Ti si sumnjiva osoba i mislim da će biti bolje da te uhapsim i podvrgnem ispitivanju.

Tom je oborio glavu. To nije očekivao, ali je to bilo normalno. Kad ode u zatvor, sve će biti gotovo, a kad ga Billy pusti, moći će se vratiti svome ribolovu.

Iznenada se ondje stvori načelnik, čija je košulja lepršala oko trbuha.

— Što radiš, Billy?

— Obavljam svoju dužnost, načelniče. Ovdje prisutni Tom sumnjivo se vlada. U knjizi piše ...

— Znam što piše u knjizi — prekine ga načelnik — jer sam ti je ja posudio. Ne možeš još uhapsiti Toma.

— Ali nema drugog kriminalca u selu — jadao se Billy.

— A što ja tu mogu? — odvrati načelnik. Billy je stisnuo usne.

— U knjizi se spominje rad Preventivne policije. Moja je dužnost da spriječim zločin prije nego što bude počinjen.

Načelnik podigne ruke, pa ih spusti nemoćno.

— Billy, pokušaj shvatiti. Nama je potreban dosje kriminalca i ti nam moraš pomoći da ga sastavimo.

Billy je slegnuo ramenima.

— Dobro, načelniče, ja sam samo pokušao obavljati svoju nužnost. — Spremao se da pođe, ali se tada okrenuo prema Tomu. — Uhvatit ću ja tebe! Vidjet ćeš ti da se zločin ne isplati. — Zatim se krupnim koracima udaljio,

— Previše je ambiciozan, Tome — opravdavao ga je načelnik. — Ne brini. Ukradi nešto, pa da završimo to.

Tom je počeo polako hodati prema zelenoj šumi što j» okruživala selo.

— Nešto nije u redu, Tome? — zabrinuo se načelnik.

— Nemam više hrabrosti. Možda sutra navečer...

— Ne, odmah — ustrajao je načelnik. — Ne možeš to odgađati. Hajde, mi smo s tobom...

— Dakako — složi se Max Tkalac. — Ukradi košulju, baš je po tvom

stasu.

— Što kažeš o jednom zgodnom vrču za vodu?

— Gledaj ove lijepe skeegee, Tome.

Tom je gledao košare koje su mu se nudile. Dok se prigibao da uzme košulju, ispao mu je nož iz pojasa. Podigao ga je misleći kako će ga smatrati nespretnjakovićem. Košulju je strpao u vreću za plijen. Mnoštvo oko njega je zapljeskalo, a Tom se blijedo nasmiješio. Osjećao se malo zadovoljniji.

— Mislim da se počinjem privikavati — primijetio je.

— Dakako... Znali smo da ćeš se snaći... Uzmi još nešto, stari...

Tom je prošao tržnicom i uzeo smotak konopca, šaku oraha i slamnati šešir.

— Mislim da će zasad biti dovoljno — reče on načelniku.

— Jest, ali to nije ono pravo. To izgleda kao da su ti ljudi poklonili robu, kao da ti je to generalna proba ...

— Oh! — promrmlja Tom razočarano.

— Ali, vidjet ćeš, drugi put će ići lakše. I ne zaboravi da moraš počiniti ubojstvo.

— Je li to zaista potrebno?

— Volio bih da nije, ali ova je kolonija već više od dvjesta godina ovdje a još nije počinjen zločin. A u drugim kolonijama ih je bilo.

— Onda bi zbilja bio potreban jedan — složi se Tom. — Potrudit ću se. — Pošao je prema svojoj drvenjari, a ljudi su još dugo pljeskali za njim.

Došavši u kolibu, Tom upali svjetiljku sa stijenjem od trstike i pripravi nešto za jelo. Kad je pojeo, sjeo je u naslonjač i ostao dugo ovako. Nije bio zadovoljan sam sa sobom. Nespretno je počeo krasti. Cijeli se dan trudio i oklijevao, a onda su mu ljudi morali gurati robu u ruke.

I to mi je neki kradljivac!

Nije nailazila nikakva ideja, ali nije imao razloga da sve sabotira samo

zato što nema prakse. Otvorio je vrata. Vani je bila lijepa noć, osvijetljena tucetom golemih blizih zvijezda. Tržnica je opustjela i svjetla u kućama su se počela gasiti. To je pravo vrijeme za krađu!

Prošli su ga trnci pri toj pomisli. Osjetio je ponos. Tako kriminalci moraju praviti svoje planove — noću. lunjajući.

Tom je provjerio oružje, ispraznio vreću i izišao. U mjestu su se ugasila i posljednja svjetla. Tom se uputi prema kući Rogera Brodara. On je ostavio svoju lopatu kraj zida i Tora je uzme. Malo dalje je stajao vrč gospode Tkalac, pa uzme i njega. Pri povratku nađe drvenog konjića za igru i strpa ga u vreću. Osjetio je zadovoljstvo kad je došao kući i ispraznio vreću s plijenom. Zatim se odlučio na drugi pohod. Ovaj put je donio brončanu ploču s načelnikove kuće, najbolju pilu Marva Tesara i srp Jeda Farmera.

»Nije loše«, rekao je sam sebi. Sad je počeo shvaćati. Još jedan tovar plijena i bit će to dobra noćna lovina.

Ovaj put je našao čekić i dlijeto u šupi Rona Kamena, a kod Alice Kuharice pletenu košaricu. Upravo se spremao da zgrabi grablje Jeffa Čaplje kad začuje neki šum. Stisnuo se uza zid.

Billy Ličilac šetao je gradom u potrazi za lovinom. Njegov je znak svjetlucao pod svjetlom zvijezda. U ruci je držao palicu, a u drugoj par lisica vlastite proizvodnje. Čak i u mraku mu je lice bilo prijeteće, lice čovjeka koji se posvetio borbi protiv zločina, premda nije sasvim shvatio o čemu je riječ.

Tom je zadržao dah dok je Billy prolazio kraj njega. Zatim je počeo uzmicati, ali je plijen u vreći zazveckao.

— Tko je to tamo?! — vikne Billy. Budući da se nitko nije javio, on se polako okrene i pokušao pogledom prodrijeti u tamu. Tom se opet priljubio uza zid. Znao je da ga Billy neće vidjeti jer je imao slabe oči od para što se isparavaju iz boja, i zbog toga je uvijek bio loše volje.

— Jesi li to ti, Tome? — zapitao je Billy prijateljsku Tom je upravo htio odgovoriti kad spazi da je Billy podigao svoju palicu, i suzdrži se.

— Uhvatit ću te ja! — vikne Billy.

— Onda to učini odmah — zaurla Jeff Čaplja kroz prozor — jer ovdje

ljudi žele spavati!

Billy se udalji. Kad je nestao, Tom brzo ode kući i isprazni vreću s plijenom. Gledao je gomilu ponosno. Imao je dojam da je obavio dobar posao. Pošto je popio čašu hladne glave, legao je i duboko zaspao.

• • •

Sutradan ujutro Tom je izišao i uputio se u selo da vidi kako napreduju radovi na crvenom obdaništu. Sinovi Tesari su radili, a pomagali su im neki mještani.

— Kako napreduje? — dovikne Tom.

— Vrlo dobro — odvrati Marv Tesar — ali išlo bi mnogo bolje da imam svoju pilu.

— Pilu? — ponovi Tom zbunjeno. Tada se sjeti da ju je on ukrao sinoć. Činilo se da sad ne pripada nikome. Pila i drugi predmeti sad su samo ukradeni predmeti. Uopće nije pomišljao da bi oni mogli za nešto poslužiti i zatrebati.

— Da li bih se ja mogao poslužiti svojom pilom za neko vrijeme, recimo na jedan sat? — zapita Mary Tesar.

— Pa, ne znam... — Tom se namršti. — Znaš da je zakonski ukradena.

— Dakako da znam. Ali kad bih je samo mogao posuditi...

— Dobro, ali vratit ćeš je.

— Naravno — Marv će ljutito. — Ne mogu prisvojiti nešto što je zakonski ukradeno.

— Pila je kod mene s ostalim plijenom.

Marv zahvali i potrči Tomovoj kući. Tom nastavi šetnju selom i stiže do načelnikove kuće. Načelnik je stajao pred kućom.

— Tome, jesi li ti ukrao moju ploču? — zapitao je.

— Dakako — Tom će agresivno.

— No, samo sam pitao. — Načelnik je podigao prst prema nebu. — Jesi li vidio?

— Što?

— Crnu točku na rubu malog sunca.

— Da, a što je to?

— Mislim da je to inspektorova lađa. Kako tvoj posao?

— Dobro — Tom će malo zbunjen.

— Jesi li isplanirao ubojstvo?

— U tome imam teškoća — prizna Tom. — Ništa još nisam uspio.

— Uđi, Tome, da porazgovaramo.

Kad su ušli u dnevni boravak sa spuštenim rebrenicama 1 ugodnom hladovinom, načelnik natoči dvije čaše glave i posjedne Toma na stolac.

— Nemamo mnogo vremena — rekao je mračno. — Inspektor će svakog časa stići, a moj zadatak nije obavljen. — Pošao je do međuzvjezdanog radija. — Ovaj je vrag opet progovorio. Govorio je da je na Dengu IV nekakva pobuna i da sve lojalne kolonije moraju obaviti regrutiranje ... ne znam točno što znači ta riječ. Nikad nisam čuo za Deng IV, ali mi ta kolonija zadaje briga uz ostale probleme. — Pogledao je strogo Toma. — Kriminalci na Zemlji čine tucete zločina svakoga dana. Ovo selo traži od tebe da učiniš jedan. Je li to previše?

Tom je nervozno stiskao ruke.

— Mislite li da je to zbilja prijeko potrebno?

— Znaš da jest. Ako postajemo Zemljani, moramo to postati potpuno, i to je jedino što nam nedostaje. Svi ostali članovi na putu su da se uspješno ostvare.

Ude Billu Ličilac, obučen u novu službenu plavu košulju ukrašenu metalnim dugmetima, pa sjedne.

— Jesi li ubio nekoga, Tome?

— On želi znati da li je to potrebno — napomene načelnik.

— Naravno da je potrebno! — vikne šef policije. — Propitaj bilo koju knjigu. Ne možeš postati kriminalac ako ne počiniš zločin.

— Koga namjeravaš ubiti? — zapita načelnik.

Tom se počeo vrpoljiti na stolcu trljajući ruke.

— Pa ... Jeffa Čaplju.

Billy Ličilac se nagne.

— Zašto ?

— Aa zašto ne?

— Kakav je motiv?

— Ja sam mislio da je potreban samo zločin — odgovori Tom. — Nitko mi nije govorio o motivu.

— Ne možemo se zadovoljiti namještenim zločinom — objasni mu šef policije. — Sve mora biti po pravilu, a to znači da moraš imati motiv.

Tom je neko vrijeme razmišljao.

— Ovaj ... ja ne poznajem dobro Jeffa. Je li to dobar motiv?

Načelnik odmahne glavom.

— Ne, Tome, bolje je da izabereš nekoga drugog.

— Da vidimo — zamisli se Tom. — Što kažete da ubijem George Brodara?

— A motiv? :— odmah će Billy.

— E, pa ... ne sviđa mi se kako hoda. Nikad ga nisam volio, a, osim toga, često je bučan.

Načelnik je kimnuo glavom.

— Čini mi se da je u redu. Što misliš, Billy?

— Što bih mogao zaključiti iz takvog motiva? — ljutito će Billy — To bi bilo možda dobro za ubojstvo bez predumišljaja Ali ti si zakonski ubojica, Tome, pa si prema tome hladnokrvan, okrutan i lukav. Ne možeš ubiti čovjeka samo zato što ti se ne sviđa kako hoda. To je glupo.

— Morao bih o svemu razmisliti — reče Tom i ustane.

— Jest, ali učini to brzo — primijeti načelnik. — Što prije, to bolje.

Tom je kimnuo glavom i pošao prema izlazu.

— Ovaj, Tome — pozove ga Billy. — Nemoj zaboraviti da ostaviš tragove. To je važno.

— Mislit ću na to.

Vani je većina stanovnika gledala u nebo. Crna je točka znatno narasla. Tom je pošao u svoj dom da razmisli.

Ed Pivar se predomislio što se tiče posjeta kriminalaca njegovome lokalu. Oličio je tavernu i stavio natpis: »JAZBINA ZA KRIMINALCE«. Prozori su bili opremljeni rešetkama, koje je brižljivo dao zaprljati kako u lokal ne bi prodiralo svjetlo, da postane prava mračna jazbina. Iz drva je dao istesati raznovrsno oružje i objesio ga po zidovima. Na jednom se zidu kočila velika crvena mrlja, koja bi bila uznemirujuća da Tom nije znao da je načinjena od crnoga duda.

— Uđi, Tome — pozove ga Ed Pivar i odvede ga u najmračniji dio prostorije. Tom zapazi da je neuobičajena navala u taverni s obzirom na vrijeme. Čini se da su ljudi zadovoljni što se mogu naći zajedno u pravoj jazbini kriminalca.

Tom je srkao perricolu i razmišljao. Trebalo je da nekoga ubije. Izvadio je iz džepa svoju razbojničku dozvolu i čitao. Bilo mu je to mrsko i neugodno. Nikad to ne bi učinio, ali sad je imao zakonsku obavezu.

Iskapio je čašu i usredotočio se na zločin. Ubit će nekoga, ugasit će nečiji život, zbog njega će netko prestati da postoji. No, u riječima nije našao bit postupka. Bile su to samo riječi. Uzeo je kao primjer Marva Tesara, riđokosog čovjeka koji je sad radio na obdaništu posuđenom pilom. Bude li ubio Marva, Marv više neće raditi.

Tom odmahne glavom. Nije shvaćao. Marv Tesar je bio najveći i najbolji od sinova Tesara. Sad je blanjao dasku držeći čvrsto blanju krupnim pjegavim rukama. Bez sumnje je žedan, bez sumnje ga boli lijevo rame, to je bol koju već dugo bezuspješno liječi Jan Ljekarnik

I tada bi Marv Tesar ležao na zemlji otvorenih očiju, ukočenih udova, bez daha, bez pulsa. Više nikad ne bi u ruci držao komad drveta, nikad više ne bi u ramenu osjetio boi, 'koji bi Jan Ljekarnik ...

U Tomovim mislima iskrsla je slika zločina. Slika je zatim izblijedjela, ali je ostalo sjećanje koje ga je zbunilo. Mogao se priviknuti na krađu, ali zločin, čak i u interesu mjesta... Što bi ljudi mislili o njemu kad bi vidjeli ono što je on sad vidio u mislima? Kako bi mogao živjeti među njima? Kako bi uopće mogao živjeti?

A ipak — mora nekog ubiti. Svatko je u selu imao neki zadatak, a to je bio njegov. Ali — koga?

• • •

Uzbuđenje je počelo u toku dana kad su se ljutiti glasovi čuli iz radija.

— I vi to zovete kolonijom? Gdje je glavni grad?

— Ovdje — odgovorio je načelnik.

— A gdje vam je teren za slijetanje?

— Mislim da su od njega načinili pašnjak. Ako želite, mogu se raspitati gdje je. Nijedan se brod nije ovdje spustio od...

— Onda će matična lađa ostati u zraku. Pozovite službene osobe na sastanak. Ja odmah silazim.

Svi stanovnici mjesta skupili su se na oslobođenom terenu koji je označio inspektor. Tom je zataknuo oružje za pojas i šuljao se oko drveća.

Lađica se odvojila od broda i brzo jurila prema planetu. Padala je tako brzo da su mještani zaustavljali dah, uvjereni da će se razbiti. Ali u posljednjem trenutku upalili su se reaktori spalivši travu i lađica je lagano pristala.

Prišao je načelnik s Billyjem Ličiocem. Otvorila su se vrata i izišla su četiri čovjeka s nečim metalnim u ruci. Zacijelo oružje. Iza njih je izišao debeo čovjek obučen u crno, s medaljama na reveru. Za njim se iskrcao čovječuljak naborana lica, također odjeven u crno. Zatim još četiri naoružana čovjeka u uniformama.

— Dobro došli u New Delaware — pozdravi ih načelnik.

— Hvala, generale — odgovori krupni muškarac snažno tresući načelnikovu ruku. — Ja sam inspektor Delumaine. Ovo je Grent, moj politički savjetnik.

Grertt kimne glavom, praveći se da ne vidi pruženu načelnikovu ruku. Promatrao je mještane gadljivim izrazom lica.

— Posjetit ćemo selo — predloži inspektor gledajući iskosa Grenta, koji je kimnuo glavom. Stražari u uniformama postavili su se oko njih.

Tom ih je slijedio na pristojnoj udaljenosti šuljajući se kao pravi kriminalac. Kad je došao u selo, skrivao se iza kuće. Narednik je ponosno pokazivao zatvor, poštu, crkvu i malo obdanište crvena krova. Inspektor je bio zaprepašten, a Grent se neugodno smijuljio i trljao bradu.

— To sam si i mislio — reče Grent inspektoru. — To je gubitak vremena i goriva. Bez razloga smo izvukli iz stroja jedan ratni brod. Ovo mjesto nije zanimljivo.

— Nisam baš tako siguran — odgovori inspektor i okrene se načelniku.

— Zašto ste sve to sagradili, generale?

— Pa ... da bismo bili poput Zemljana — odgovorio je načelnik. — Učinili smo to kako smo najbolje znali.

Grent je nešto prišapnuo inspektoru.

— Recite mi — upita zatim inspektor načelnika — koliko mladih ljudi imate u mjestu? Mladića između 15 i 16 godina.

— Vidite — umiješa se Grent — generale, vladajuća majka Zemlja ratuje. Naseljenici s Denga IV i nekih drugih kolonija pobunili su se protiv zakonske vlasti i digli oružje protiv autoriteta majke Zemlje.

— Žao mi je — samilosno će načelnik.

— Potrebni su nam ljudi za flotu — pripomene inspektor. — Dobri borci, zdravi, jer nam se rezerve iscrpljuju ...

— Mi bismo željeli — uključi se Grent — da svim lojalnim naseljenicima pružimo priliku da se bore za vladajuću majku Zemlju. Uvjereni smo da nećete odbiti pomoć.

— Nećemo — odgovori načelnik. — Siguran sam da će naši mladići biti sretni... ne znaju mnoge stvari, ali su inteligentni. Brzo će naučiti, nadam se.

— Vidite? obrati se inspektor Grentu. — šezdeset, sedamdeset, možda

stotinu regruta. Ipak nismo uzalud...

Izraz Grentova lica je govorio da sumnja u to. Obojica su ušli u načelnikovu kuću da se osvježe. Četiri vojnika su ih pratila, a četiri ostala razgledavali su selo i uzimali sve do čega su došli.

Tom se skrivao u susjednoj šumi da bi razmislio. U sumrak je izišla gospođa Pivar, žena srednjih godina, plave kose, s ponekom sijedom. Brzo se kretala unatoč bolesnim zglobovima. U ruci je držala košaricu pokrivenu ubrusom,

— Evo ti večere — rekla je Tomu.

— Oh... hvala — reče Tom iznenađen. — Niste morali.

— Jesam. Naša je taverna tvoje sumnjivo mjesto i mi smo odgovorni za tvoje dobro ... a i načelnik ti šalje poruku.

Tom podiže glavu punih usta.

— O čemu je riječ?

— Poručuje ti da požuriš s ubojstvom. On zadržava onog inspektora i onoga gadnog tipa Grenta, ali neće moći dugo. Počet će ga ispitivati o tome ...

Tom kimne glavom.

— Kad ćeš ubiti? — zapitala je gospođa Pivar.

— Ne smijem vam reći — odgovori Tom.

— Moraš. Ja sam suučesnik kriminalca. — I gospođa Pivar se približi Tomu.

— Zbilja — prizna Tom zamišljeno. — Dakle, još ove noći. Recite Billyju Ličiocu da ću ostaviti otiske prstiju i ostale tragove.

— Dobro, Tome. Mnogo sreće.

• • •

Dok je čekao da se smrači, Tom je promatrao selo i zapazio da je većina vojnika pijana. Ulazili su svakuda osvajački, kao da mještani i ne postoje. Jedan od njih ispali iz puške metak u zrak, plašeći sitne krznaše na

kilometre daleko.

Inspektor i Grent nalazili su se još u načelnikovoj kući. Zanoćilo je i Tom se ušulja u selo i sakrije u jednoj uličici između dviju kuća. Izvukao je nož i čekao.

Netko se približavao. Pokušao se prisjetiti kako to rade kriminalci, ali znao je samo da mora što brže nekoga ubiti. Prilika se približavala, još nejasna u mraku.

— Zdravo, Tome — pozdravio je načelnik i pogledao nož. — Što radiš?

— Rekli ste da moram nekoga ubiti, pa...

— Da, ali ne mene — pobuni se načelnik i uzmakne. — Ja ne mogu biti žrtva.

— Zašto ne?

— Pa, prije svega zato što netko mora razgovarati s inspektorom. On me čeka. Netko mu mora pokazati...

— Može to i Billy Ličilac — odvrati Tom i dohvati načelnikovu košulju, pa podignen nož. — Nema tu ničega osobnog.

— Ma čekaj! — vikne načelnik. — Ako nema ničeg osobnog, onda nemaš motiva!

Tom ispusti nož.

— Mislim da bih ga mogao naći. Smeta me što ste me imenovali kriminalcem.

— To te je načelnik imenovao, zar ne?

— Nego što...

Sad načelnik odvuče Toma izvan mračne zone.

— Pogledaj!

Tom se zaprepastio. Načelnik je bio obučen u duge, dobro izglačane hlače, i ogrtač pun odlikovanja. Na svakom je ramenu nosio dvostruki niz od deset zvjezdica. Kapa mu je bila ukrašena zlatnim gajtanima nalik na

komete.

— Vidiš, Tome? Ja više nisam načelnik. Sad sam general.

— I kakve to veze ima? Vi ste isti čovjek.

— Službeno više nisam. Ti nisi bio na ceremoniji danas poslije podne. Inspektor je rekao da otkako sam službeno general, moram nositi odgovarajuću uniformu. Zgodna ceremonija. Svi su se smijali i namigivali.

Tom je opet podigao ruku s nožem.

— Čestitam — reče iskreno, — ali vi ste bili načelnik kad ste me imenovali kriminalcem, pa je moj motiv još valjan.

— Ali sad nećeš ubiti načelnika nego generala! I to neće biti jednostavno ubojstvo!

— Nego što?

— Ubiti generala znači vojni udar.

— Oho! — Tom spusti nož. — Oprostite.

— Ništa... greška je potpuno prirodna ... čitao sam o tome... — Duboko je uzdahnuo. — Moram ići. Inspektor želi popis ljudi koje može unovačiti.

— Jeste li sigurni da je ubojstvo potrebno?

— Jesam — odgovori načelnik udaljujući se — ali ne mene.

Tom zatakne nož za pojas.. Ne mene, ne mene! Svatko će reagirati tako. A ipak, netko mora biti ubijen. Tko? Ne može on ubiti sebe. To bi bilo samoubojstvo, a to se ne računa. Osjetio je trnce i pokušao da ne misli na sliku žrtve. Mora to obaviti.

Netko je dolazio! Tom se napeo, pripravan da skoči.

Dolazila je gospoda Mlinar s povrćem. Tom se počeo uvjeravati da nema veze tko je, da nema razlike. No, nije mogao a da se ne sjeti dugih razgovora te žene i svoje majke. Ne bi, dakle, imao motiva.

Žena je prošla kraj njega ne zapazivši ga.

Prošlo je pola sata. Još je netko dolazio. Tom u mraku prepozna Maxa Tkalca. Volio je Maxa, ali to ne znači da ne bi našao neki motiv. Ali Max

ima ženu i petoro djece koji ga vole. Zabio se dublje u sjenu i propustio Maxa.

Nakon njega prošla su tri sina Tesara. Na njih je Tom već prije mislio i pustio ih je da prođu. Zatim se približio Roger Brodar. Tom nije imao dubljeg motiva da ubije Rogera, premda nisu bili prijatelji. Da li bi Billyju Ličiocu bilo dovoljno što Roger nema žene ni djece?

Tom je bio uvjeren da ne bi. A tako bi bilo i za ostale stanovnike sela. On je odrastao među njima, dijelio s njima obroke, posao, radosti i muke. Odakle mu motiv da ubije bilo koga od njih?

A ipak, mora nekoga ubiti. To je tražila njegova Razbojnička dozvola. Nije smio ostaviti selo na cjedilu. Ali nije mogao ni ubiti nekoga koga poznaje odavna!

Ali, čekaj malo! — rekao je sam sebi. Pa mogu ubili inspektora!

Motiv? Bio bi to još gnusniji zločin nego ubiti načelnika, s tim da je on sad postao general i da bi to sad značilo vojni udar. Ali da je načelnik i ostao načelnik, inspektor je važnija žrtva. Ubit će ga radi slave, radi ugleda, da postane poznat, tim će zločinom pokazati Zemlji koliko je ova kolonija Zemljina kolonija. Tada će se govoriti: »Zločin je na New Delaware tako gnusan da je opasno dolaziti onamo. Jedan je kriminalac ubio našeg inspektora čim je došao. To je najgori kriminalac u cijelom svemiru.«

Bio bi to najspektakularniji zločin koji se može učiniti, rekao je u sebi Tom, upravo kao da ga je obavio, pravi majstor kriminalac.

Ponosan na samoga sebe Tom potrči prema načelnikovoj kući. Ondje prisloni uho na vrata i začuje razgovor.

— ... su mještani prilično pasivni — govorio je Grent. — Poput ovaca.

— To je zamorno... — dodao je inspektor. — Pogotovu za vojnike.

— I što možemo očekivati od zaostalih seljaka? Od njih bismo dobili samo nekoliko regruta. — Grent je zjevnuo glasno. — Hajde, stražo! Vraćamo se u brod!

Stražari! Tom je zaboravio na njih. Pogledao je svoj nož. Čak i da uspije skočiti na inspektora, njegovi će ga stražari zaustaviti prije nego što uspije izvršiti zločin. Zacijelo su izvježbani u tome. Ali može se dočepati njihova oružja.

Začuo je korake iznutra, pa se okrenuo i odjurio prema selu. Nedaleko od tržnice opazio je jednog stražara što je sjedio na pragu neke kuće, očito pijan, i pjevuckao. Kraj njega su bile dvije prazne boce i puška.

Tom se približio, šuljajući se, i podigao toljagu da ga udari. No, vojnik ga je na vrijeme spazio, izmakao se i podigao pušku. Tom sklopi oči i zamahne nogom. Pogodio je vojnika u koljeno i vojnik je pao. Prije nego što je mogao ustati, Tom ga je opalio toljagom. Opipao mu je puls. Srce mu je radilo. Zatim mu oduzme pušku i pregleda je da ustanovi kako se upotrebljava, a onda pođe u potragu za inspektorom.

• • •

Skupina se kretala na pola puta do broda. Inspektor i Grent koračali su naprijed, za njima u neredu vojnici. Tom se kretao po rubu šume sve dok nije došao u ravninu s Grentom i inspetorom. Stao je, naciljao... ali, ne, nije htio ubiti Grenta, a ne smije ubiti dvojicu. Potrčao je, prošao i prestigao skupinu i iskrsnuo ispred njih, oružja uperena u Zemljane.

— Što je? — zapita inspektor.

— Ne mičite se! — naredi Tom. — Neka vojnici odbace oružje i odmaknu se!

Vojnici su prestrašeni poslušali. Grent je ostao nepomičan.

— Što to radite, momče? — zapitao je.

— Ja sam seoski kriminalac — ponosno će Tom — i ubit ću inspektora. Odmaknite se.

— Kriminalac!? — Grent ga je pogledao. — O tome je, dakle, brbljao načelnik!

— Ja znam da u nas nije dvjesta godina bilo zločina — objasni Tom — ali ja ću sve to srediti. Maknite se!

Grent se odmakne i inspektor ostane sam, teturajući polako. Tom je naciljao i pokušao razmišljati o specijalnom načinu izvođenja svoga zločina i o njegovoj društvenoj vrijednosti. No, umjesto toga vidio je inspektora kako leži na tlu, širom otvorenih očiju, ukočenih udova, krvav, bez daha, ugasla srca.

Pokušao se prisiliti da povuče prstom okidač. Možda je mozak shvatio

potrebu zločina, ali ruka nije htjela slušati.

— Ne mogu! — viknuo je Tom, odbacio pušku i pobjegao u šumu.

Inspektor je htio odmah poslati nekoliko vojnika u potragu za Tomom, ali ga je Grent odvratio od nauma. New Delaware je bio sav u šumi i ne bi dostajalo ni 10.000 ljudi da uhvate bjegunca koji je odlučio da pobjegne.

Načelnik i nekoliko službenika prišli su da vide što se to događa. Vojnici su okružili inspektora i Grenta i ozbiljna lica držali uperene puške.

Tada je načelnik sve objasnio: neoprostivo nepostojanje zločina u selu i zadatak koji je dobio Tom.

— Zašto ste baš ovome čovjeku povjerili tu dužnost? — zapitao je Grent.

— Pa... mislio sam da je samo Tom u stanju ubiti — odgovori načelnik. — On je Ribar, a on, dakle, ipak ubija ribe.

— Znači da su ostali još manje sposobni da ubiju?

— Nitko nije ni toliko sposoban koliko Tom — prizna sjetno načelnik.

Grent i inspektor se pogledaju, zatim pogledaju svoje vojnike. Vojnici su promatrali seljake s poštovanjem, mrmljajući nešto međusobno.

— Mirno! — vikne inspektor, pa se okrene Grentu: — Dobro bismo učinili da odemo odavde. Zamislite kakve li koristi u našoj vojsci od ljudi koji nisu u stanju ubiti! — U pitanju je moral — odvrati Grent i naježi se. — I opasnost od kontaminacije. Jedan takav čovjek može sve dovesti u opasnost jer nije kadar da se posluži oružjem. Ne možemo riskirati.

Vojnici su dobili naređenje za polazak, pa su pošli, ali su se neprekidno ogledavali i nešto mrmljali.

Napokon je lađica uzletjela uz grmljavinu reaktora i uskoro je nestala u utrobi većeg broda.

Rub velikoga crvenog sunca obrubljenog kolobarom pojavio se iznad obzora.

• • •

— Možeš se vratiti! — povikao je načelnik i Tom se pojavio iz šume

gdje se skrivao,

— Sve sam upropastio — rekao je nesretna izraza na licu.

— Ne uzbuđuj se — reče mu Billy Ličilac. — Zadatak je bio nemoguć.

— I ja tako mislim — prizna načelnik dok su se vraćali. — Mislio sam da ćeš se možda snaći, ali nitko te ne može optužiti da si promašio. Nitko iz sela ne bi mogao učiniti ni to što si ti učinio.

— Što ćemo sa zgradama? — zapita Billy iJćilac.

— Znam što ćemo — rekao je načelnik nakon razmišljanja. — Načinit ćemo teren za dječje igralište. Njihaljke, tobogane i mnogo pijeska i drugog potrebnog.

— Još jedno igralište? — zapita'Tom.

— Zašto ne?

Dakako, zašto ne?

— Pretpostavljam da ovo više ne trebam — primijeti Tom i izvadi svoju Razbojničku dozvolu pa je pruži načelniku.

— Dakako da ne — odgovori načelnik. Sjetno su ga gledali dok je derao papir. — Učinili smo što smo najbolje mogli, premda to nije bilo dovoljno.

— Imao sam priliku — reče Tom — ali je nisam iskoristio.

Billy Ličilac prijateljski ga potapša po ramenu.

— Nije to tvoja greška, Tome. Nije to ničija greška. To se dogodi kad je netko dvjesta godina bez civilizacije. Pomisli samo koliko je vremena bilo potrebno Zemlji da postane civilizirana. Dvije tisuće godina. A mi smo to htjeli postići a dva tjedna!

— Sad nam preostaje samo da opet postanemo necivilizirani — primijeti načelnik, pokušavajući svojim riječima dati veseli ton.

Tom je zjevnuo, mahnuo rukom i pošao kući da nadoknadi izgubljeni san. Na pragu je pogledao u nebo. Gusti su se oblaci skupili na nebu.

Uskoro će jesenske kiše i on će se opet baviti ribarenjem.

Kad je već kod toga, zašto nije na inspektora mislio kao što bi mislio na ribu? Bio je preumoran da razmišlja je li to dovoljan motiv. Sad je prekasno. Zemlja će ih opet zaboraviti i oni će biti daleko od civilizacije tko zna koliko godina, ili stoljeća.

Te je noći Tom loše spavao.

Objavljeno prema dogovoru s G. P. A München

Isaac Asimov:

The Smile that Loses

Preveo Božidar Stančić

Osmijeh koji obara

Nedavno sam pitao svog prijatelja Georgesa, dok je pio svoje pivo (a ja sok od đumbira):

— Kako tvoja mala igračka?

Georges je tvrdio da ima vražićka od dva centimetra koji ga sluša bez pogovora. Nikako da ga privolim da prizna da je to laž.

Pogledao me namršten i odvratio:

— Ah, da, ti jedini znaš za njega. Nadam se da nisi nikome govorio o njemu?

— Ni slova! — rekao sam. — Dovoljno je da tebe smatram šašavim i ne bih želio da i mene netko drži takvim. — A zapravo je on pričao o vražiću bar petorici koliko ja znam, tako da nije bilo potrebno da budem indiskretan.

— Ne bih volio da imam tvoju neugodnu nesposobnost da povjeruješ u ono što ne shvaćaš, a ne shvaćaš mnoge stvari, ni za kilogram plutonija. A ono što bi od tebe ostalo da te moj vražić uhvati kad ga nazivaš igračkom, ne bi vrijedilo ni atom plutonija.

— Jesi li mu saznao pravo ime? — pitao sam ne obraćajući pažnju na strašno upozorenje.

— To je nemoguće! Neizgovorivo za zemaljska usta. Koliko sam razumio, njegovo ime u prijevodu bi glasilo: »Ja sam kralj kraljeva, čuvajte se mojih akcija, vi, moćni, i ne zanosite se nadom.« Dakako, to je laž — napomene Georges gledajući svoje pivo. — On je sitna mušica u svom svijetu i zato je ovdje tako uslužan. U našem svijetu i pri našoj tehnologiji on se može razmetati.

— A je li se razmetao u posljednje vrijeme?

— Da pravo kažem, jest — odvrati Georges i uzdahne, pa me pogleda svojim blijedoplavim očima. Rijetki mu se brk vratio na mjesto pošto ga je raskuštrao tajfun njegova uzdaha. A tada je Georges počeo pričati:

Počelo je to s Rosie O'Donnell, prijateljicom jedne od mojih nećakinja, dražesnim stvorenjem plavih očiju, blistavih gotovo poput mojih, smećkasloriđe kose, slatka nosića s pjegicama, graciozna vrata, vitka stasa, koji je obećavao užitak.

Dakako, u mojim je očima sve to dobivalo duhovnu komponentu, jer se već godinama, otkako sam dosegao zrelo doba, nisam upuštao u avanture fizičke privlačnosti osim kad su žene uporno tražile da riskiram, a to se, zahvaljujući okolnostima, nije događalo tako često.

S druge strane, Rosie se bila nedavno udala i na svaki način pretjerano obožavala visokog Irca, koji se nije trudio da sakrije svoje mišiće ni, ponekad, mrzovolju. Osim toga, tu je bila i sumorna zbilja: nisam više bio mlad.

Zato sam nekako nevoljko popustio traženju da poslušam ispovijed mlade žene. Moje prirodno dostojanstvo i moja sličnost s nekim od rimskih imperatora privlačili su mlade žene. Nikad ipak nisam dopuštao da stvari pođu predaleko. Uvijek sam se trudio da ostane nekakva distanca jer nisam želio da naklapanja ili iskrivljavanje činjenica dođu do ušiju visokoga Kevina O'Donnella, koji bi mogao biti loše volje.

— Oh, Georges — rekla je jednoga dana Rosie plješćući rukama od sreće — ne možeš ni zamisliti kakvo je srce moj Kevin i kako me usrećuje. Znaš li što radi?

— Pa, nisam siguran... da bi morala... — oprezno sam odvratio, čekajući, dakako, da čujem neku indiskreciju. Ali me ona nije slušala.

— On može tako nabrati nos, tako mu mogu blistati oči, a može namjestiti i tako sjajan osmijeh da zarazi radošću svu okolinu. Oh, kad bih samo imala fotografiju toga trenutka! Pokušala sam načiniti jednu, ali nikad nisam mogla uhvatiti taj izraz.

— A zažto se ne zadovoljiš originalom, dušo?

— Pa... — oklijevala je pocrvenjevši u licu — nije on uvijek takav. Njegov je posao na aerodromu težak, ponekad se vrati kući potpuno utučen i iscrpljen i tada je vrlo osjetljiv, pa me gleda čak i malo opako. Kad bih

imala fotografiju gdje je on onakav kakav je doista, to bi mi zbilja pomoglo. — Njezine su se plave oči zamutile od suzdržavanih suza.

Moram priznati da sam se osjetio malo ponukanim da joj spomenem Azazela (tako ga zovem, jer ga ne mogu zvati prijevodom njegova pravog imena) i da joj kažem što bi on mogao uraditi za nju. No, ja sam diskretan i nemam pojma kako si ti doznao da taj vražić postoji. Ipak, brzo sam se svladao. Ja sam realist i ne naginjem glupavim emocijama. Priznajem da moje gunđavo srce ima slabih točaka, osjetljivih na poštene poticaje, gotovo bratske — osobito ako su posrijedi mlade žene izvanredne ljepote. Pomislio sam da bih joj mogao pomoći a da i ne spomenem Azazela. Ne zato što mi možda ne bi vjerovala, meni vjeruju svi osim psihotičkih osoba poput tebe.

Iznio sam problem Azazelu, ali on nije bio zadovoljan:

— Neprekidno tražiš nekakve apstrakcije.

— Nipošto! Tražim samo običnu fotografiju. Samo da je izradiš.

— To je zbilja sve? Ako je to tako jednostavno, zašto je sam ne izradiš? Pretpostavljam da shvaćaš smisao ekvivalenta kombinacije masa-energija.

— Želim samo fotografiju!

— Da, s nekakvim izrazom koji čak i ne možeš definirati ili opisati.

— Pa nisam nikad vidio da bi me tako promatrao kako promatra svoju ženu, ali imam povjerenja u tvoje sposobnosti.

Očekivao sam da će to sitno laskanje pomoći da on promijeni mišljenje, a on je mrgodno nastavio:

— Ti ćeš ga fotografirati.

— Ali ja neću znati načiniti dobru fotografiju.

— Nije to tvoj problem. Ali bilo bi bolje kad bih imao neku fotografiju na koju bih se usredotočio radi apstrahiranja. Može i osrednju. Više od toga ne mogu načiniti i ne želim se gnjaviti tobom ili drugim šašavcima tvoga svijeta.

No, on je često čangrizav! Znam da je to samo zato da bi istakao važnost svoje uloge i da impresionira, kako se njegove akcije ne bi smatrale

obavezom.

O'Donnellove sam sreo iduće nedjelje kad su se vraćali sa šetnje (zapravo sam ih čekao). Prihvatili su da ih fotografiram. Ona je bila oduševljena i on je zbog toga bio pomalo zlovoljan. Zatim sam što diskretnije sam mogao, fotografirao Kevina. Nisam znao kako da ga prisilim da se nasmiješi, da nabere nos ili da učini nešto što se sviđa Rosie, ali sam osjećao da to nije važno. Nisam čak bio siguran ni da li sam dobro rukovao aparatom. Nisam ja neki fotograf.

Zatim sam pošao nekom svom prijatelju, geniju fotografije. Razvio je film i načinio dvije fotografije, povećavši portret Kevina. Gunđao je da je prezaposlen, ali nisam na to obraćao pažnju. Što je mogla značiti njegova neprekinuta aktivnost prema važnim pitanjima kojima sam bio obuzet? Zbilja me iznenađuje koliko ima ljudi koji to ne razumiju.

No, kad je sve bilo gotovo, on se odjednom promijenio. Promatrao je iznenađeno fotografiju i rekao glasom koji mogu okarakterizirati samo uvredljivim:

— Nećeš valjda reći da si ti uspio snimiti takvu fotografiju?

— Zašto ne? — odvratio sam i pružio ruku da uzmem fotografiju, ali se on izmaknuo.

— Dat ću ti drugu — rekao je.

— Ne, neću drugu — rekao sam i pogledao fotografiju. Snimka je bila jasna, sjajnih boja. Kevin O'Donnell se smiješio, iako je meni bilo jasno da se nije tako smiješio kad sam škljocnuo. Izgledao je lijepo, radosno. No, to mi je bilo svejedno. Možda bi neka žena u tome vidjela više, ili možda koji muškarac nalik na ovoga moga fotografa, o čijoj muškosti nisam baš bio načistu.

— Samo jednu za mene — rekao je.

— Nijednu — rekao sam odlučno i uzeo fotografiju. — I negativ, molim. Ostalo možeš zadržati.

— To me ne zanima — rekao je bijesno i činilo se da je bio razočaran kad sam izišao.

Uokvirio sam fotografiju, stavio je na kamin i povukao se nekoliko koraka da je bolje pogledam. Iz nje je doista zračila neka neobična iskra.

Azazel je načinio dobar rad. Nisam znao kako će reagirati Rosie. Telefonirao sam joj i pitao mogu li je posjetiti, no ona se spremala u kupnju i pitala me mogu li doći za jedan sat.

Mogao sam i došao sam. Pružio sam joj šuteći poklon—fotografiju.

— Oh! — uskliknula je i počela odvezivati uzicu. — Što je to? Je li to u povodu našega...?

Tada je izvadila fotografiju i zašutjela, oči je raskolačila i počela brže disati. Napokon je promrmljala:

— Dakle, takvo nešto! — Pogledala me. — Ti si to snimio one nedjelje?

Kimnuo sam glavom.

— Uhvatio si ga sasvim kako treba! Baš je bo-žan-stven! Pravi onaj izraz! Oh, mogu li je zadržati?

— Tebi sam je i donio — rekao sam jednostavno.

Ona mi se bacila oko vrata i pritisnula mi usta na usta strasno. Neugodno, na neki način, za osobu poput mene, koja ne voli da se takvi osjećaji iskazuju javno.

Poslije toga nisam vidio Rosie cijeli tjedan. A onda sam je sreo pred prodavaonicom i bilo bi nepristojno da joj nisam pomogao nositi vrećicu s kupljenim stvarima. Dakako, pitao sam se hoću li zaraditi još jedan poljubac, a pomislio sam kako bi bilo nepristojno odbiti to od tako lijepe osobe. No, doimala se pomalo utučeno.

— Kako ona fotografija? — zapitao sam i ona se odmah razvedrila.

— Izvrsna je! Stavila sam je na stolić kraj gramofona tako da je mogu vidjeti sa svog mjesta za stolom blagovaonice. On me gleda malo iskosa, nekako obješenjački, i nabire nos upravo onako kako ja volim. Reklo bi se da je živ. Neke moje prijateljice ne mogu odvojiti pogled od nje i sve mislim da bih je morala skriti prije nego što one dođu, da je ne ukradu.

— Mogle bi ga ukrasti — rekao sam u šali, ali se ona opet snuždila i odmahnula glavom.

— Vjerujem da ne bi.

— A što Kevin misli o fotografiji?

— Nije još rekao ni riječi. Znaš, nije on vizualan tip. Pitam se da li ju je čak i zapazio.

— Zašto mu ne skreneš pažnju, zašto ga ne upitaš što misli?

Šutjela je nekoliko trenutaka dok sam nosio vrećicu pitajući se hoću li na kraju dobiti poljubac kao nagradu.

— On je na poslu i poslije posla vrlo napet, pa mislim da ne bi bilo dobro da ga to pitam. Vraća se kući kasno i jedva progovori koju riječ sa mnom. Znaš kakvi su muškarci.

Došli smo do zgrade gdje je stanovala i pružio sam joj vrećicu. Sjetno mi je rekla:

— Stotinu puta hvala i hvala za fotografiju! — I otišla je. Poljupca nije bilo i ja sam se izgubio u svojim mislima pa i nisam dugo mislio na to.

Prošlo je još desetak dana. Jednoga dana ona mi je telefonirala i pitala mogu li doći i objedovati s njom. Podsjetio sam je da je to možda malo nezgodno. Što će misliti susjedi?

— Ah, to je glupo! Ti si već tako star... ovaj, hoću reći, tako si stari prijatelj da ne bi mogli... a meni je potrebno i tvoje mišljenje. — Činilo mi se da suzdržava jecanje.

Eh, pa svatko mora biti džentlmen, i ja sam prihvatio poziv na ručak u njezinu osunčanom stanu. Pripravila je sendviče sa šunkom i sirom, a zatim pitu od jabuka. Fotografija je bila, kao što je rekla, pokraj gramofona.

Stisnula mi je ruku, ali me nije pokušala poljubiti, i meni bi odlanulo da me nije uznemirio njezin izgled. Bila je zbunjena i prestrašena. Jedva sam žvakao. Čekao sam da se ona počne jadati. Budući da se to nije dogodilo, morao sam je otvoreno pitati zbog čega je tako sjetna.

— Je li to zbog Kevina? — Bio sam uvjeren da imam pravo.

Kimnula je glavom i briznula u plač. Pomilovao sam je po ruci, pitajući se da li je to dovoljno, pa sam je pomilovao po ramenu i ona je progovorila:

— Bojim se da ne izgubi posao.

— Ma neće! Zašto bi?

— Pa, on je tako nedruštven, čak na poslu. Nije se smiješio danima, ne znam već otkad me nije poljubio ili mi rekao neku lijepu riječ. Prepire se sa svima i svagdje. Neće mi reći što ga muči, naljuti se ako ga pitam. Neki naš prijatelj, koji radi s njim na aerodromu, jučer mi je telefonirao i rekao da se Kevin vlada tako neugodno i da je tako utučen da su to zapazili i rukovodioci. Uvjerena sam da će ostati bez posla, a ja ne mogu ništa poduzeti.

Bio sam pripravan da čujem nešto takvo poslije našega posljednjeg susreta i znao sam da bih joj mogao reći jednostavno istinu — prokleti Azazel! Pročistio sam grlo.

Rosie ... fotografija ..

— Znam — odvrati ona, uzme je i pritisne na grudi. — Ona mi daje snagu, ona je pravi Kevin, imat ću je uvijek što bilo da bilo. — Počela je plakati.

Teško je reći ono što sam morao, ali nije bilo drugog izlaza.

— Ne shvaćaš, Rosie. Fotografija je izvor problema, siguran sam. Sva dražest i radost što zrači iz nje mora potjecali odnekud, znači, oni su iščupana bit samoga Kevina. Ne shvaćaš?

Prestala je plakati i pogledala me.

— O čemu ti to govoriš? Fotografija je jednostavno uhvaćeni trenutak poziranja... tako nešto.

— Inače da, ali ova fotografija... — Zašutio sam. Znao sam Azazelove mane. Bio je u stanju stvoriti magiju fotografije ni iz čega, ali nisam bio siguran da bih mogao Rosie objasniti to njegovo umijeće.

— Da ti drukčije objasnim — rekao sam. — Tako dugo dok ta fotografija bude ovdje, Kevin će biti nesretan, ljutit i zlovoljan,

— Fotografija ostaje ovdje — rekla je odlučno Rosie i stavila je na mjesto. — Ne shvaćam što želiš reći tim glupim izjavama. No, idem skuhati kavu. — Pošla je u kuhinju, a ja sam osjetio da se uvrijedila.

Učinio sam tada jedino što sam mogao. Uostalom, ja sam autor te fotografije, ja sam bio odgovoran — preko Azazela — za njezine tajnovite osobine. Izvadio sam fotografiju iz okvira i poderao je na dva, četiri, osam, šesnaest komadića.. Komadiće sam spremio u džep.

Telefon je zazvonio upravo onoga trenutka i Rosie ja požurila da se javi. Stavio sam okvir na mjesto.

Rosie je kriknula od sreće:

— Oh, Kevine! Pa to je prekrasno! — viknula je sva sretna. — Oh, tako mi je drago! Ali zašto mi nisi rekao? Nemoj to više činiti!

Spustila je slušalicu i prišla rumena u licu.

— Znaš li što je učinio taj strašni Kevin? Još prije tri tjedna osjetio je da ima žučni kamenac ... pošao je liječniku i tako dalje... imao je strahovite boli, ubitačne, riskirao je i operaciju, ali nije mi htio reći da se ne bih uznemirila. Glupost! Nije čudno što je bio tako tužan i što nije ni pomišljao da bi me njegov tužni izraz mogao učiniti nesretnom. Muškarca bi neprekidno trebalo nadzirati.

— Ali zašto si tako vesela?

— Zato što se riješio kamenca i odmah mi telefonirao, što je vrlo pažljivo od njega... bilo je već vrijeme. U njegovu glasu bilo je toliko radosti i veselja! Kad da mi se moj Kevin opet vratio, kao da je opet postao onakav kakav je na onoj fotografiji... — Kriknula je. — Gdje je fotografija'!

Ustao sam i spremio se da odem. Brzo sam koračao prema vratima.

— Uništio sam je ... zato se on i riješio kamenca. Inače ...

— Uništio si je? Ti....

Izišao sam. Nisam se ni nadao da će mi biti zahvalna, ali da će tako pobijesnjeti... morao sam trčati stubama dok su mi do uha dopirali izrazi za koje ne bih nikad mislio da ih ona zna.

Kad sam došao kući, spalio sam komadiće fotografije. Rosie nisam nikad više vidio. Čuo sam, ipak, da je Kevin postao ljubljen i pažljiv suprug, da su vrlo sretni. Ali pismo koje sam primio od nje — sedam sitno pisanih stranica — objašnjavalo mi je Kevinovu zlovolju, tvrdeći da se pojava i oslobođenje od kamenca slučajno podudaralo s pojavom i uništenjem fotografije.

Uputila mi je i nekoliko prijetnji, nedoličnih, dakako, što su se, na žalost, ticala i nekih dijelova mojega tijela, služeći se pri tome riječima koje se zaista rijetko upotrebljavaju.

Pretpostavljam da me nikad više neće poljubiti, što mi je žao.

Objevljono prema dogovoru s G.P.A. München

Daniel Kolak:

Members Only

Prevela Gina Branica

Samo za članove kluba

Jednog sunčanog, nedjeljnog poslijepodneva prije nekoliko godina čeprkao sam po prenatrpanim policama knjiga serije »Knjige jučerašnjice« (3 za dolar) kada sam stigao do velikog zelenog omota na kojem je pisalo: »Društvena lista Washingtona, D. C.« od Carolyn Hagner Shaw. Lista je sadržavala imena i adrese »istaknutih« građana, sa posebnim odjeljkom za »Društveni prestiž« i »Pravila ponašanja u društvu«. Čim sam počeo okretati stranice liste digla se prašina, blješteći na zraci sunca, prije slijeganja na pod, poput zrnaca zlata. Kao oznaka u knjizi, obilježavajući stranicu na kojoj su opisani pravilni oblici posjetnica (»gornji desni ugao je preklopljen ako je poziv osoban...«), nalazio se komad izlizanog, žutog papira sa sljedećom porukom:

Gospodin Cabot:

Sastanak meta-simbolista održat će se ovog petka u Cosmos klubu, u 21 sat. Nadam se da ćete prisustvovati.

Srdačno vaš
(potpisano rukom) J. L. Borges

Istog časa sam pomislio: Jorges Luis Borges! Prolistao sam cijelu knjigu, uzbuđujući se na naslove tipa »Imena nepismenih sluškinja«, ali nisam naišao na ključ zagonetke. Naravno, kupio sam tu knjigu. Njena prisutnost na mojoj polici još uvijek je zagonetka.

Sljedećeg jutra nazvao sam prijatelja i mentora Jacka Salamanca, pisca koji je razumio Borgesa bolje od ikoga, i pitao ga za savjet. Neljubazan na početku razgovora i odjednom neraspoložen, uputio me na Normana Thomasa Di Giovannija, prevodioca Borgesa, koji je trebao biti gostujući profesor na fakultetu tog semestra. Sastali smo se na ručku u »Talijanskim vrtovima« na Route 1. Njegova prijateljica iz Devona, Susan Ashe, bila je s njim.

— Normane, da li si ikada čuo za skupinu meta-simbolista?

Kiselo se nasmijao u svoju kriglu piva.

— Ne mogu reći da jesam, Dan. — Izvadio sam iz torbe za spise pustenu, zelenu knjigu i pokazao mu memo. — To sam našao u knjizi. Da li je to Borgesov rukopis?

— Hm. To je zanimljivo. Ne mogu biti siguran. Borges najviše diktira, znaš, tako da ne mogu potvrditi sa sigurnošću. Mogao bi biti.

Stavio je memo natrag u knjigu, nenamjerno preklopivši jedan ugao, i gurnuo knjigu natrag preko stola.

Sljedećih nekoliko tjedana pokušao sam naći sve što sam mogao u vezi s meta-simbolistima. Pošao sam do divne, stare zgrade Cosmos kluba na aveniji Massachusetts, gdje sam nakon dugog istraživanja došao do starog crnca koji je ondje radio već četrdeset godina. Sjetio se čudne skupine koja je unajmila slušaonicu na jednu noć, pedesetih godina.

— Sjećam se jer sam posluživao za barom te noći, a jedan čovjek iz skupine htio me počastiti pićem. »Nije dopušteno«, rekao sam mu, »izgubit ću posao ako pijem sa gostima.«

Rekao je da zna, ali da sam ja član kluba. Nasmijao stam se i rekao: »Nisam ja član vašeg kluba, nikako.«

»Naravno da jeste« rekao je. »Naravno da jeste. Samo nešto popijte.«

»Kakva je to vrsta kluba?« pitao sam ga.

»Oh, mnogi slavni ljudi su članovi tog kluba. Einstein, Kafka, Hitler, Dali, Predsjednik. Ali i vi ste, samo što niste znali!«

»Onda dobro,« rekao sam mu, »samo što se ne sjećam učlanjivanja« odgovorio sam mu šaleći se s njim.

»Ali vi se ne trebate učlaniti da biste bili član,« rekao je, a onda je drugi čovjek koji je cijelo vrijeme stajao iza njega dodao: »Vidiš Joe? Ti upravo poričeš njegovo članstvo. Niti mu ti možeš reći da je član, niti on tako ne može ući u klub.«

»Zato sam ga ponudio pićem. Da je prihvatio, bio bi član.«

»Oprostite, ali ja ne smijem piti s gostima,« odgovorio sam, zatim sam

se samo nasmijao i više nisam obraćao pažnju na njih, pri tom misleći da su mi pokušali namjestiti da budem otpušten. Ti ludi, pijani, debeli, bijeli ljudi. Oni mogu biti najgori.

To je sve što je starac mogao ponuditi, ali za mene je to bilo otkriće. Nekoliko dana poslije opet sam prelistavao »Društvenu elitu« i našao Cabotovo ime; to je bilo ime čovjeka kojem je memo bio namijenjen. Prokleo sam samog sebe što se toga nisam prije sjetio. Na stranici 175 je pisalo:

CABOT, pomoćnik državnog tajnika i
Gđa John Moors (Elizabeth Lewis)
Gđica Marjorie Moors u Redcliffu
John Lewis (ml.), u Grotonu
2323 S ulica, i
»Vidikovac«, Manchester, Mass.
Manehester 993

Ništa manje od državnog tajnika! Nakon nekoliko minuta već sam bio kod telefona, okrećući broj. Prošlo je dvadeset sedam godina otkako je napravljena lista, ali unatoč tome moje su nade bila velike. Na tom broju se nitko nije javljao. Zatim sam nazvao informacije u Manchesteru i dobio Cabotov broj. Tražio sam Cabota, ali on nije bio kod kuće. Bio je to ženski glas s druge strane žice. Pitala me imam li kakvu poruku. Shvatio sam da postoji mogućnost da je Cabot umro, i da misli da možda trebam G.L., njegovog sina koji je 1954. bio na Harvardu. Pitao sam da li je Marjorie na telefonu. Imao sam sreću. To je bila ona.

— Marjorie! — uzviknuo sam — ti me se sigurne ne sjećaš, to je bilo vrlo davno. Ja sum stari znanac tvoga oea i pitam se da li bi mi mogla pomoći. Da li znaš da ti je otac ikada bio član meta-simbolista? Da li ti to ime nešto govori?

— O, da — zahihotala se — ali ja sam uvijek mislila da je to neka izmišljotina tate i njegovih prijatelja.

— Da li je Jorge Luis Borges bio jedan od njegovih prijatelja?

— Argentinski pisac? Da. Oni su obojica bili prijatelji argentinskog ambasadora dra Paza.

— Da li mi išta možeš reći o toj grupi?

Glas joj je zvučao veselo.

— To je tako smiješno. Tata je znao zadirkivati Johna i mene. Govorio je da su zapravo svi meta-simbolisti, bez obzira na to da li to znaju ili ne. Nikada nam nije rekao više od ovoga: nitko ne smije priznati da je meta-simbolist, jer zakon sekte propisuje automatsko izbacivanje svakog člana koji prizna svoju pripadnost sekti. Tata je izazivao Johna i mene da se nekome izlanemo da smo članovi te grupe.

Mnogo mjeseci to je bilo sve što sam znao o sekti. Tada je došao Borges. Održao je, za mene razočaravajući govor, ništa ne rekavši o sebi ili svom radu. Umjesto toga lamentirao je o Shakespeareovoj slavi. Njegova završna rečenica bila je: »Poznavati Shakespearea znači poznavati život.« To je najlaskavija, prazna rečenica koju sam čuo u životu. Nakon toga ljudi su ga okružili poput noćnih leptira svjetiljku, a njegov odsutan dječački smješak kao da je govorio da se zabavlja time što ih sve ne može dobro vidjeti. Kad sam ja došao na red, dao sam mu pismo u kojem Norman mene preporučuje Borgesu, ali kako on nije mogao čitati, ja sam mu morao reći nešto o sadržaju poruke, što mi je bilo vrlo neugodno. On nije izgledao impresioniran.

— A što je to o čemu biste vi željeli razgovarati? Opet neka teza za dizertaciju?

— Ma kakvi — odgovorio sam, pažljivo gledajući njegovo naborano, a mlado lice. — Meta-simbolisti; vi ste član takve grupe, zar ne?

Njegov smeten smiješak bio je nepokolebljiv.

— Ne smijem odgovoriti. — Rekavši to, blago je okrenuo glavu na način kojim je pokazivao da je s određenim razgovorom gotov. Isti čas netko drugi je uletio s pitanjem, ali sam ja upao u riječ.

— Oprostite, gospodine Borges, ali ova izjava me ohrabruje da inzistiram na odgovoru. Vidite, ja sam opsjednut time otkako sam našao pismo koji ste vi poslali pomoćniku državnog tajnika Johnu Cebotu, koji je bio vaš prijatelj kao i dr Paz, ambasador Argentine. Ja sam siguran da me nećete pustiti da odem nezadovoljan.

— Žao mi je — rekao je — ali ne mogu vam pomoći. — Glas mu je zvučao tužno.

Ostali su me gledali kao osobu koja im upropaštava jedinstvenu priliku

u životu da razgovaraju sa velikim Borgesom, i ako se ne maknem da će me taj čas linčovati. Ne obazirući se na njihovo neprijateljsko ponašanje maknuo sam se do prolaza među sjedalima gdje sam čekao Borgesa, koji će tuda biti otpraćen prema izlazu.

Pritrčao sam mu dok je odlazio.

— Gospodine Borges, o meta-simbolistima... — uzviknuo sam.

— Ne mogu vam ništa reći — rekao je bez srdžbe u glasu. — Imam vaše pismo.

— Ali u pismu nema ništa o tome. Zar mi ne možete dati barem ključ zagonetke? Očajan sam i bit ću i dalje uporan.

Okrenuvši se prema meni, stavio je štap ispred sebe.

— Da, ne trebaju mi oči da vidim da ste vrlo uporan mlad čovjek. Možda bi trebalo da se uključite u politiku, gospodine Kolak.

— Kako možete biti tako okrutni, gospodine Borges?

— To dolazi sa starošću i potištenošću. Da postoji način da se priča o meta-simbolistima, netko bi već učinio to do sada.

— Zašto mi ne dopustite da pokušam?

— Nema načina... Kako da vam to objasnim? — stao je. Smijući se mekanim smješkom nastavio je: — Znam kako ću vas ohladiti. Pogodit ćemo se. Morat ću vas zamoliti da nešto učinite što ćete prihvatiti, ali neće biti dobro urađeno. I tako ću vas se riješiti.

— U redu. Vrijedi pogodba.

— Odlično, dakle sve o čemu se radi: ako želite da vam pričam o meta-simbolistima, morat ćete dopuniti kraj jedne od mojih priča. Hm?

Još jednom sam pristao, misleći kako je došlo vrijeme da se provjeri koliko znam o njegovom djelu, ali sam bio uvjeren da sam sposoban da položim ispit.

— Riječ je o priči »Ogledalo i maska« iz zbirke »Knjiga pijeska«. Ako možete napisati pjesmu koju recitira bard kralju na kraju priče, ja ću ispuniti svoj dio pogodbe.

Rekao mi je gdje ga mogu naći i dodao da ga nazovem samo kad ću recitirati pjesmu.

Borges mi je zapravo na svoj način rekao da se izgubim. Priča »Ogledalo i maska« je o irskom bardu bardova koji pjeva svojem kralju panegirik bolji od bilo kojeg u irskoj literaturi do tada; zatim godinu poslije, on dolazi kralju s odom koja je bolja od prijašnje i štoviše uspijeva pogoditi samu poentu cjelokupnog društva, tako postajući samostalan čin unutar priče, da bi konačno sljedeće godine šapnuo kralju pjesmu u jednom retku koja obuhvaća cijeli svijet i objašnjava najveće tajne svijeta. Bila je to pjesma (nenapisana, naravno) mističnog otkrivenja, apsolut, nešto neimenovano, bezbroj ogledala i maska svijeta. Dakle Borges je tražio od mene da napišem takvu pjesmu.

Smatrao sam to vlastitom oporukom svojoj taštini, egoizmu i drskosti. Došavši kući napisao sam pjesmu.

Plašila me pomisao da uopće spoznam odakle je to izašlo. Budući da sam napisao ovu priću točno kako se dogodila, ne postoji razlog da izostavim pjesmu. Sama za sebe je vrednija od ovih novina, možda čak od godišnje pretplate, budući da pokazuje strašnu, neobuzdanu tajnu u jednom retku:

Ja, koji sam NIŠTA, sanjao sam SVE; i ja, koji sam SVE, sanjao sam NIŠTA.

Iako je bilo malo kasno, nazvao sam Borgesa.

— Ovdje uporan mlad čovjek koji vas je pitao o meta-simbolistima. Učinio sam što ste tražili. Napisao sam pjesmu.

Tišina.

— Dakle, da li želite da čujete pjesmu?

— Vrlo rado. — Ponovio sam pjesmu, polako, nakon čega je opet bila kratka stanka. Konačno je rekao: — Mladi čovječe, ako ste sastavili takvu pjesmu ove večeri, tako odjednom, znači da ste bolji pisac od mene.

— Mogu li vas držati za riječ?

— Naravno da ne možete. Nasmijao sam se.

— O meta-simbolistima...

— Koliko znate o njima?

Rekao sam mu, dodajući da sam zbunjen time što se članstvo u toj grupi drži tako tajno da se nitko ne usuđuje odreći svoga članstva pričanjem o sekti.

— To je istina — rekao je Borges. — Prije sam želio da se zna da sam član. Svatko je član, kao što znate, ali nitko to ne smije priznati; priznanje izaziva gubitak prava na članstvo. Priznanje samo u sebi sadrži nijekanje članstva.

— Ali što reći o izjavama nekih da su svi meta-simbolisti. Pa i sami ste to izjavili.

— To je jedna od naših glavnih briga: takve izjave imaju snagu negacije postojanja sekte.

— Nema izlaza iz paradoksa? — pitao sam.

— Pokušao sam to riješiti. Činilo mi se da bih mogao ako napišem priču i u njoj priznam da sam meta-simbolist; dakle, dok je priča niz izmišljenih teorijskih struktura, ontološki nepovezan sa svijetom, ja ne bih priznavanjem da sam član izgubio članstvo. Ali to bi bila upotreba neodgovarajuće logičke metode za naš problem.

— Da — rekao sam — istinitost vašeg izraza u priči bila bi pripisana vama, stvarnom Borgesu, dok biste vi, Borges pravoga svijeta, bili autor priče, i zbog toga ontološki povezan s izmišljenim Borgesom. Ali sada mi se čini da postoji valjano rješenje za nas. Da li se i vama čini?

— Naravno! — uzviknuo je. — Vi možete napisati priču, i staviti mene u nju kako kažem ono što govorim sada: Ja Jorge Luis Borges, poput svih umjetnika, poput svih ljudi, poput vas, ja sam meta-simbolist.

Objavljeno prema dogovoru s G.P.A. München

Frederick Brown i Mack Reynolds:

Me and Flapjack and the Martians

Prevela Vesna Mahečić

Ja, Klempo i Marsovci

'Oš li čut', kako je Klempo spasio svijet od Marsovaca, je 1'? U redu, kolega. Bilo je to na rubu Mojave, malo južnije od Doline Smrti. Bili smo ondje ja i Klempo...

— Klempo — govorio sam mu prigovarajući — nisi ti vrijedan ni jedne rječice otkad si se obogatio. Previše se dimiš od ponosa da bi rintao po pustinji i pošteno zaradio kruh. Je 1' tako?

Klempo nije odgovarao. Pravio se kao da me nema, gledajući s gađenjem u pijesak pred sobom, u prašinu, u male gomilice kaktusa. On nije ni morao odgovarati; samim svojim držanjem davao je jasno do znanja da želi da smo u Cruceru, ili možda gore u Bishopu.

Namrgodio sam se na njega:

— Ponekad — rekao sam mu — mislim da ti nisi nikad bio ni skrojen za ovo, Klempo. Ma, jasno, ti si skoro cijeli život proveo u pustinji i u planinama, baš kao i ja. Možda ih ti znaš čak i bolje od mene; moram priznati, ti si se, a ne ja, spotaknuo na onu zadnju žilu što smo je pronašli. Ali ipak mislim da ti ne voliš ni pustinju a ni bregove.

— Mislim ja, da imam i razloga što to govorim, Klempo. To je zbog tvog ponašanja, sve otkad imamo nekoliko dolara spremljenih u vreći, od one žile. Slušaj, nemoj mi se tu vrijeđati. Znaš ti, kako si se ono bio vladao otkad imamo novaca u banci. Baš oprezno. Pa eto, čim stignemo u Bishop ili u Needles, što ti tada radiš? Nacrtaš se ravno u najbližem salunu, eto što radiš. Mora li baš svatko znati da imamo novca za trošenje.

Klempo je zijevnuo, ritnuvši prašinu pod svojim nogama. Nije njemu ništa smetalo što ja pričam i pričam, jer čovjek se ondje nađe u situaciji da voli čuti nečiji glas, mislim u pustinji, ali on nije uopće obraćao pažnju na ono što sam pričao. Ali ni ja nisam dao da me to spriječi da govorim. Oborio sam se na njega. Rekoh mu:

— K tome, nisi ti zadovoljan da naš novac trošiš samo u jednoj krčmi, a to ne. Onog trena kad dokrajčiš burence piva u jednom salunu, produžiš odmah u drugi. Dajem ljudima štofa da te ogovaraju, Klempo. Ali, tebi to ništa ne znači. U stvari, kao što sam rek'o ti se toliko dimiš od ponosa, da ti se fućka na to što bilo tko o tebi govori. A nije da imamo baš tol'ko novca da bi mogli u penziju. Kad bismo mi živjeli u gradu za stalno, ostali bi taj čas bez ičega. Osobito kad ti tako voliš da visiš po krčmama i ločeš pivo. No, sreća je makar to šio ne častiš i sve oko sebe; valjda misliš da ti onda ne mogu niti prigovarati. — Klempo je frknuo na moje riječi i stao. — Oho, ti misliš da bismo trebah postaviti šator, je li? — rekao sam. Prošetao sam malo očima po krajoliku. — No, dobro, ovo mjesto ili koje drugo, ista stvar. Vode nema na milje daleko, u svakom slučaju.

Skinuo sam teret s Klempovih leđa i počeo postavljati svoj mali šator. Nikad prije nisam ja postavljao šator, prije nego što sam našao onu žilu — ili bolje: Klempo mi ju je našao — ali onaj hornbre u trgovini ulovio me je u trenutku slabosti kad su mi novci bili u džepovima i nagovorio me da ga uzmem. Samo jedna drangulija više, ali pravo bilo Klempu što je sad mora nositi.

Klempo me je trenutak promatrao, a onda odšvrljao, procjenjujući mogućnosti sitnog napasanja ili drukčijeg pabirčenja hrane, kakvu već može naći magarac u pustinji. Znao sam da neće odlutati daleko, pa ga nisam morao čuvati, ni vezati mu noge. Bavio sam se vlastitim poslom, a njega sam ostavio da se bavi svojim.

Nije bilo nimalo pretjerano ono što sam mu govorio. On se već danima tako ponašao, a razlog je bio sasvim očigledan. Klempo se htio vratiti ondje gdje je svake večeri mogao dobiti svoj obrok piva, a osim toga i kakve dobre, ukusne hrane. Sve odonda, kad je — ritnuvši se — izbio onaj kamen i našao srebrnu žilu, pio je na vjeresiju u svakoj krčmi u svim gradovima uokolo. On jednostavno ušeta unutra, a pipničar mu napuni vedro piva i on ga ispije do dna, a poslije toga odšvrlja do sljedeće krčme. Lud je on za pivom. I dosta ga dobro podnosi, zaista.

Možda nisam smio napraviti takav dogovor, ali, k'o što vam rekoh, Klempo je bio otkrio onu žilu, pa mi se činilo da je to pošteno prema njemu. Čak, ako tu i tamo i požalim zbog toga, kao kad je ono zabunom ušao u neko otmjeno mjesto u Cruceru i izašao na blistavi plesni podij — no, ne možete od magarca ni iščekivati nešto bolje, je l' tako? No, kako bilo da bilo, nije nitko plesao u tom trenutku, pa ne vidim razloga za svu

onu gužvu što je tada nastala. Čudno je to, Klempo nikad nije napravio nešto takva na mjestima gdje je bio lijepo dočekan, pa se sam ponekad pitam. Naročito nakon onog susreta s Marsovcima. Ali još nismo došli do toga.

Bilo kako bilo, ja sam samo naklapao; i ja sam bio skoro zreo za put do grada. Možda sam zbog toga sve to ispucao na Klempu. Izlet u grad se i meni sviđa kao i njemu, samo što ja u gradu nisam ni nekoliko dana i već mi je puna kapa sve te buke i mnoštva ljudi i velikih kuća i spavanja u krevetima, i ja jednostavno moram van i ponovo u planine. To je jedino u čemu se ja i Klempo stvarno razlikujemo; on bi volio ostati duže.

Pola sata kasnije pripremao sam večeru, a Klempo je vjerojatno mislio da ga nisam vidio kako ulazi u šator. Istraživao je uokolo nema li štogod da ukrade. Klempo je najkradljiviji magarac što sam ga ikad vidio. Ako on pomisli da je u pitanju nešto što ja želim, ukrast će to brže nego što biste vi rekli »Hrana gospodnja«, čak i ako to sam ne voli, niti želi za sebe. Već mi je bilo dosadilo, sjećam se, kako je jutrom znao drpati palačinke, pa sam ih par napunio ljutom paprikom. Mislite da je pisnuo? Klempo ne. Bio je tako sretan što mu polazi za rukom da drpa moje palačinke, da mu je bilo svejedno što su gadnog okusa.

Klempo je vraški momak, baš jest. Ali bio sam vam počeo pričati o Marsovcima. Možda bolje da vam kažem.

Bližilo se prema jutru; samo da vidim, da budemo sasvim točni, mora da je to bilo šestog, ili možda sedmog kolovoza, čovjek ponekad izgubi red u pustinji.

Kako bilo da bilo, otvorio sam oči kad sam čuo kako Klempo reve, baš ozlojeđeno. Znao sam da se nešto događa; inače se Klempo ne služi takvim tonom revanja. Gurnuo sam glavu iz šatora upravo na vrijeme da vidim ono tamo — pa, u prvi mah bio sam mislio da je to balon — balon u plamenu. Plamenovi su sukljali ispod toga kao mahniti. Očekivao sam svakog trena jaku eksploziju.

Ali nije eksplodiralo. Balon se spustio ni pedesetak stopa daleko, a plamenovi se ugasili.

— Blagi bože — rekao sam sebi, a Klempi: — To mora da je prasnulo bog-te-pitaj-otkuda.

Ispuzao sam dokraja iz šatora, računajući kako ću se približiti onome što

se spustilo i malo istražiti. Nisam mislio da će ondje biti bilo koga, jer ozdo nije bila privezana nikakva košara. A da je i bila, i košara i ljudi bili bi reš pečeni, tako je to bljuvalo vatru dok se spuštalo.

Skroz-naskroz sam zaboravio na Klempa. Ne možete ga kriviti što se osjećao nekako zazorljivo, pa umjesto da je odjurio nekamo, on se natraške primicao šatoru. A kad me je čuo kako se mičem iza njega, on me je hitro maznuo svojim stražnjim kopitima. Ne bih rekao da je to namjerno učinio.

A to je bilo sve čega sam se neko vrijeme mogao sjetiti.

Kad sam se ponovo probudio bio je već potpuni dan. Valjda cijeli sat nisam znao za sebe, a moglo je biti i dva. Stavio sam ruku na glavu i zaječao, i onda se iznenada sjetio onog balona. S mukom sam se digao na noge i pogledao prema onom mjestu.

Taj balon nije bio nikakav balon. Vidio sam ja jednom jedan balon na sajmu u Missouriju, a vidio sam i slike nekih drugih, al' ova stvar tu, bila ona što bila, zacijelo nije bila balon. To vam mogu jamčiti.

Osim toga, tko je ikada čuo da je netko u balonu?

Možda ne bih smio reći netko, trebao bih reći nešto, zbog onih stvorova što su jurcali unutra i van kroz vrata na boku one stvari, a sigurno nisu bili obični ljudi. Prvo mi je palo na pamet da je to možda cirkus; oni imaju najvraškija čudovišta i životinje — a i uređaje, također. Jedino mi nije bilo jasno jesu li oni čudovišta ili životinje. Bili su negdje u sredini.

Ti su stvorovi jurcali unutra i van iz te velike lopte, što sam je ja najprije smatrao balonom, ponekad na stražnjim nogama, a ponekad na sve četiri. Kad su bili na dvije noge, bili su visoki neke četiri stope, a na sve četiri bili bi junici do koljena. Nosili su svu silu nekih sprava, što su ih postavljali u pustinji, negdje na pola puta između mjesta gdje sam bio ja i one lopte u koju su čas ulazili, a čas izlazili iz nje. A trojica ih je vršljala okolo sastavljajući ono što su drugi donosili.

Onda sam spazio Klempa. Stajao je sasvim blizu njih i nije djelovao nimalo uplašeno. Samo radoznalo, kao i svaki drugi magarac.

No, ja sam prikupio svu hrabrost i došvrljao bliže k njima, te pogledao one što su radili, no ništa nisam mogao shvatiti. Rekao sam »zdravo«, ali mi oni nisu odgovorili i nisu mi pridavali više pažnje nego nekom prerijskom psu.

I tako sam ih zaobišao, držeći se podalje, i otišao do one velike lopte i pružio ruku i dotaknuo je. Kakva čuda! Bila je od metala, tako glatkog i tako čvrstog kao što je bubanj kolta, a bila je visoka kao dvokatnica.

Jedno od onih čudnih stvorenja mi je prišlo i otjeralo me mašući nečim u ruci što mi se činilo kao ručna svjetiljka. Nekako sam naslućivao da to nije nikakva svjetiljka, a nisam bio baš u tom trenu previše radoznao, da bih otkrio što bi se dogodilo ako bi on učinio i nešto više, a ne samo mahao na mene. Vratio sam se malo unatrag, stao i počeo ih promatrati.

Vrlo skoro činilo se kao da su dovršili sklapanje onog, bilo-to-što-bilo, na čemu su bili radili. Sada je Klempo stajao samo nekoliko stopa daleko od onog, a ja sam se isto počeo primicati, ali je jedan ponovo mahnuo onom svjetiljkom na mene te sam se povukao.

Dva takva stvorenja stajala su na stražnjim nogama povlačeći ručice i okrećući dugmad. Na vrhu je bila neka vrst avučnika, onakav kakav ste mogli vidjeti na starinskim gramofonima. Odjednom je zvučnik rekao: »Sad bi morao biti ispravno ugođen, Manđu«.

Bili biste ih mogli srušiti kamenčićem. Bili su tu nekakvi stvorovi kao da su pobjegli iz zoološkog vrta, a imali su sa sobom govorni stroj ove ili one vrste. Sjeo sam se na stijenu i buljio u zvučnik.

— Čini se da je tako — čulo se iz zvučnika. — No, ako sad ovaj Zemljanin ima vrstu mentaliteta kakvu smo zaključili da ima, morali bismo komunicirati.

Svi stvorovi osim jednog udaljili su se od zvučnika, a on je pogledao ravno u Klempa i rekao:

— Pozdrav.

— Pozdravi sebe — rekao sam. — Klempo je magarac, pa kako bi bilo da sa mnom govorite?

— Hoće li jedan od vas — rekao je zvučnik — molio bih, pokušati spriječiti ono pripitomljeno stvorenje da stvara te čudnovate glasove?

Klempo nije davao ni glasa od sebe, koliko sam mogao čuti. Ali svjetiljka je mahala prema meni, pa sam zato ušutio i čekao da vidim što će biti.

— Pretpostavljam — rekao je zvučnik — da vi predstavljate

dominirajuću inteligenciju ovog planeta. Primite pozdrave od stanovnika Marsa.

Čudna stvar, s onim ondje zvučnikom; zbog nečega sjećam se one riječi što ju je izgovorio, baš kako ju je izgovorio, čak ni sada ne znam što u potpunosti znače sve one fine riječi.

Dok sam pokušavao smisliti odgovor na ono što su rekli, nek me vrag nosi ako me Klempo nije dotukao do daske. Bio je otvorio usta, pokazao zube i onda zanjakao od sveg srca.

— Hvala vam — rekao je zvučnik. — A ovo je i odgovor na vaše pitanje, ovo je sonični telepator. On emitira moje misli, i one sa reproduciraju u duhu slušatelja na jeziku kojim on govori i koji razumije. Glasovi, za koje vam se čini da ih čujete nisu pravi glasovi koji izlaze iz zvučnika; zvučnik emitira apstraktni tonski signal, koji vaša podsvijest, uz pomoć prijenosnika valova, čuje kao izraz u duhu vašeg jezika. On nije selektivan, pa će mnoga stvorenja koja govore drugim jezicima, razumjeti ono što ja mislim. Naše se ugađanje obavlja na prijemnom dijelu, koji jest selektivan, za naročiti uzorak vaše pojedinačne inteligencije.

— Vi ste šašavi — povikao sam. — Zašto ne podesite tu vražju spravu tako da možete razumjeti ono što ja govorim?

— Molim te, ušutkaj tu životinju, Yagarl — rekao je zvučnik. Klempo me je pogledao preko ramena s puno prijekora. To me nije zabrinjavalo. Ali jedan od stvorova je ponovo zamahnuo onom svjetiljkom na mene, a to me je zabrinulo. A ionako, zvučnik je opet drečao, a ja sam htio čuti što govori, pa sam zato slušao.

— I mi smo na Marsu imali iste teškoće — govorio je. — Srećom, mogli smo svoj problem riješiti zamijenivši domaće životinje robotima. Očigledno je, međutim, da vi imate drugačiju situaciju. Zbog nedostatka prikladnih ruku, ili čak pipaca, našli ste da je nužno pripitomiti jednu od nižih vrsta koja ima te mogućnosti.

Klempo je kratko zarevao i zvučnik je rekao na to:

— Prirodno je da želite znati svrhu našeg dolaska. Želimo da nas savjetujete u rješavanju jednog problema, koji je za nas od životne važnosti. Mars je planet koji umire. Njegova voda, atmosfera, mineralna bogatstva, sve je to već praktično iscrpljeno. Da smo bili kadri usavršiti međuzvjezdana putovanja, potražili bismo slobodan planet negdje u našoj

galaksiji. Na nesreću, to nam nije uspjelo; naši nas brodovi mogu ponijeti samo do susjednih planeta u ovom Sunčevu sustavu, a samo otkriće nekog sasvim novog principa omogućilo bi nam da dosegnemo zvijezde. Mi nismo pronašli čak ni ključ takva principa.

— U ovom sustavu, vaš je planet — pored Marsa — jedini gdje se može održati marsovski život. Merkur je previše vruć. Venera nema kopna, a i njezina je atmosfera za nas otrovna. Sila teža bi nas smoždila na Jupiteru, a svi su njegovi mjeseci — kao i vaš — bez zračnog omotača. Vanjski planeti su neizdrživo hladni.

— Tako smo suočeni s nužnošću, želimo li preživjeti, da naselimo Zemlju — miroljubivo, ako se pokorite; nasilno, ako budemo morali upotrijebiti silu. A mi imamo oružja kojima možemo uništiti cjelokupno stanovništvo Zemlje u nekoliko dana.

— Samo malo — zavikao sam — ako vi, makar i na tren mislite da možete ...

Stvor koji je držao svjetiljku uperenu na mene spustio ju je do visine koljena, i kad sam bio krenuo prema onome što je rukovao govornom napravom, pritisnuo je dugme. Moja su se koljena iznenada smekšala poput gume i ja sam pao na tlo i zašutio.

Moje noge nisu me uopće slušale. Morao sam se poslužiti rukama da bih se postavio u sjedeći položaj, tako da sam mogao gledati što se događa.

Klempo je revao.

— Istina — rekao je zvučnik. — To bi bilo najbolje rješenje i za vas i za nas. Mi ne želimo okupirati — ni na silu, niti kako drukčije — planet na kojem već postoji civilizacija. Ako nam stvarno možete predložiti nekakvo drugo rješenje za naš problem...

Klempo je zarevao.

— Hvala vam — rekao je zvučnik. — Siguran sam da će nam to uspjeti. Ne mogu zamisliti, kako to da se toga nismo i sami sjetili. Beskrajno cijenimo vašu pomoć; nudimo vam našu zahvalnost iz dna srca. Odlazimo sa srcem punim dobre volje. Mi se više nećemo vratiti.

Moja su koljena opet proradila i ja sam ustao. Ipak, nisam nikamo krenuo. Moja su koljena cijelu jednu minutu bila izvan pogona i ja sam

mislio što bi bilo da je ona svjetiljka bila usmjerena nešto malo više, ondje gdje mi je srce, i da ga je bila zaustavila na minutu, zacijelo ne bih uopće više brinuo za svoja koljena.

Klempo je zarevao samo još jednom, i to ne dugo. Oni smiješni stvorovi počeli su rastavljati svoju napravu sa zvučnikom i nositi komad po komad u veliku loptu kojom su bili i došli.

I sprava i oni bili su ponovo u balonu, koji nije bio balon, za samo deset minuta, a onda su se vrata zatvorila. Dno lopte počelo je opet bljuvati vatru, a ja sam brže potrčao do svog šatora i promatrao odande. A onda je odjednom .ta stvar šiknula ravno uvis i nestala na nebu.

Klempo je polako došetao k meni, izbjegavajući moj pogled.

— Ti misliš da si jako pametan, je 1'? — upitao sam ga.

Nije mi htio odgovoriti.

Ali, mislim da je on tako mislio. Kasnije, tog istog dana ponovo mi je ukrao palačinke.

* * *

I to je cijela priča, kolega. Tako je Klempo spasio svijet od Marsovaca. Htio bih čuti što im je rekao? Pa, znaš, i ja bih to htio znati, ali mi on neće reći. Hej, Klempo, dođi bliže. Dosta si popio piva večeras.

U redu, kolega, tu ti je on. Pitaj ga sam. Možda će ti i reći. Ili možda i neće. Klempo je vraški momak, to jest. Ali, samo ti izvoli, pitaj ga.

Objavljeno prema dogovoru s G.P.A. München

Miha Remec:

Nečista kći

Bio je vedar proljetni dan.

Job Harp, posljednji muški potomak nekoć velike obitelji Harpovih, na sunčanome zmaju je polako kružio nad pustim krajolikom. Crno, trokutasto krilo zmaja, na vršnoj strani obloženo skupinom sabirnih ćelija, šuštalo je na vjetru. Tiho je mrmorila sunčana baterija koja se punila. Jobove čeličnosive oči oštro su motrile tlo dok je on upravljao zmajem leteći u velikim lukovima iznad stjenovitih padina i doline obrasle otrovnim žbunjem i lišajima. Bio je nalik na mišara, izumrlu pticu grabljivicu, što traži svoj plijen.

Sunčeve su se zrake osipale s kristalno modroga neba na zmajevo krilo, gdje su ćelije pretvarale sunčevu energiju u pogonsku. Job je izabrao pogodan dan za duže promatranje. Blještalo mu je, no nije spustio zatamnjeni vizir na kacigi. Tako je mogao lakše promatrati krajolik ispod sebe. Već je po boji zemlje ili kamenja zaključivao kolika je zatrovanost tla.

Smetišta su se prostirala sve do obronaka bregova. Izumrli velegrad koji je nakupio svu tu prljavštinu ocrtavao se na sjevernom obzorju. Ondje nije imao što tražiti. Tlo je očito zatrovano, podzemne vode onečišćene, na smetištima se ni žbunje još nije moglo razrasti. Pustinja. Otpaci koji se ne rastaču.

Svaki put kad bi jedrio nad smetištem prožimao ga je osjećaj turobnosti i jeze pri pomisli na pretke koji su uništili planet. Pljunuo je dolje, ispod sebe, na odlagalište posuda iz kojih se uzdizao oštar smard po fenolu, i još oštrije zavio nad stjenovite obronke.

Na svom izviđačkom letu udaljio se najmanje trideset kilometara istočno od obiteljskoga prebivališta. Tragao je za novim izvorom vode i komadićem plodnoga tla. Morat će se preseliti drugamo, jer su ticaljke pokazale prisutnost teških metala u zdencu, a pročišćavanje je trošilo previše goriva; a i u obradivom tlu opažalo se sve više radioaktivnih stvari i ostataka otrova što su ih upotrebljavali negdašnji poljodjelci i što su ih podzemne vode sad donosile na površinu.

Morat će se pomaknuti. Zbog rotkinje Reje, koja ne smije uživati onečišćenu hranu. Za njega i njegovu kćer Gaju bilo je ionako svejedno: oboje su na čelu nosili žuti znak neplodnosti.

Job Harp se gorko osmjehnuo. Tek se rijetko gdje može susresti ljudsko biće, a i to je gotovo sigurno žućko, sa znamenjem jalovosti na čelu, kacigi, zmaju. Rotkinje i plodnici su tako rijetki da bi se mogli — kako se to nekoć opisivalo u lijepoj književnosti — tražiti upaljenom svijećom usred bijela dana. Zbog toga je samozakonik naređivao da se svaki jalovac mora brinuti o plodniku.

Vjetar ga je nosio u luku iznad kamenih gorskih obronaka; zakormilario je još naviše i odjednom mu se ukočen, ispitivački pogled zaustavio na visoravni koja je bila skrivena iza stjenovitih grebena. Zdravo zelenilo nagoviještalo je da bi taj komadić tla mogao biti neokužen, da je u blizini i voda.

Job je uključio baterijski pogon i počeo se spuštati u strmim spiralama. Srce mu je kucalo sve nemirnije. Možda je našao obećanu zemlju koju traže sve lutajuće ljudske obitelji, raspršene po zatrovanome planetu. Možda je to komadić zemlje na kojemu bi se za rotkinju Reju moglo naći dovoljno hrane bez okuženih primjesa, gdje bi se možda čak moglo uzgojiti čisto sjeme za glavnu sjemenarnicu i tako osigurati za sebe posebne povlastice sjemenara.

Stajni trap zmaja dodirnuo je tlo i poslije kratkoga kotrljanja kotačića na oprugama zmaj se zaustavio. Job je isključio pogon, otpustio sigurnosne pojaseve te iz prozirne ljuske letjelice izašao na travu. Iz džepa na nogavici letačke odjeće izvukao je pipaljku, zario je u tlo i nestrpljivo čekao da mu se na ekranu pojavi rezultat. Otvorenih je usta promatrao prve podatke: neznatni tragovi teških metala, nema radioaktivnosti, obilje dušika, fosfora i kalija, mikroelementi u povoljnome sastavu, kiselost doduše malo prejaka — to se može srediti — i Job nije mogao vjerovati vlastitim očima: otkrio je pravi raj. Pipaljka je dojavljivala i podatke o zatrovanosti. Posvuda zeleno svjetlo. Nevjerojatno!

Drhtavom je rukom posegao u drugi džep i izvukao palicu kojom je zatim odgurnuo busen. Tada mu se iz grla oteo razdragani krik, koji je odjeknuo od bregova uokolo cijele zaravni. Naime, ispred njegovih očiju izvijala se kišna glista. Prava glista, ne onakva kakve su Gaja i on uzgajali u posebnim humusnim slojevima i koje su im hrpimice ugibale kad bi ih pokušali premjestiti u vrt

Oči su mu zasuzile. Našao je raj o kojemu je sanjao cijeloga života, o kojemu mu je pripovijedao bajke djed Apolonije Harp... Našao je kutić zemlje zbog kojega se predao i onom prokletom torgutskom smetištu...

Oprezno je prekrio glistu busenom, spremio palicu i vratio se zmaju. Iz torbe je izvadio zemljopisnu kartu otisnutu na neuništivoj plastičnoj foliji te uz pomoć povećala proučio područje na koje se spustio. Bilo je obojeno sivom bojom, što je značilo kamenjar, a bio je ucrtan četvrti stupanj onečišćenja, što je na ljestvici od sedam stupnjeva značilo već krajnju okuženost i zemljište nepodobno za obrađivanje. Pravo je čudo da taj kutić nije nitko otkrio!

Mora provjeriti još i vodu. Okrenuo je zmajevo krilo prema sunčevim zrakama, tako da se baterija punila, a onda se posvetio traženju izvora. Uz put je još nekoliko puta pretražio tlo pipaljkom — i svaki put dobio povoljne podatke. Vlažnost se povećavala i to je pokazivalo da je vjerojatno na pravome tragu. Vidio je leptira, narančastoga i lepršavoga, na prvi pogled čudesnoga kukca, no lepršavčeve su gusjenice bile prava napast za rastinje. Brstile su čak i otrovne biljke što su bujale na negdašnjim odlagalištima otrovnih otpadaka. Preko zaravni je preletio kolovratnik, jedna on rijetkih ptica što nije izumrla. Razvio se iz neke vrste galebova i prilagodio se novim prilikama. U niskome je letu snažnim kljunom ščepao leptira i odnio ga u visine.

Job se zaputio kroz zaravan prema južnim rubovima i ugledao oštrokrilca, kukca što se zadržavao u blizini vode. Ubrzo zatim začuo je žuborenje u stijenama i pohitao onamo. Zapanjio se: voda je u slapu padala niz kamenje i pjenila se u viru što ga je izdubila. Naglo je opet posegnuo za pipaljkom i istražio izvor. Nehotice je ponovo kriknuo na sav glas. Voda je bila čista!

Kleknuvši, sagnuo se prema mjestu gdje je voda dublja. Požudno je pio izvorsku vodu, roneći u nju suze radosnice.

• • •

Bivalište obitelji Harp bilo je postavljeno daleko na zapadu od izumrloga velegrada, zaklonjeno bregovima obraslim bujnim žbunjem koje je prije mnogo stoljeća zamijenilo osjetljive smrekove šume. Žbunju je prijao sumpor, kisela kiša i smog iz dimnjaka nečiste industrije potrošnih proizvoda. Već nekoliko stoljeća dim više ne kulja iz dimnjaka i otada je mahovina bujno prekrila brda i doline. Ukorijenila se, kao i smrad klorala i

fenola što ga je donosio zapadnjak sa Smradnoga jezera, punoga ljepljivog i zaudarajućeg teloga.

Kupolast oblik bivališta podsjećao je na negdašnji eskimski iglu, na koji su se očito ugledali graditelji suvremene samoodržavajuće kuće. Samoodržavanje zato što joj nije bila potrebna nikakva energetska opskrba. Svi unutrašnji uređaji napajali su se energijom iz sabirnika sunčevih zraka na vanjskoj oplati: hlađenje, grijanje, prozračivanje i pranje — sve se to obavljalo automatski. Pokraj bivališta je bila i vjetrenjača, koja je već pri najmanjem vjetru dodatno punila baterije. Kad je kišilo, raširila bi se lepeza skupijališta kišnice i tako se bivalište opskrbljivalo vodom, koja je prije upotrebe prolazila kroz poseban sistem za pročišćavanje, jer je kiša još sadržavala previše radioaktivne prašine, sumporne kiseline i drugih otrovnih tvari.

Na srebrnastoj kupoli bivališta obitelji Harp bio je veliki znak u obliku sploštenoga sunca s crvenom točkom na sredini. Mogao se vidjeti i iz zraka, a označavao je da pod tim krovom živi rotkinja — žena koja još može roditi zdravo dijete.

Ta je žena bila Jobova pastorka Reja. Upravo je ležala naga u malom bazenu ukopanom iza stupa vjetrenjače. Iako je voda bila prava dragocjenost, Reji nije nikada palo na pamet da se odrekne toga užitka. Ležala je u vodi i gledala u nebo. Krila vjetrenjače okretala su se na povjetarcu, nebo je bilo bez oblačka i Rejine su se oči odmarale na njegovoj modrini; imale su nijansu, bile su nebo u malome. Tijelo joj je bilo brončano preplanulo, vitko u struku a zaobljeno u bokovima; obla su joj bila i bujna prsa i sva je sjala ženstvenošću i plodnošću

Zaneseno je gledala u nebo i čekala.

Jednoga će dana ugledati zmajevo krilo posjetitelja, plodnika kojega će privući oznaka na bivalištu. Spustit će se k njoj kao spasilac. To je čekanje ubijalo Reju. Dozrela je, budila joj se žudnja za muškarcem i dosađivala se u toj obitelji: otkako joj je majka Adra umrla od obične upale slijepoga crijeva, jer zrakoplov za hitnu pomoć nije stigao na vrijeme, nije ju više ništa vezalo uz Harpove. Majčina je smrt bila nečuveno besmislena: uza sve tehničko savršenstvo što ga je čovječanstvo postiglo u posebnoj brizi o rotkinjama, Adra je umrla kao žrtva udaljenosti. Naime, obitelji su bile tako raštrkane, da ih životno važne službe nisu gotovo mogle doseći.

Poslije majčine smrti su očuh Job i polusestra Gaja postali još ljubezniji

prema njoj; revnost kojom se brinu o njoj već je gotovo bolesna, a ponekad i dosadna. Očuh sanja o tome kako će produžiti život obitelji Harp i fanatično traži oploditelja; hrli nekamo dalje, uvjeren da se približava drugim raspršenim obiteljima a vjerojatno se od njih samo udaljuje. Naime, nitko više nema uvida nad kretanjem ljudi, kojih je sve manje. A Gaja kao opsjednuta uzgaja u vrtu hranu u kojoj će biti najmanje sastojaka koji bi mogli biti štetni za sposobnost rađanja. Njih dvoje nadziru svaki zalogaj, svaki gutljaj, i tako Reja postaje zarobljenica njihove brige.

Reja je ustala, protegla se i polako izašla iz bazena, zabačene glave kako bi ocijedila mokru kosu. Nakon toga se ispružila na meki ručnik prostrt uz bazen i prepustila mokro tijelo sunčevim zrakama.

Poluspuštenih kapaka je ležeći promatrala svoje tijelo: dojke su se zbog blizine činile još veće, pupak u kojemu se nakupilo jezerce vode i bujni grmić dlaka iznad međunožja. posut blještavim vodenim kapljicama.

Licem je sjevnuo samodopadljiv smiješak: bila je svjesna svoje ženstvenosti, skladnosti oblina i udova, njegovanosti i urednosti. Polusestra Gaja bila joj je potpuna suprotnost: imala tamne oči i kosu, stas mladića, od vrtlarenja su joj se razvili mišići i nikada nije mnogo polagala na vanjštinu. Nosila je mušku odjeću i nehotice je Reju privlačila gotovo puteno. Reja je često umjesto Gajine gotovo majčinske brižnosti i nježnosti, poželjela muški zagrljaj njezine snažne ruke, uzbudljiv stisak, čak se ne bi branila ni od poljupca. Čeznula je za muškarcem, no u nezadovoljnjoj požudi više se priklanjala Gaji nego očuhu Jobu. Job Harp ju je i tjelesno i osjećajno odbijao. Koliko se god postavljao u ulogu starješine obitelji, za nju je uvijek bio slabić. Čak ga je, šutke, okrivljavala da je predugo oklijevao s pozivom za pomoć kad joj se majka razboljela. Prezirala ga je jer se poslije majčine smrti zatvarao u sobu uspomena i oplakivao je, prezirala je njegovo samosažaljevanje, kad se opijao makovom rakijom i uvijek iznova ponavljao tužnu priču o svome kobnom putovanju kroz torgutska smetišta. Ne, u očuhu nije osjećala oslonac, nije gledala muškarca, ni u snu nije mogla zamisliti ljubovanje s njim. No često joj se prisnilo da se gnječi s Gajom: u tim je grozničavim snovima svaki put ponovo iznenađena, osjetila kako Gaja ima muški ud i kako mogu općiti. Budila se sva u znoju, uspaljena, i najradije bi se uvukla u postelju k Gaji, iako je budna dobro znala da ona u stvarnosti nema muški ud.

Sunčeve su zrake osušile Rejinu kožu. Toplina joj je godila i ona je shvatila da je opet poželjela da se sama miluje. Nekoć se toga stidjela:

uvijek je ponovo sama sebi prisizala da se neće više dotaći, no nije izdržala. Prejaka je bila želja za čulnim užitkom. Naposljetku se pomirila sa samozadovoljavanjem i s očekivanjem oploditelja koji će je riješiti te navike.

Trenutke samotnih užitaka pretvorila je u pravi obred, koji je usavršavala i produžavala. Ni taj put nije žurila. Lijeno se protezala na suncu i osjećala kako joj vrela krv kruži žilama i u najosjetljivijim dijelovima tijela. Pogledala se, polako razmicala noge i gotovo se sramežljivo sve više otkrivala toplim zrakama.

Posegla je za posudom s mašću, koju je upotrebljavala za njegu kože. Mirisala je po mošusu i stolisniku. Taj ju je miris svaki put nadraživao: nosnice su joj se raširile, usne uzdrhtale kad je prstima zahvatila klisku tvar i počela je nježnim milovanjem nanositi na kožu.

Gladila je dojke, pupak, trbuh; prsti su joj klizili dalje do međunožja, a onda se opet naglo povukli prema vratu, dojkama, slabinama, da bi se polako vratili rascvalome ušću slasti što se ljeskalo na suncu. Poigrala se najskrivenijim naborima i najosjetljivim živčanim čvorištima, a onda su joj dlanovi ponovo odmiljeli po tijelu prema gore.

Tako je Reja dugo drškala svoje tijelo, kao da svira na nježnim i krhkim guslama, a pri svakoj novoj kretnji uzdrhtala je i sladostrasno uzdahnula.

Na kraju se uzela rukom i ubrzo zamirala u konačnome grču užitka koji je okrunila glasnim vriskom.

Poslije, kad joj se smirila krv u žilama i stišao dah, Reja je osjetila u sebi prazninu i tupo se zagledala u nebeski svod, koji je bio prazan jednako kao i njezina nutrina.

• • •

Harpov vrt bio je na osunčanom položaju, zaštićen brijegom obraslim žbunjem i paprati. Četvorokolicom na sunčane baterije i nožni pogon bilo je samo nekoliko minuta vožnje od bivališta do stepenasto položenih gredica. Na obronku uz vrt bilo je prostrano sakupijalište kišnice, kompostište, tople gredice i prostorija za alat pokrivena iridijevom folijom. Na dužim stranicama vrta bila su postavljena divovska pomična zrcala, namijenjena dogrijavanju rastinja u vrtu.

Malo dalje bilo je uzgajalište kišnih glista i ondje je radila Gaja.

Podizala je poklopce plosnatih sanduka i dodavala hranjivi sloj posebno pripremljenoga komposta.

Bilo je vruće i odložila je kapulju, gornji dio odjeće od neistrošive tkanine optočene plastičnim kristalima koji su se prilagođavali vanjskim prilikama i čuvali tijelo od kiše, vjetra, studeni, pa i topline. Ispod kapulje nije nosila ništa i tako je bila gola do pasa. Dok se naginjala nad uzgajalište, preplanula leđa su joj svjetlucala, a kapljice znoja skupljale su joj se i na čelu, pod dječački kratkom kosom. Klizile su joj niz obraze i ostavljale trag na koži uprljanoj zemljom. Imala je velike, živahne oči zemljanosmeđe boje, kao da je i u njih ušlo plodno tlo.

Vrućina joj nije smetala. Kretnje su joj bile meke, iako posao nije bio ugodan. Zabrinuto je iskrivila lice kad je otklopila sanduk iz kojega je pokuljao nesnosan smrad. Gliste su opet uginule. Vjerojatno su se u mješavini za prihranjivanje ponovo razvile smrtonosne bakterije. Pipaljka je potvrdila njezine sumnje. Uzgajalište treba odstraniti i raskužiti.

Uzdahnula je, uzela strugalo i htjela se latiti posla, kad je opazila da se nešto miče u ljepljivom klupku crknutih glista. Odložila je strugalo i pažljivo izvukla prozirnu glistu koja je još pokazivala znakove života: izvijala se u kratkim trzajima, kao da ugiba u grčevima. Gaja ju je položila na dlan i nadvila se nad nju da je zakloni od sunca. Zatim joj je pokušala pomoći slinom: pljuvala je po njoj i polako je gladila. Životinji je to doista pomoglo. Nije se više grčila i počela je gmizati po dlanu.

Gaja je kleknula na tlo, podigla list rabarbare na obližnjoj gredici i spustila glistu na vlažnu zemlju.

— Živi! — šapnula je. — Molim te, živi...

U glasu joj je bila molba, preklinjanje. Pogađalo ju je uvijek kad bi joj ugibale gliste. A ugibale su i dalje. U uzgajalištu, i poslije, na gredicama. Iako su ulazile u zemlju i počele je rahliti, dolazilo je vrijeme kad su hrpimice izlazile na površinu i srljale prema sjeveru, kao da ih je nekakva nevidljiva sila privlači u izumrli grad na obzorju. Job je bio uvjeren da se nešto poremetilo sa zemaljskim polovima i da je glistama zatajilo snalaženje. Naime, na putu su jedna za drugom ugibale od isušenosti. Spašavala ih je, vlažila i zakopavala natrag u zemlju, no nije ih mogla zaustaviti.

Isto joj tako nije uspijevalo uzgojiti kadifice. No nije odustajala. U

toploj gredici su ponovo čekale sadnice koje je upravo toga dana namjeravala presaditi na čistinu. Po starim zapisima, biljke kadifice navodno ozdravljuju tlo, a Gaja se uporno kao zanesenjakinja trudila da prevlada posljedice tisućljetnoga zatrovanja tla, vode i zraka. Sve svoje misli, sve čine bila je posvetila tome cilju.

S gorčinom je bila svjesna neizbrisivoga žutog pečata na čelu, svjesna svoje neplodnosti, i možda je baš stoga tako strasno pokušavala pripremiti zdravo, plodno tlo. Do suza bi je ganulo kad pipaljka više nije pokazivala tragove teških metala, kiselina, herbicida i ostalih ostataka u tlu, zaplakala bi od sreće kad su joj se rascvale osjetljive ruže, zazelenjela salata i radič, kad se kupus zdravo zaglavičao a grah obilno rodio. Razveseljavale su je gliste i kukci, svaki novi krtičnjak. Trudila se da svi normalno rastu i osjećala da se otkupljuje životu za svoju jalovost, da je sa svakom biljkom, sa svakim živim bićem kojemu pomaže i sve više života. A posebno je brinula o polusestri, rotkinji Reji; pripremala joj je biološki i kemijski najčišću hranu kako joj nasljednici ne bi bili pogođeni, kako bi rodila zdravo potomstvo obitelji Harp.

Obitelji Harp... Lopatom je ispraznila okuženi sanduk s kišnim glistama. Očistila je dno strugalom i pri tom joj je pauk krivice ispredao niti razmišljanja: nema više prave obitelji Harp, posljednja grana Harpovih je ona sama, Gaja, suha grana, neplodna.

Osjećala se krivom, naročito pred ocem, kojemu je pokopala sve nade u nasljedstvo. Zbog nje je, po samozakoniku, morao i sebi utisnuti na čelo žuti pečat jalovosti. Nije joj nikada zbog toga bilo što spočitnuo, uvijek je za sve okrivljavao torgutsko smetište, no ona se ipak grizla u sebi, od onoga dana kad je pregled menstrualne krvi pokazao da joj je pogođena plodnost, da nikada neće moći zanijeti. Iako je znala da dijeli sudbinu bezbrojnih žena kojima je zatrovani svijet onemogućio rodnost, nije se mogla pomiriti s tim. Trpjela je zajedno s ocem koji ju je, opijen makovkom, ponekad dugo promatrao čudno vlažnih i tužnih očiju, i pomicao usne govoreći nijeme riječi koje nikada nije uspjela razumjeti.

Okuženo uzgajalište je zajedno s crvima rasprostrla na reflektirajuću vandijevu foliju. Na nju je usmjerila udubljena zrcala i podesila žarište; ubrzo se gomila zadimila. Sunce će obaviti svoje. Spržit će korisne, ali i opasne bakterije. Plodni kompost će tako postati jalovina.

Sad je imala vremena da se posveti kadificama. Cvjetove im je poznavala samo po slikama na vrećicama sa sjemenjem. Još joj nikada nisu

kadifice procvale; uvijek je tamnozelene, šiljasto nazubljene listove napadala rđa i oni bi se skvrčili i sasušili.

Gaja je uzela iz rasadnika sandučić sa sadnicama i odnijela ga do polukružne gredice. Oprezno, da ne ošteti korijen, izvukla je prvu biljčicu, klinastom sadilicom načinila je rupu u tlu i u nju posadila sadnicu. Prstima je učvrstila tlo oko stabljike i uzela novu sadnicu.

Sadila je, i nit njezinih misli ponovo se prekinula. Pauk krivice se pritajio duboko u dnu njezinoga mozga. Sve misli usmjerila je na sadnju kadifica.

— Rasti, rasti! — šaptala je svaki put kad bi zasadila novu biljku. U nekim prastarim vrtlarskim priručnicima pročitala je da biljku moraš ljubiti, ako želiš da ti uspijeva. A Gaja je svu svoju ljubav prenosila na biljke. Činilo joj se da joj one doista uzvraćaju ljubav, jer joj je ponekad uspijevalo i nemoguće: proklijalo joj je sjeme na kojemu je bila oznaka glavne sjemenarnice da nije više klijavo.

Zbog toga je bila čvrsto uvjerena da će joj jednoga dana procvasti i kadifice.

• • •

Job Harp je iz zraka promatrao svoju kćer na obrađivalištu. Isključio je bateriju i u luku zajedrio sunčanim zmajem naniže. Prizemljio je blizu Gaje, još nagnute nad gredicu. Tek kad je zmajeva sjenka prešla preko nje, uspravila se i domahnula ocu.

Sav sretan zbog otkrića na zaravni, Job se iskobeljao iz ljuske zmaja i pohitao kćeri u susret.

— Gaja! Našao sam! — vikao je još izdaleka, zažarenih obraza.

Djevojka se, u neprilici, osvrnula za kapuljom, no ova je bila predaleko da bi je mogla odjenuti. Istina, otac je ne bi vidio prvi put nagu, no ipak se osjećala nelagodno, naročito stoga što je on raširio ruke i bilo joj je jasno da će je vjerojatno zagrliti i pritisnuti uza se. Bit će da se dogodilo nešto izvanredno; još dok je bila mala djevojčica silno je željela da je privuče k sebi da osjeti očevu mušku ruku, no on je nikada nije dodirnuo. A sad je sav zadihan trčao prema njoj, da bi se na kraju njegove mišićave ruke ovile oko njezinih ramena. Uklještio ju je u grčevit zagrljaj.

— Našao sam — šaptao je, dotičući svojim obrazom njezin. Upitno ga je promatrala i još se nije mogla otresti nelagode da je gola u zagrljaju vlastitoga oca i da joj dojke dodiruju njegova dlakava prsa, jer mu je letačka bluza bila raskopčana.

— Raj, Gaja! Našao sam raj...

— Ne znam o čemu govoriš — zbunjeno je rekla i pokušala se oprezno izvući iz zagrljaja, no stisak je bio prejak i nije popuštao ni za mrvicu.

— Zemlju! Našao sam čudesnu zemlju. Trideset kilometara južno, skrivenu na visoravni. I vodu. Sve čisto, bez otrova. Slušaš li me. Gaja?

Slušala ga je i srce joj je počelo brže kucati, osjetila je kako joj žmarci prožimaju tjeme i kako joj se šire oči.

— Nije moguće, tata... To nije moguće! Takve zemlje nema na Zemlji

— Ima, dijete moje. Preselit ćemo se onamo, postat ćemo sjemenari. Zrakoplov će se zaustavljati kod nas Zamisli, odgrnuo sam busen i pod njim našao kišnu glistu.

— Zaista? — dahnula je Gaja i u oduševljenju i sama čvrsto zagrlila oca.

— Pravu glistu, zaista. I neće biti potrebno pročišćavati vodu, čista je. Zaista, Gaja.

— Gotovo ne mogu povjerovati...

— Ondje će ti naposljetku procvjetati to tvoje cvijeće, s kojim se tako dugo mučiš ...

Sreća i ganutost stegli su mu grlo i on je zajecao na kćerinom ramenu. I njezine su zemljanosmeđe oči zasuzile.

Stajali su zagrljeni, zaplakani, kao da ih je sretna slučajnost iznenada sjedinila, kao da su oboje odavno čekali tu priliku. Jobu se učinilo da mu je iz dubine nutrine provalila dotad uspavana snaga: obuzela mu je krv, živce, um. Iznenada je osjetio vonj ženskog znoja, prsti su mu napipali glatka leđa i kralješnicu, osjetio je toplu kožu i usne su mu se upile u Gajin vrat, puznule uz uho do očiju i slankst okus suza još mu je jače raspalio slijepu požudu. Cijelo mu se tijelo napelo kao struna u nesnosnoj žudnji za ženkom, žudnji koja se nakupljala u njemu u samotnjačkim godinama

poslije ženine smrti.

U bezumnoj je strasti potražio kćerine usne, koje su bile nijeme, nepokretne, kao skamenjene. Zatim se pohlepno latio jedrih dojki i sisao ih poput djeteta gladnoga majčinoga mlijeka.

Nije više mislio. Nije rasuđivao. Nije osjećao krivicu, ni strah od rodoskvrnuća. Drhtavim je rukama povukao zatvarač od boka do gležnja na Gajinim uskim hlačama, obnožio joj jednu nogu a nato i drugu. Strgnuo je tanku trokutastu tkaninu koja joj je prekrivala ženskost i zamaglilo mu se pred očima. Doticao ju je naglo a oprezno, kao da se dokopao neprocjenjivoga blaga, koje se od sunčeva svjetla doista skrivalo poput tamnocrvenoga dragulja u gustišu stidnih dlaka.

Bila je nijema i začuđena. Začuđena do uzetosti. Nije se branila. Došao je tako naglo, tako neočekivano da se nije snašla. Otac ju je položio na tlo uz rub gredice, glava joj je bila na rahloj zemlji, i dalje mu je dopuštala da čini s njom što želi. Unatoč nekakvoj umrtvljenosti, neobično je precizno opažala sve oko sebe: vidjela je da otac ima sive pramenove u razbarušenoj kosi, da mu posivljuju i obraštena prsa, što prije nije bila opazila, bila je iznenađena pohotom koja mu je poružnjavala inače razumne i pomalo tužne oči. Osjećala je i svaki njegov dodir; najprije joj je to smetalo, jer nije bila naviknuta da jo netko dotiče, a onda je sve predanije prihvaćala svaki poljubac, svako milovanje i stisak. Osjećala se odviše krivom pred ocem da bi mu se opirala.

Odbacio je odjeću i nestrpljivo tražio konačni kontakt s njom. Osjećao je da će mu se muškost rasprsnuti ako se ubrzo ne nađe u njoj. Oteo mu se uzdah olakšanja kad je prodro u nju. Ćutio ju je kao topao, stišćući bezdan koji ga je prihvaćao sve voljnije. Zatvorio je oči i prepustio se divljem plesu uzburkane strasti.

A Gaja je gledala. Nebo bez oblaka. Sivi pramen Jobovih vlasi, kapi znoja na njegovu čelu. Pogažene sadnice kadifica. Grudicu zemlje što se skotrljala s gredice. Prihvaćala je obljubu predano, kao nešto čemu se nije moguće oduprijeti. To nije bilo ni silovanje, ni užitak. Nije bila ni žrtva. Možda malo samilosti. Čovjeka koji je dahtao na njoj tukla je sudbina, a ona je bila dio te sudbine.

Počela mu je pomagati da se što prije konačno zadovolji, odgovarala je na udare, pritiskala mu je glavu sebi na grudi. Ubrzo se Job izvio poput luka i riknuo kao ranjena zvijer. Osjetila je mlazove sluzi u sebi. Nato se

smirio i zajecao, lica zaronjenog među njezine dojke.

Sinjim nebom letio je kolovratnik. Sunce je sjalo. Vrijeme kao da se zaustavilo. Činilo joj se da se Job već cijelu vječnost ne miče s nje.

Naposljetku se podigao. Oborio je oči iz kojih su i dalje kapale suze.

— Oprosti mi, ako možeš — rekao je tiho, neprestano gledajući u tlo.

Ustala je, sva uprljana zemljom.

— Dogodilo se, eto — mirno je rekla. — Ne zamjeram ti, tata. Možeš me gledati u oči...

Pogledali su se i znao je da ona govori istinu. Ponovo ju je zagrlio, ovaj put bez požude. Poljubio joj je čelo, žuti pečat jalovosti na čelu.

— Gaja, volim te više od bilo koga na svijetu — rekao je.

• • •

Posude za otpatke dovodile su Reju do očaja: bile su precizno obilježene i u njih je morala napose odlagati ostatke hrane, vodu, prah, upotrebljene papirnate rupčiće i sve ostalo što se moglo organski rastvarati. Čak se ni izmetine nisu bacale. Uređaj za automatsko održavanje u bivalištu prerađivao ih je u gnojivo, plin i vodu, a neupotrebljive tvari spaljivao.

Ljutito je zalupila poklopcem posude u koju je kanila baciti ogrizak jabuke i u posljednji trenutak opazila da je ta posuda namijenjena neorganskim otpacima.

Nogom je udarila o posudu i hitnula ogrizak kroz otvorena vrata bivališta. Job i Gaja bi se zapjenili zbog toga onečišćavanja okoline. Prezrivo je puhnula kroz nos: neka se samo raskokodaču da ogrizak nije na svome mjestu, da je grijeh baciti otpadak kojemu je mjesto u kompostu. Gaji neće biti pravo što nije spremila koščice; opsjednuta je sjemenarstvom i u rasadniku uzgaja sadnice jabuka koje presađuje u okolici bivališta, iako one vani gotovo sve žalosno venu i nikada ne urode plodom. Samo je jedna jabuka na padini rodna i polusestra se o njoj brine kao o ljudskom biću, a plodovi su namijenjeni samo Reji.

U svojoj je komori zalupila vrata ormara s odjećom: zašto da se odijeva? Za koga?

Koliko joj je god samomilovanje bilo ugodno, ono je uvijek ostavljalo sjećaj nezadovljenosti i praznine. Postala je zlovoljna i naprasita. Dok su joj očuh i polusestra bili na poslu, ona je iskaljivala bijes na stvarim u bivalištu.

Samoća joj je u tijesnim prostorijama bila još teža i stoga je ponovo izašla van. Pokušala je gimnasticirati. Pokušala je vježbajući pjevati. Nije mogla. Smetala joj je vjetrenjača čiji su kraci šištali kroz zrak.

— Prokleta vrteška! — viknula je i bacila kamen na nju. Nije se udubljivala u automatsko održavanje bivališta niti se trudila da shvati vjetar kao dodatni izvor energije.

Opazila je da očuh Job slijeće i odmah je lice pretvorila u bešćutnu krinku. Promatrala ga je kako polako izlazi iz kabine i počinje slagati krilo. Činilo joj se da se toliko bavi zmajem jer se boji susreta s njom.

— Zdravo, tata! — viknula je, posebno naglašavajući ono »tata«.

— Zdravo, Reja — progunđao je i dalje petljajući nešto oko krila.

Prišla mu je bliže i ukočeno ga pogledala.

— Jesi li mi napokon našao oploditelja? — upitala je nervozno.

— Nisam tražio oploditelja. Tražio sam zemlju, i našao sam je.

— Fućkam ti ja na tvoju i Gajinu zemlju. Hoću ljubavnika! — Job je šutke pokrivao bateriju na zmaju. — Jesi li čuo, tata, ili si možda gluh? Zar ti je torgutsko smetište uništilo i sluh? Jer, ono je za sve krivo, nije li?

— Reja, molim te, ne počinji opet...

— Sita sam te! Sita tebe, Gaje i te proklete ljuske u kojoj me čuvate. Osjećam se kao Gajina zečica za koju ne može naći Zeca. Kao da sam priplodna ženka obitelji Harp, a uopće nisam Harpova. — Jobovo se čelo naboralo. — Kako si mogao to učiniti, Jobe? Kako si mogao dovesti oploditelja koji će me zanijeti? Nije li ti pucalo srce dok se moja krhka majka tjerala s drugim?

— Umukni! — promuklo je viknuo Harp i stisnuo šaka tako da su mu članci pobijeljeli. — Imaj bar trunak poštovanja!

Pobjedničko zadovoljstvo ozarilo je Rejino lice i oči su joj zasjale.

— Prema kome? — upitala je podrugljivo. Tko si ti da bih te morala poštovati? Neki ludi Harp koji želi očuvati obitelj u doba kad čovječanstvo izumire. Samo luđak može voljenu ženu spetljati s tuđincem zato da bi rodila nasljedno čisto dijete.

— Morao sam, shvati to, tako su željeli preci — zastenjao je Harp u očaju. — To nije ni najmanje umanjilo moju ljubav prema tvojoj majci. Kunem se precima!

— Doista?— otrovno se podsmjehnula Reja. — A što ako nije tako? Možda joj u sebi nikada nisi oprostio to što je otišla u postelju s plodnikom kojega si joj sam doveo? Nisi li možda baš zbog toga malo predugo čekao kad je majci bila potrebna pomoć?

To nije mogao podnijeti. Pred očima mu je sijevnulo, u utrobi ga je presjeklo i u slijepome je bijesu kao kandžama stisnuo Rejiha ramena.

— Ti... ti, otrovnice — soptao je. — Hoćeš li reći da sam Adru ja... To hoćeš reći, je li?

Gledala ga je bezobzirno i hladno u zakrvaljene oči. Njegovi čelični prsti stezali su se sve bliže vratu.

— Davi samo, zadavi i mene — mirno je rekla.

Stisak je popustio. Jobove su se ruke ovjesile i polako se spustio na koljena, kao da ne može više izdržati težak teret na plećima.

— Zašto, Reja, zašto? — zagrcao je iznemoglo.

Prezrivo ga je odmjerila pogledom i otišla bez riječi prema bazenu.

Job je oteturao u bivalište i drščućim rukama potražio u ormaru staklenku s makovkom. Napokon ju je našao.

Tek u sobi uspomena, u koju se povukao poput ranjene životinje, došao je do daha. Dugi gutljaj rakije od maka kao da mu je spalio bolnu gorčinu u utrobi.

Soba uspomena bila je tijesna, bez prozora, i samo je modrikasto svjetlo kriptonke osvjetljavalo klecalo i police na kojima su bile poslagane urne predaka. Sve je bilo nalik na ljekarnu iz prijašnjih tisućljeća u kojoj su se na policama držali lijekovi u porculanskim posudama, samo što je ovdje bila izložba pepela obitelji Harp, obitelji koja se ponosila glasovitim

vojskovođama, političarima, misliocima, znastvenicima i umjetnicima.

Job Harp se spustio na klecalo i stisnuo prste tako snažno da su mu zglobovi zapucketali. Zagledao se u urnu djeda Apolonija, zagriženoga sjemenara i vrtlara koji mu je pripovijedao o obećanoj zemlji gdje neće biti više otrovnih otpadaka i gdje će bujno rasti zdrave biljke.

— Djede, napokon sam našao — prošaptao je Job i sklopio ruke. — Nije bila bajka. Mislim da sam našao komadić neokaljanoga svijeta. Platio sam visoku cijenu, provukao sam se kroz torgutsko smetište i rodila mi se nečista kći...

Suze su mu navrle na oči, urne su mu kroz njih ljeskale u plavome odbljesku kriptonske svjetiljke. Job se u škripcu priklonio samosažaljevanju; naime, bio je čvrsto uvjeren da su otrovne tvari u torgutskom smetištu bile uzrok Gajine neplodnosti.

— Adra, moram se ispovijedati tvojoj uspomeni — ridao je. — Danas sam se napokon zaboravio: toliko je nalik na tebe, ima tvoje kretnje, tvoj glas, oči, miris... Oprosti mi, Adra, s vlastitom sam kćeri ljubovao, svoju sam krv oskvrnuo... Djedovi, predjedovi, ponosni Harpovi, pogledajte dokle je došao vaš rod: do rodoskvrnuća, jalovoga rodoskvrnuća. Jedina plodna grana što je još ostala samo je cjepka. A i nju sam, u bezumlju srdžbe, umalo utamanio. Oprosti mi, pepelu roda, ne znam više što činim. Doista, Adra, tvoju rođenu kćer Reju sam zamalo ubio. Prijekor je bio prežestok, pregorak, premučan da bih ga mogao progutati. Vidiš, Adra, ona me je okrivila da sam namjerno predugo čekao i nisam pozvao na vrijeme letjelicu za spašavanje. To nije istina. Kunem se tvojom uspomenom da nisam ni pomišljao na slijepo crijevo, nikada mi nisi rekla da ti nije već izvađeno. Ne opravdavam se, ne tražim izliku... da sam posumnjao, vjeruj mi, zvao bih smjesta ...

Job je zašutio i zatvorio oči.

Razgovori s pepelom predaka bili su za njega obred. U sobi uspomena se smirivao, ispovijedao se, ondje je promišljao svaku svoju odluku. Činilo mu se kao da kleči pred sudskim vijećem svoga roda koji mu iz svoga zagrobnog svijeta govori što je dobro a što nije.

Makovka je učinila svoje: poslije beznađa, vratila je vedrinu u Jobovu nutrinu. Obrađivat će zemlju na visoravni. Pokaže li se da će biljka biti bez tragova otrova, posvetit će se sjemenarstvu. Dolazit će ljudi iz središnjih

službi i zacijelo će se među njima naći i oploditelj za Reju. Rodit će potomke, nasljedno čiste i rod Harpovih će se produžiti. To je jedina svrha; mora podnijeti Rejine mušice, trpjeti, na to ga obavezuje pepeo predaka.

Job je odlučno podigao glavu i otvorio oči. Pogledao je urne odlučio da se smjesta preseli na visoravan.

• • •

Gaja se vratila iz vrta čim je sunce zašlo. Na četvorokolici je donijela malo svježega povrća: mladi luk, zelen, mrkvu, koprive. Isključila je pogonsku bateriju, pokrila vozilo i pohitala u bivalište.

Nije se željela susresti s Rejom; sestra bi odmah opazila da se nešto dogodilo, a svojom ženskom pronicavošću doznala bi i što.

Odložila je povrće u komoru za kuhanje i požurila pod tuš. Zatvorila je vrata, svukla se i propustila sipljenju toplih kapljica iz mlaznice tuša. Isprala je sa sebe ostatke zemlje, moj i tragove vođenja ljubavi. Ovaj put nije štedjela vodu; pustila je mlaz i osjećala kao da voda spire s nje mrlju rodoskvrnuća i da će joj isprati i nutrinu. Oca je shvaćala i poštovala, no duboko u nutrini se stidjela.

Oprana se vratila u kuhinju i počela pripremati večeru. Nadala se da će imati mira, jer Reja nije voljela kuhanje i od nekoga doba ga je izbjegavala.

No varala se. Ubrzo je sestra zavirila u kuhinju i razveselila se:

— O, Gaja, već si kod kuće? Cijeli se dan dosađujem sama. Stari opet čami u sobi uspomena i vjerojatno oplakuje svoj pohod kroz torgutsko smetište. Što kuhaš?

— Večeru broj sedam — zlovoljno je odgocorila Gaja.

— Sada znam koliko i prije. Vjerojatno će to biti opet nekakva kaša od povrća. Kad će se kotiti tvoja zečica?

— Moram naći rasplodnjaka.

— Žalosno, Gaja. Nemamo baš sreće s rasplodnjacima. Ni za zečicu, ni za mene... — Kako je Gaja šutjela, prišla joj je, stavila joj ruku na rame i povjerljivo je upitala: — Sestrice, zar ti nikada ne poželiš muškarca?

Gaji je sva krv jurnula u lice i zato se zadubila u pripremu obroka:

uključila je automatsko kuhalo i pobacala otpatke u odgovarajuće posude.

— Imam previše posla da bih mozgala o tome — procijedila je kroz zube.

— Danas si neraspoložena — nasmijala se Reja i lijeno se protegnula.

— Ta vidiš da kuham. Pozvat ću te kad večera bude na stolu.

— Tjeraš me?

— Ne tjeram te, samo nemam vremena za čavrljanje. Moram odnijeti otpatke u posude za kompost.

— Previše se trudiš, draga, iznurit ćeš se.

— Dobro znaš da mi je to dužnost, Reja. Kao što je tvoja da rodiš potomstvo. Samozakonik je vrlo jasan. Pozvat ću te na večeru.

Gaja je podigla posude s otpacima i iznijela ih iz bivališta u vanjska spremišta.

Reja ju je zamišljeno promatrala. Što joj je danas? Što ju je snašlo da je tako nabusita i zlovoljna? To nije njezin običaj, uvijek je voljela brbljati. Mora biti nešto vrlo naopako kad se tako duri. Možda su joj opet pocrkale gliste; to je pogađa kao da su joj pomrli najbliži. Ili su joj cvjetoci povenuti.

Otišla je iz kuhinje u svoju prostoriju i s bivališnim kompjuterom počela igrati prostorni labirint. Znak za večeru omeo ju je kad je već treći put smjestila određeni predmet u odgovarajući vremenski odsječak.

U blagavaonici je Gaja već bila postavila stol i izgrabila jelo u tanjure. Reja je sjela na svoje mjesto i pogledala prazan očev stolac. Htjela je upitati za njega, kad je on ušao odgurnuvši zastor na ulazu. Oči su mu bile crvene, pogled staklen, hod nesiguran. Dva puta je namještao stolac i djevojke su vidjele da se opet opio rakijom od maka. Naposljetku mu je uspjelo da sjedne, a onda je drščućim prstima uzeo žlicu.

— Dobar vam tek, kćeri moje! — poželio je promuklim glasom.

— I tebi, tata — odgovorile su u skladu s običajem koji je Harpova loza njegovala već stoljećima.

Počeli su jesti. Gaja je znala ukusno pripremiti hranu od onoga što su uzgojili u vrtu i onoga što bi Job ulovio lukom. Životinje su bile još više

desetkovane nego ljudi i meso neke otporne vrste toboleara bilo je tek rijetko na jelovniku. Žabe iz obližnjih močvara nisu bile jestive: u mesu je bilo previše stroncija i olova. Ni kolovratnici nisu bili za jelo.

Jeli su šutke, pristojno, po drevnome običaju. Obitelji su posebno njegovale kulturu jela, smatrajući da je ona očuvala ljudsko dostojanstvo u najtežim vremenima. Na svakome komadu pribora za jelo načinjenom od platine bilo je urezano slovo H; Harpovi su upotrebljavali te žlice, viljuške i noževe već najmanje petsto godina. I posude je bilo staro, iz razdoblja prvih pokušaja oblikovanja neuništive prepečene keramike.

U blagovaonici je bilo tiho. čulo se samo kako pribor zvecka o tanjure. Na kraju je Gaja ustala i donijela na stol vrč sa čajem od trave. Natočila je ocu i sestri kristalne čaše, koje su svojedobno stari Harpovi upotrebljavali za šampanjac. Vinova loza već odavna nije uspijevala i sad su iz tih čaša pili čajne mješavine.

— Na zdravlje! — svečano je uzviknuo Job Harp i podigao čašu.

— Na zdravlje! — odgovorile su djevojke. Kucnuli su se.

Job je kušao piće i stavio čašu na stol. Gledao je u nju i polako je vrtio. Zlatastozelena tekućina u njoj se talasala.

— Moram vam objaviti svoju odluku — rekao je naposljetku. — Odlučio sam da se preselimo na visoravan gdje sam otkrio neuprljanu zemlju i vodu. Zbog selidbe naređujem energetsko ograničenje trećega stupnja. Sve nepotrebne stvari ostavit ćemo ovdje, da ne opterećuju bivalište u toku prijevoza. Po njih se možemo vratiti i poslije. Obrađivalište ćemo napustiti odmah čim dobijemo urod u novome vrtu. Zanima li vas još nešto?

— Kako ćemo izbjeći smetišta na putu? — značajno je upitala Reja.

— Predvidio sam nekoliko zaobilaznica.

— Ne bih željela doživjeti sudbinu onih koji su prošli kroz torgutsko smetište.

— Budi bez brige, Reja, sačuvat ću tvoju sposobnost da dobiješ nasljednike — mirno je rekao Job, no mišići na licu nabrekli su mu od siline kojom je grčio vilice.

Zašutjeli su. Job je zatim ustao i izašao iz bivališta u zvjezdanu noć.

Kroz suze u očima vidio je nebeski svod posut milijardama treperavih svjetala.

• • •

Bivalište je bilo za dva dana pripremljeno za selidbu. Oteretili su ga i podigli na kotače. U osvit trećega dana je Job rasprostro jedro od aluminijske folije u koje se uhvatio jutarnji istočnjak. Uključio je pogon i bivalište Harpovih počelo se puževom brzinom kretati prema zapadu. Doista je bilo nečega puževskog u klizenju kupolastoga bivališta po neravnome tlu. Mnogobrojni kotači svladavali su sve rupe i izbočine.

Job je, zajedno s kćerima, koračao uz školjku bivališta, držao upravljačku palicu i usmjeravao kretanje. Sunce je izašlo, a putnici nisu odmakli daleko od dosadašnjega boravišta. Teren je bio neravan i više puta su se zaustavljali. Zaobilazili su nisko grmlje i kaljuže u kojima su se na crnkastome glibu ljeskale u duginim bojama masne mrlje. Job je s vremena na vrijeme pipaljkom provjeravao zatrovanost tla.

Krajolik je postajao sve negostoljubiviji, vjetar je donosio jetki vonj, tlo je bilo obrašteno sivkastozelenim lišajima. Kotači su podizali prašinu i Job, koji je upravljao bivalištem, bio je sav prašnjav.

A onda je zapeklo sunce. Morali su se zaustaviti i razapeti sjenilo. I pogonske baterije morale su se napuniti sunčevinom. Job je raširio kartu i ponovo se uvjerio da idu pravim putem. Jučer je iznad toga područja kružio zmajem i odabirao najpovoljniji pravac prema jugozapadu. Računao je da bi morali do večeri stići do negdašnje auto-ceste.

Kćeri su šutjele, a ni on nije govorio. Mokrim rupcem brisao je prašinu s lica. Najradije bi popio gutljaj makovke, da isplakne iz grla suhoću i prašnjavost. Ipak, nije posezao za pljoskom u džepu uz natkoljenicu. Čim prođe najjača pripeka morat će nastaviti putovanje, a ono zahtijeva čist razum, a ne pomutnju u mozgu.

Gaja je zašla u obližnje grmlje gdje su između lišaja rasle goleme, sumpornožute gljive. Dotakla ih je pipaljkora i ustanovila da su to opasne otrovnice. Ipak, nije ih zgazila. Bila je uvjerena da i otrovno rastinje ima svoju svrhu, da pročišćava onečišćeno tlo i atmosferu, da je korisno za stvaranje nove ravnoteže u prirodi.

Otac ju je promatrao kako se bavi gljivama i događaj u vrtu prije

nekoliko dana činio mu se kao nestvaran san poslije previše popijene makovke. Što bi dao da je to bio doista san! Da je to sablasno rodoskvrnuće bilo samo noćna mora! No dobro je znao da se zaboravio s vlastitom kćeri, i, što je još gore, da duboko u njemu i dalje tinja žudnja za njom.

Do boli se ugrizao za usnu i pogledao u daljinu, gdje su se na dosadnome horizontu ocrtavali neboderi izumrloga grada. Odagnao je incestne misli i počeo razmišljati o tome kako su negdašnji velegradovi bili nešto poput gnojnih čirova koji su urasli u Zemljino tkivo i koji ga i dalje truju, iako već odavna nisu nastanjeni.

Nakon toga je zatvorio oči i pokušao drijemati, bez razmišljanja. Raja je tiho zapjevala nekakvu verglašku melodiju. Stisnuo je zube, njezino ga je pjevanje uvijek dovodilo do očaja, no ništa nije govorio. Skinula je kapulju i rasporila zatvarač na putnim hlačama. Nikada se nije skrivala pred očuhom. Shvaćala je da je gleda bez osjećaja. I doista, Job nije nikada pomislio na to da je Reja zapravo posve strana žena, žena koja bi ga mogla uzbuditi kao muškarca.

Naposljetku je zadrijemao bez misli, na rubu sna.

Sunce se sa zenita skotrljalo do ruba gorja. Ustali su i nastavili putovanje. Kad je sunce zalazilo ugledali su negdašnju auto-cestu koja je pravocrtno presijecala krajolik. Zaustavili su se da prenoće. Job je spustio bivališnu školjku, Gaja je razdijelila omote s hranom za putovanje. Reja je bila zlovoljna, zbog štednje vode nije se mogla tuširati. Izazivala je Joba, koji se opet povukao u sobu uspomena i ondje se nalokao makovke. Čak je zaspao među urnama slavnih predaka.

Ujutro je bio mamuran, nabreklih tamnih podočnjaka i mutna pogleda. Unatoč tome je još prije izlaska sunca prebacio bivalište na auto-cestu.

Preprečenu keramiku kojom je cesta bila popločana vrijeme nije nagrizlo, samo je na sastavcima probio otporni korov. Cestovne oznake su se raspale, nestale su i magnetne vodilice i između voznih traka uglavnom su zpjapili zarasli kanali.

Job je usmjerio bivalište u srednju traku, koja je bila još najmanje oštećena. Budući da je puhao jak istočnjak, razapeo je i dodatno jedro i nakon toga su brzo napredovali.

Auto-cesta je bila turobna slika negdašnje prometnice po kojoj su svojedobno hitale magnetne kretalice nečuvenim brzinama. S obje strane

ceste prostirala su se zapuštena smetišta i olupine vozila načinjenih od neuništive tvari. Putnicima je često ulazio u nosnice jedak vonj kemikalija.

Podnevna pripeka ih je zatekla kod naplatne kućice što se raspadala. Job se zaustavio u njezinoj sjeni. Pročelje kućice nije bilo više ostakljeno. Nekoć je tu bila glavna izvršna jedinica, koja je samostalno upravljala prometom na cesti. Sad je sve to bio jadan krš. Nekoć skupocjene kompjutorske uređaje šibao je vjetar i prala kiša, a sunce ih je nemilosrdno palilo. Komandne ploče su se izvitoperile, žice kao da su procvjetale, a razbijeni ekrani bili su nalik na slijepe oči. Nedostatak energije i uvođenje fotoćelijskih uređaja potpuno je sahranilo sve starije generacije računala. Propala su kao što je propala i sva tehnička oprema što se zasnivala na skupim i nečistim pogonskim sredstvima.

Trunak zluradosti tjerao je Harpa da pobliže pogleda to razaranje. Ulazeći u zgradu preplašio je kolovratnike što su se gnijezdili u cijevima za ventilaciju ispod stropa. Prolazio je kroz vrata bez vratnica i slušao kako vjetar zavija kroz hodnike i podiže prašinu. Stigao je do prevrnutoga ormara s disk-memorijama, a onda i do glavnog kontrolnog ekrana koji je, velik kao cijeli zid, zijevao prazninom; bio je razbijen, a sivkasti komadići stakla ležali su na tlu. Job se nagnuo nad tastaturu, na kojoj su tipke bile išarane drevnim znakovima, kompjutorskim jezikom koji danas nije više ništa značio.

Poigrao se tipkama i trpak osmijeh mu se prikrao kutovima usana. Tim su se tipkama nekoć slala naređenja i vodila vozila po auto-cesti, kretalice su jurile dvjesta, čak i petsto kilometara na sat i preci su se nadasve ponosili tom divljom utrkom; obožavali su brzine, svemirskim su letjelicama pokušavali uhvatiti svjetlost i otputiti se u druge svjetove, pobjeći sa zaprljane Zemlje, no brzina ih nije dovela nikamo. Morali su ostati na tom zatrovanom planetu i pomiriti se sa žalosnom činjenicom da je i ljudska vrsta prolazna i da je sama sebi otpilila granu.

— Prokleti! — kriknuo je Job Harp i svom snagom udario šakom o tastaturu. — Srljali ste u propast!

Vani su kćeri čule njegov krik.

— Opet ima napad dernjave — primijetila je Reja.

— Nikada nećeš shvatiti moga oca — strogo je odgovorila Gaja.

— Možda doista neću. Nikoga ne mogu shvatiti ako se ne mogu

istuširati i odstraniti prašinu sa sebe.

— Ondje kamo idemo čeka te izvor čiste vode, Reja.

— Zar mu još vjeruješ? — uzdahnula je polusestra. — Koliko je već puta otkrio neuprljani raj, a kad smo pojurili onamo, sve je opet bilo po starome.

— Tko ne traži ne može ni naći — Geja je branila oca, tko zna po koji put.

— Može naći, može — iskreveljila se Reja. — Torgutsko smetište...

Nije dobila odgovor. Samo je vjetar zavijao oko napuštene glavne cestarinske postaje.

• • •

Poslije pet dana mukotrpnoga putovanja po posve ravnoj cesti stigli su do zavoja gdje je cesta skretala na sjever, prema napuštenome velegradu. Tu su se zaustavili. Bila je već večer i sve troje bili su nasmrt umorni. Job je otresao prašinu s odjeće i promuklim glasom objavio:

— Putovanje cestom je završeno. Skrenut ćemo na jug, do podnožja onih bregova. — Rukom je pokazao vrhove stjenovitoga gorja. — Iza onoga prijevoja je zaravan na koju smo se uputili. Po neravnome tlu napredovat ćemo pedalj po pedalj.

Djevojke su šutjele. Reja je bila već do grla sita putovanja. Ljutila se što je Job složio četvorokolicu i spremio je u teretnu komoru bivališta. Po cesti su se mogli voziti naizmjence i tako prištedjeti sebi tegobe pješačenja.

Večerali šu vani. Reji je dojadila i jednolična putna hrana.

— Kako ćemo se još dugo probijati do obećane zemlje? — prekinula je šutnju.

— Ovisi o preprekama na koje ćemo nailaziti — odgovorio je Job. — Možda ćemo stići za nekoliko dana, a možda potraje i tjedan, ili još duže.

— Meni je dosta toga preseljavanja. Ne mogu se ni oprati.

— Dat ću ti dio moje vode — ponudila je Gaja.

— Hvala na ljubaznosti, sestrice — zajedljivo joj je odvratila Reja. —

Što će mi pomoći šalica vode? Želim tuš i bazen u kojem ću se temeljito okupati.

— Na visoravni je izvor čiste vode — rekao je Job potiskujući zlovolju. — Načinit ću ti veliki bazen, moći ćeš plivati u njemu. Samo se malo strpi.

Reja je samo prezrivo prevrnula očima i s gađenjem pojela obrok. Nakon toga je ogrnula kapulju i opružila se na mahovinu među obližnjim grmljem. Nebo je tamnjelo, palile su se zvijezde. Gledala je u svod i zamišljala kako ondje gore kruži posjetitelj koji će se sa zvjezdanoga neba spustiti k njoj.

Kad je Reja otišla, Job i Gaja su ostali šuteći sjediti ispred bivališta. Bili su nasamo prvi put otkako ju je otac obljubio u vrtu. Nakon duge šutnje, očeva je ruka u tami potražila kćerinu; stisnula ju je, a ona mu je uzvratila stiskom. Job nije znao je li to znak opraštanja ili potvrđivanja nekakve urote što su je skovali rodoskvrnućem. Koliko se god trudio, nije mogao zatomiti želju da se sve ponovi i stisak ruke pretvorio se u milovanje. Dodirnuo je Gajino golo rame i nagnuo se prema njoj. Krv mu je vrela u žilama, brže je disao.

Gaja je obazrivo ali odlučno odbila to približavanje i ustala. Povukla se u bivalište i Job je čuo kako je škljocnuo zasun na njezinoj komori; nikada se dotad nije zaključavala.

Zapekao ga je osjećaj srama, gadio se sam sebi. Posegao je u džep za pljoskom s makovkom i potegao dug gutljaj.

— Hoćeš li dati i meni? — čuo je Reju iz tame.

— Otkada ti piješ? upitao ju je.

— Otkako sam očajna — uzdahnula je I uzela piće. — Znam da uzalud idemo na tu visoravan. Nema više obećane zemlje. Jobe. Svagdje je samo smetište.

Nije odgovorio. Buljio je u noć i osjećao kako mu oraaraa polako topi gorčinu u grudima.

Sutradan su napredovali brže nego što su očekivali. Nije bilo zapreka koje bi morali obilaziti, i iako se tlo neprestano pomalo uzdizalo, putovali su bez zastoja. Nebo se naoblačilo i nije ih više pratila nesnosna pripeka. No Joba je to zabrinjavalo, jer se baterije nisu punile. Ako se ubrzo ne

pojavi sunce, morat će se zaustaviti.

Krajolik se mijenjao: žbunje je bilo bujnije, mahovina zelenija, otpaci rjeđi.

U kasno posijepodne naišli su na tragove koji su svjedočili da je netko na tome mjestu nekoć obrađivao zemlju. Zaustavili su se. Job je uzeo pipaljku i počeo istraživati.

Očito je tu bilo obrađivalište koje su ljudi napustili prije nekoliko godina. Pretražio je tlo i otkrio u njemu arsen, fluoride i biocide. Bilo je jasno zbog čega su morali otići.

Pošao je malo dalje i u daljini ugledao obris nečega što je moglo biti bivalište. Iznenadio se, jer je to područje nekoliko puta preletio zmajem, a nikada nije opazio ljudsko prebivalište. Mora provjeriti što je to.

Hodao je duže nego što se nadao. Kad se približio kupoli, ustanovio je da je doista bivalište, a i to zbog čega ga nije opazio iz zraka: bilo je obrašteno nekom bujnom puzavicom. U njemu već odavna nije bilo živoga čovjeka.

Unatoč tome, Job je pritisnuo na pozivnu tipku pokraj vrata i pričekao. Tek nakon toga je odlučio da razgleda unutrašnjost. S osjećajem nelagode otvorio je vrata: očekivao je da će naći kostur posljednjega stanovnika, no toga nije bilo. Sve je funkcioniralo u režimu automatskog održavanja, sve je bilo na svome mjestu, kao da su stanari morali iznenada izaći i svakog će se trenutka vratiti. Našao je čak hranu u zamrzivaču.

Uključio je bivališni kompjuter nadajući se da je u njegovu memoriju upisan razlog za napuštanje toga prebivališta. Otkrio je samo prekinutu partiju šaha, tužnu slavensku glazbu i proračune nekih koordinata.

Obuzela ga je čudna tjeskoba. Pregledao je i snimke radio-emitiranja. Nisu poslali ni poziv u pomoć. Otišli su ili pobjegli ne ostavivši nikakvu obavijest. Da je našao kostur bilo bi sve jasno: posljednji stanovnik je umro bez nasljednika, jer bivalište nije imalo znak plodnosti i u njemu nije bilo rotkinje.

Zavirio je i u sobu uspomena: na policama su obiteljske urne bile poslagane u savršenom redu. Da su se preselili, ponijeli bi ih sa sobom. Tako je ovdje ostao sav pepeo obiteljske loze Troha. Doznao im je barem prezime.

Izašao je s osjećajem nelagode. Otvorio je spremište s vanjske strane; našao je uzorno složen skelet sunčanoga zmaja i četvorokolicu. Znači da nisu odletjeli niti su se odvezli. Odmahnuo je glavom i pogledao još u pogonski odio: sve sunčane baterije bile su na svome mjestu i pune. Naime, automatsko održavanje bivališta trošilo je vrlo malo energije. Job je odlučio da baterije zamijeni svojima, koje su se već prilično ispraznile. S punim baterijama moći će doći do visoravni i neće morati čekati sunce.

Na povratku je sreo Gaju, koja mu je pošla u susret Bila se zabrinula, jer se već mračilo.

— Gdje si bio tako dugo, tata? — upitala je prijekcrno.

— Otkrio sam napušteno bivalište.

— Napušteno bivalište — iznenadila se. — Zašto je napušteno?

— To bih i ja volio znati. Nisu ostavili nikakvu obavijest. Ništa nisu ponijeli sa sobom. Nisu odaslali poziv za pomoć. Jednostavno su iščezli.

— Moralo im se dogoditi nešto strašno — rekla je Gaja prestrašeno

— Možda — zamišljeno je rekao otac. — U bivalištu su pune baterije. Sutra ću njima zamijeniti naše tako ćemo brže napredovati. Mislim da ćemo za nekoliko dana stići na zaravan.

— Nadajmo se — uzdahnula je Gaja. — Reja već teško podnosi putovanje.

Bio je već mrak kad su se vratili. U Rejinoj je komori gorjelo svjetlo i Gaja se sjetila da joj nije pripremila večeru. Previše se bila zabrinula za oca i pošla ga je tražiti.

U kuhinji je poslužila hranom Joba, a Rejin je obrok složila na pladanj i odnijela joj ga u sobu.

Otvorila je vrata i zastala zapanjena. Sestra joj se drsko smiješila s razbacanoga ležaja; bila je obnažena i Gajin je dolazak nije omeo u zdušnom samozadovoljavanju. Prsti su joj se bez stida poigravali uspaljenim međunožjem.

Gaja se u neprilici okrenula i htjela otići, no Reja ju je zadržala:

— Stani, odloži pladanj. Poslije ovoga bit ću vrlo gladna.

Gaja je oborena pogleda donijela večeru do postelje.

— Uh, kako si sramežljiva — podsmjehnula joj se Reja. — Zar ti nikada to ne činiš? — Gaja je šutjela. — Nemoj reći da možeš izdržati bez toga, ne bih ti vjerovala. Normalna si žena, iako si neplodna. Hoćeš li mi se pridružiti? Kad već nemamo muškarca, možda bi nam udvoje bilo zabavnije.

Uhvatila je sestru za rukav i htjela je povući na ležaj. Nije joj uspjelo. Gaja se oduprla i odlučno odmahnula glavom.

— Pa valjda nisi... — iznenađeno je počela Reja, kao da joj je nešto sinulo. Iznenadno rumenilo, koje nije mogla sakriti ni Gajina preplanulost, samo je potvrdilo Rejine sumnje. — S ocem? — radoznalo je upitala i počela hihotati.

Osramoćena, Gaja se okrenula i naglo izašla iz komore. Rejin se smijeh pretvorio u pomamno soptanje. Nestrpljivo je posegla prstima u mošusnu mast i nastavila svoju igru samonaslade.

• • •

U zoru su otišli do napuštenoga bivališta i Job je počeo zamjenjivati baterije. Gaja mu je pomagala da to obavi što brže i da krenu dalje; to ju je mjesto ispunjavalo tajanstvenom tjeskobom. Nehotice je razmišljala o ljudima koji su napustili prebivalište. Jesu li stradali od podmukle imunopatije koja desetkuje ostatke ljudskoga roda, ili su se odlučili na samoubojstvo? Osvrnula se naokolo strahujući da će na nekoj grani razbujaloga gložja opaziti obješenoga čovjeka, iako se ljudi već odavna nisu vješali. Svatko je imao uza se smrtonosnu tabletu koju je mogao upotrijebiti u krajnjoj nuždi.

Baterije su ubrzo bile zamijenjene i Job nije više oklijevao: uključio je sistem za automatsko održavanje, zatvorio sva vrata. Krenuli su dalje. Tajanstveno napušteno bivalište ostajalo je sve dalje iza njih.

Sad su napredovali brže, jer nisu više morali toliko štedjeti energiju. Put ih je vodio kroz sve užu klisuru, u davnini zatrpanu smećem. Nasuti sloj je, na sreću, bio vrlo star i u njemu nije bilo opasnih otrova i radioaktivnih izotopa.

Dani su prolazili, a klisura je bila sve strmija. Razvedrilo se i zasjalo je sunce, koje im je bilo i te kako potrebno za uspon. Baterije su se punile i

Job Harp je s manje strepnje gledao prijevoj koji su morali prijeći da bi došli do nedirnute visoravni. Gledao je uz brijeg i proračunavao kako će najlakše provesti bivalište uz strminu. A onda je ugledao svjetlucanje zrakoplova koji se polako pomicao iznad obronaka bregova.

— Gledajte! — kliknuo je i pokazao gore.

Djevojke su se trgnule i pogledale u nebo. Avioni su tako rijetko prelijetali te krajeve i to je svaki put bio događaj koji bi im ulio malo hrabrosti, dokazujući da svijet još nije posve opustio i da još ima veza među ljudima.

Dostojanstveno i nečujno zrakoplov je letio preko neba; pokretale su ga sunčane baterije, a one nisu stvarale ni buku ni ispušne plinove. Bio je to veliki teretnjak koji je opskrbljivao područne opskrbne stanice svime što je bilo potrebno raštrkanim obiteljima.

Mahali su mu, iako ih posada nije mogla opaziti. Reja je skinula jarko žutu kapulju i mahala njom svom snagom pomamom očajnice na samotnome otoku.

— Ta ne vide te!— napomenuo joj je Job.

— Jednoga dana će me vidjeti — razdraženo je odgovorila Reja. a ponosne dojke su joj se još jače izbočile. — Vjerojatno neću ostarjeti čekajući muškarca.

Zrakoplov je dalje jedrio nebom, preletio izumrli grad i nestao u sjaju sunčevih zraka.

Poslije su morali samo dva puta upotrijebiti automatski vučni vitao i bivalište je stiglo na prijevoj. Ondje ih je zatekla noć i proveli su je među stjenovitim padinama planinskoga sedla. Cijele je noći puhao vjetar.

Prvi put otkako putuju Job Harp je dobro spavao i u osvit ustao čio i bezbrižan. Izašao je van i uspeo se uz padinu; s vrha mu se otvorio pogled na visoravan s druge strane prijevoja. Bila je u sumračnoj maglici, no na rubovima su se već bjelasali sivi vrhunci. Kako je svitanje napredovalo, polako se otkrivala i zaravan, zelena i bujno prošarana planinskim cvijećem. U jutarnjoj se zori zaiskrio slap što je prsio sa stjenovite padine na suprotnoj strani.

Ponovo očaran ljepotom toga kutića Job je osjetio ganutost koja mu je

natjerala suze na oči. Nije znao kako dugo stoji tu i gleda visoravan koju je jutro otkrivalo kao usnulu ljepoticu.

Sunce je već bilo izašlo kad je čuo dolje korake i kotrljanje kamenja. Dolazile su Gaja i Reja. Rukavom je obrisao oči da ne bi odale njegovu raznježenost. Pridružile su mu se i zagledale se u prizor ispred sebe. Gaji se oteo uzdah divljenja, a čak i Raja nije mogla sakriti iznenađenje.

— Stigli smo — svečano je rekao Job. — Doveo sam vas u obećanu zemlju.

— Ljepše je nego što sam zamišljala — rekla je Gaja i stisnula ruku ocu. — Nikada još nisam vidjela ljepše mjesto.

— Joj, koliko vode! — obradovali se Reja. — Jedva čekam da se okupam.

— Pođimo dakle — rekao je Job.

Put po visoravni bio je šala. Utaborili su se na osunčanom mjestu blizu slapa. Job je poravnao zemljište za podlogu i spustio bivalište na nju. Nakon toga je sastavio vjetrenjaču koja je odmah proradila i počela proizvoditi dodatnu energiju.

Reja je odbacila zaprašenu odjeću i potrčala prema slapu, gdje je vriskala od ugode dok joj je voda prskala po tijelu.

Gaju je zanimalo nešto drugo: lopaticom je odgrnula busen. Kleknula je i kao očarana mrvila zemlju među prstima, prosipala je s dlana na dlan i promatrala je kao najveću dragocjenost na svijetu.

— Vidiš da nisam ništa izmišljao — pobjednički je rekao Job i kleknuo do kćeri. Dugo je čeprkao po tlu, sve dok nije iščačkao glistu. — Pogledaj, u toj zemlji ima još života. S malo humusa i pepela bit će to najplodnije i najčistije obradilište što sam ga ikada vidio. Ne shvaćam one dolje...

— Koje? — upitala je Gaja.

— One iz napuštenoga bivališta. Bili su na pragu raja, a otišli su...

Djevojka je bila odviše oduševljena da bi razmišljala o tome; milovala je zemlju s toliko osjećaja i strasti, da je Job, nehotice zavidio crnici. Koliko je god čvrsto odlučio da će nadvladati nagnuće prema kćeri, ovaj put je poželio da je to draganje namijenjeno njemu. I kako nije mogao drukčije, i

on je zario ruku u zemlju i tako se susreo s Gajinim milujućim prstima.

— Hej, vi, krtice! — povikala je Reja, koja se vratila s kupanja ogrnuta ručnikom. — Zar ćete se ukopati u zemlju?

Pogledali su je kao da ih je zatekla na zabranjenome činu i Reja se ponovo uvjerila da njezine sumnje nisu bez podloge: u svojoj ženskoj pronicavosti bila je sad još sigurnija u to da Joba i Gaju spaja rodoskvmi odnos. Ponovo se morala nasmijati na sav glas. Ako je to istina, bilo je u tome nečega šaljivog. Iako ne bi spavala s očuhom ni za što na svijetu, ipak nije mogla shvatiti da nije barem pokušao najprije kod nje, koja mu je po krvi ipak posve strana žena.

— Zemlja je divna — oduševljeno je rekla Gaja.

— Mene više zanima bazen. Kako je s tim, Jobe?

— Načinit ću veliki protočni bazen. Neće biti potrebno pročišćavanje. Voda će ostati čista i bez dodavanja srebrnih i bakarnih iona.

— Voljela bih da se čuje šum slapa.

— Slušat ćeš slap, Reja. — Job je ustao i pogledao uokolo. — Bazen će biti ondje — pokazao je prema slapu. — Vrt će biti na onoj strani. Ondje ćemo postaviti kompostište i tople gredice.

— Što dalje, molim — umiješala se Reja. — Ne podnosim smrad komposta.

— Budemo li proizveli nezatrovano sjeme, a vjerujem da hoćemo, javit ćemo se područnoj sjemenarnici. Djevojke, tada će biti veselo, nećemo više samovati.

Jobu su proročanski sjale oči, kao da već vidi obrađenu visoravan, spremišta neokuženoga sjemena i sadnica, zrakoplove što slijeću, ljude koji ih posjećuju. Gajine kuniće i kadifice. Zemaljski raj, o kojemu je kao dječak slušao od djeda Apolonija.

Trgnuo se iz zanijetosti, otvorio bivališnu alatnicu i dodao Gaji svitak trake srebrne folije. Sam je uzeo kočiće.

— Moramo iskolčiti vrt — rekao je.

• • •

U prvo su vrijeme imali na visoravni posla preko glave. Job je složio zmaja i u više navrata se vraćao po stvari na mjesto prijašnjega prebivališta. Prekopavali su gredice i pripremali ih za obrađivanje. Zatim su sijali i presađivali sadnice što ih je Job donosio iz prijašnjega vrta. Na rubu gredica Gaja je zasadila kadifice. Postavili su kompostište, lučna zrcala, uzgajalište glista i čatrnje za navodnjavanje. Posijali su i koprive koje su se ubrzo bujno razrasle; upotrebljavali su ih za pripremanje vode za zalijevanje.

Vrt se brzo razbujao. Gaja je cijele dane proboravila među gredicama. Bilo je pravo slavlje kad je skuhala prvo jelo od proizvoda iz novoga vrta. Ispitivanja su pokazala da povrće nema nikakvih neželjenih sastojaka.

Nakon toga se Job prihvatio kopanja jame za bazen. I Reja je htjela odvoziti zemlju, no Job i Gaja su joj to branili.

— Nikad ne znaš čega ima u zemlji — upozoravao ju je Job. — Bilo bi pogubno ako naiđeš na nekakav radioaktivni otpadak ili otrov koji bi naštetio tvojoj plodnosti.

— Ta neprestano govoriš kako je zaravan nezagađena — prigovarala je Reja.

— Na ovome se planetu nikad ne možeš zakleti u takvo nešto — promrmljao je Job kopajući dalje

Zastao je kad je trnokopom udario u nešto tvrdo; oprezno je istražio nalaz pipaljkom i tek tada otkopao prastaru zarđalu limenku, malo stakla te komadiće loše pečene keramike.

— Ostaci iz sredine potrošačkoga doba — ustanovio je.

— Još imamo sreću. Mogla je biti i posuda s nečim otrovnim Ipak, Reja, bolje bi bilo da se udaljiš. Prošetaj se malo.

— Kako želiš, tata — jetko je rekla. — Ne namjeravam vam smetati.

Otišla je prema bivalištu, a Job je iznenađeno pogledao Gaju.

— Zna li nešto o nama? — tiho je upitao.

— Samo naslućuje — odgovorila je Gaja i krenula da odveze zemlju.

Job ju je zadržao uhvativši je za ruku. Povukao ju je u iskopanu jamu,

zagrlio i privio uza se. Dugo se bio suzdržavao, no sad ga je nadvladala nezadrživa požuda za vlastitom kćeri.

— Ako i zna, svejedno je — grozničavo je šaputao i milovao joj kosu. — Ništa nam ne može spočitavati. Uzorno se brinemo za nju.

Gaju je opet obuzela nekakva obamrlost, iako je osjećala očeve ruke kojima joj je svlačio kapulju, cjelove po vratu i grudima, čula je njegovo dahtanje i vidjela mu sive oči, kojima je sjaj zamućivala slijepa požuda.

— Ne mogu bez tebe — šaputao je. — Sva volja mi ništa ne pomaže.

Hvatao se za nju kao za slamku spasa, a ona je i dalje bila obamrla, nijema i iznenađena, iako je dobro znala što će se dogoditi. Šum zatvarača na hlačama, obaranje na raskopanu zemiju i bolno spajanje. Stisnula je zube i pokušala misliti na sunce, na svoju sreću što može uživati u toplini njegovih zraka i promatrati let kolovratnika, na kadifice koje su propupčale i za nekoliko će dana napokon otvoriti i cvjetove.

Job je s gorčinom osjetio da joj čini nasilje i odustao je.

— Opsjednut sam ... — zadihano je šaputao i rukom zamrljanom zemljom pokušavao otrti kćerine suze, no samo joj je umazao obraze.

Povukla se ukaljana, s tupom tugom u srcu. Šutke je otišla do slapa i ondje se oprala. Voda je sprala prljavštinu s tijela, no nutrina joj je ostala umrljana i tmurna.

Jama za bazen bila je iskopana i Job ju je pokrio nepropusnom folijom, zavario sve sastave i kroz cijevi pustio vodu u bazen. Reja je nestrpljivo čekala da se napuni i da voda dosegne razinu odljeva, a onda se razuzdano bacila u nju i cio dan brčkala, plivala i sunčala se.

Bio je najtopliji dio ljeta; luk je izrastao u cvat, rani grah dobio je mahune, rodio je i grašak. Gaja je brižno skupljala sjeme i spremala ga u posebno zaštićene kutije za uzorke.

Vrijeme je bilo povoljno i Job se jednoga dana odlučio da pokupi kutije i odleti do najbliže područne sjemenarnice, gdje će pokazati uzorke i prijaviti se za sjemenarenje. Putovanje zmajem bilo je dugotrajno i računao je da će se vratiti tek za desetak dana.

Prije odlaska pregledao je sve sisteme i bivalište povjerio Gaji da ih nadzire. U četiri oka joj je povjerio i brigu za obitelj, ako se ne bi vratio s

putovanja. Ponijet će kratkovalni primopredajnik, no njime se s veće daljine neće moći javljati niti tražiti pomoć. Sunčani zmaj bio je vrlo siguran zrakoplov, no duži letovi bili su ipak rizični.

— Ne zaboravi da se moraš brinuti za Reju — upozorio je kćer. — Moraš sačuvati obitelj Harp i ako se ne vratim.

— Poznajem samozakonik, tata — rekla je. — Pazi na sebe. Nadam se da će nas primiti među sjemenare.

Stisnuo joj je ruku, stavio na glavu kacigu, učvrstio podbradni remen i pošao prema platformi za polijetanje.

Uto je dotrčala Reja, iz bazena. Sva mokra je mahala Jobu.

— Tata! — viknula je. — Ako sretneš moga princa, smjesta ga pošalji!

— Što kažeš? — upitao je Job podigavši kacigu.

— Ako sretneš princa, pošalji ga u posjet!

— Hoću.

— Sretno zmajenje!

— Hvala. Čuvajte se, obje!

Ušao je u ljusku, a onda se zmaj pokrenuo po kosini čistine i vinuo se u zrak. Job je načinio krug iznad bivališta, još jednom mahnuo djevojkama nošem zapadnjakom otplovio na dugo putovanje.

Bilo je rano jutro i Gaja je pošla u vrt, gdje je namjeravala proširiti kupušnjak. Izraslo je više zdravih sadnica nego što je očekivala i morala je pripremiti gredice za presađivanje.

Ledinu je načela dubokim prokopom: najprije je lopatom iskopala jarak i iskopanu zemlju prevezla na drugi kraj gredice. Zatim je dno jarka razrahlila vilama za prekopavanje i zasula ga preokrenutom zemljom iz novoga jarka. Tako je radila do kraja i posljednji jarak zasula je zemljom iz prvoga iskopa.

Tako obrađena zemlja bila je pripravna za vrtlarenje. Poslije će gredu morati samo rahlati i dodavati joj kompost.

No dubok prokop zahtijevao je težak i naporan rad. Gaja je najprije

odložila kapulju, a onda svukla i hlače. Zadržala je na sebi samo rukavice i vrtlarske čizmice s debelim potplatima. Zapadnjak ju je ugodno hladio i sva se posvetila poslu. Zaboravila je na sve ostalo. Misli su joj se vrzle samo oko zemlje: svaki grumen gledala je s ljubavlju i pažljivo ga stavljala na mjesto. U zemlji je otkrivala kišne gliste, sitne kukce rovce, te otpatke koji su svjedočili da su tu nekoć boravili ljudi; bile su to svakovrsne limenke i staklenke, zarđali ključevi, pokoja kost te predmeti kojima nije poznavala namjenu.

Poslije prvoga odmora našla je čak novac, srebrnjak na kojemu nije mogla razabrati nikakav natpis ni lik. Vrtjela ga je među prstima i razgledavala ga, tužno se smiješeći: bio je vrlo star, iz razdoblja novčane razmjene i potrošaštva, u početku prošloga tisućljeća. Smiješno je da je taj komadić kovine imao tada određenu vrijednost, da su ljudi radili za novac, da su se radi novca čak ubijali i ratovali.

Bacila je novčić na gomilu otpadaka. Doista vrlo starih otpadaka. Vjerojatno je tada ovdje gore sve bilo pokriveno snijegom, a ljudi iz velegrada dolazili su ovamo na odmor. Sada već stoljećima u tim krajevima nije bilo zima; sloj prašine te čađa u zraku učinili su svoje i podneblje se promijenilo.

Prekopavala je i dalje i bila sve više uvjerena da je na toj zaravni doista bilo odmaralište koje su ljudi barem donekle sačuvali od općega zagađivanja. To što je otkopala nije bilo vrijedno spomena. U prijašnjem vrtu je s Jobom morala uklanjati užasne ostatke neuništivih tvari, otrova i otpadaka, koji se nisu mogli ni spaliti niti na bilo koji način uništiti. Morali su ih odvoziti vrlo daleko, a zemlju koja je ostala nisu mogli nikada očistiti i otrovi u njoj nisu nikada nestajali.

Koliko je lakše vrtlariti na toj visoravni koja nije pretvorena u sveopće smetište.

Unatoč zamoru nije sustajala i do podneva je pripremila gredicu. Zatrpala je posljednji iskop i iskolčila slijedeću gredicu, a onda se odjenula.

Tada je začula kako je zove Reja i pohitala je prema bivalištu. Sestra joj je pripremila objed, pod sjenicom uz bazen.

— Okupaj se i dođi jesti — pozvala ju je. — Ne shvaćam kako možeš ostajati u vrtu na takvoj vrućini.

— Gredicu sam duboko prekopala — odgovorila je Gaja i ušla u bazen,

gdje se ugodno rashladila.

Poslije kupanja su jele i Gaja je opazila da je sestra prijaznija prema nioj nego inače. Nije bilo uobičajeno već i to što je pripremila jelo.

— Voljela bih ti pomoći na poslu u vrtu — ponudila se dok su pile čaj.

— Ne znam da li bi to tata dopustio. Znaš koliko se boji za tebe.

Reja se nagnula preko stola i povjerljivo pogledala polusestru.

— Toliko sam slušala o tome, no nikada mi nisi rekla što se zapravo dogodilo u tom torgutskom smetištu.

— Pa, nisi me nikada ni pitala.

— Eto, sad te pitam!

— U potrazi za boljom zemljom prošao je kroz područje gdje je bio odbačen otrov protiv glodavaca. Dobio je nasljedno oštećenje, koje se pokazalo tek poslije moga rođenja. Imala sam nečistu nasljednu osnovu, a pokazalo se da je za to kriv otac. Po samozakoniku smo se morali sterilizirati i obilježiti se pečatom jalovosti. A ti spašavaš obitelj Harp.

— Znam — trpko se nasmijala Reja. — No nikad neću shvatiti zbog čega tvoj otac toliko čezne za potomstvom, dok cijelo čovječanstvo propada ...

— Možda se spasimo budemo li se držali samozakonika. Očuvat ćeš obitelj. Očuvat ćeš čovječanstvo.

— Ti vjeruješ u to? — začudila se Reja. — Ja ne. Sjećam se, dok sam još bila mala, da su ponekad dolijetali ljudi. Mislim da ste ih nazivali susjedima. Danas nema više nikoga. Nigdje nikakvoga susjeda. Da ponekad ne prelijeću nebom avioni, pomislila bih da smo ostali sami na cijelome svijetu. Gaja, ponekad se bojim da su ti zrakoplovi samo privid, ili da lete bez ljudske posade, samo zato da bi preživjelima pobudili bar malo nade.

Sestrina je ispovijest iznenadila Gaju; mislila je da ona ne razmišlja dalje od svoga bazena, dobre hrane, i, dakako, očekivanoga osjemenitelja.

— Što te muči, Reja? — upitala ju je. — Nikada nisi bila tako pesimistična.

— Ne znam. Otkako je Job odletio, progoni me nekakav čudan strah. Što ćemo same ako se ne vrati?

— Proizvodit ćemo hranu. Preživjet ćemo. Jednoga će dana stići i tvoj posjetitelj.

— Spavaš s tatom, zar ne? — iznenada je upitala i prodorno joj se zagledala u oči.

Gaja nije očekivala to pitanje. U neprilici je oborila pogled i nije odgovorila.

— Oprosti, neću više zapitkivati. Uostalom, to i nije važno. — Njezin se glas pretvorio u molbu. — Nešto te drugo molim, Gaja: ne ostavljaj me više samu, dok se ne vrati...

— Neću, ne brini se — obećala je Gaja.

• • •

Te je večeri mjesec bio pun i Gaja je kroz okno svoje komore zurila u njega. Srvala ju je tuga, obuzele su je tmurne misli: gdje otac prenoćuje, što će biti s njima dvoma ako se vrati. Naime, osjećala je sve jači tjelesni otpor prema njihovome odnosu... Prisilila se da razmišlja o vrtu: o gredici koja ju je čekala, o sadnicama, o sjemenu — i bilo joj je bolje. Polako ju je svladavao san.

U polusnu je čula kako se otvaraju vrata. Bila je to Reja; tiho joj je prilazila, a onda se uvukla pod pokrivač. Približavala joj se nekako bojažljivo. Gaja bi je još jučer smjesta odgurnula, no sad ju je i samu mučila tjeskoba osamljenosti. Sestra je imala meku i mirisnu kožu, podatnu kosu, i bila je tako jadna da ju je stegnula u zagrljaj. Činilo joj se da Reja na njezinim grudima sluša otkucaje srca i da je to smiruje. A i njoj je prijala sestrina prisutnost, i ubrzo je mirno usnula. Sanjala je o gredici rascvjetalih kadifica.

Ujutro su zajedno otišle u vrt. Gaja je u pripremljenu gredicu presadila kupusne sadnice, a Reja joj je pomagala. Zatim su počele prekopavati novu gredicu. Gaja se smijala nespretnosti mlađe sestre, kojoj vrtlarstvo nije polazilo za rukom. Ubrzo se umorila i prepustila kopanje Gaji.

Podnevna pripreka bila je tako žestoka da su ostavile posao i skočile u bazen. Plivale su, prskale se i prpošno vriskale, kao nekoć u djetinjstvu,

kad bi ih majka Adra puštala da u vodi čine što hoće.

Dobro su se rashladile, otrle kapljice i legle na sunce.

— Uh, kako ti je koža isušena! — grozila se Reja. — Moram te namazati.

Trkom je donijela iz bivališta mošusnu mast i počela je polako i ustrajno utrljavati u Gajinu kožu; pri tom se i nehotice divila sestrinome tijelu: skladan luk leđa, uski bokovi, vitke noge... Gaja je doista imala nešto dječačko.

Reja joj je veštim kretnjama namazala lice i vrat, a onda su njezini vitki prsti kliznuli na grudi. Bavila se njima sve dok Gaja nije osjetila ugodnu drhtavicu. Gotovo iznenađeno je otvorila oči i pogledala Reju, koja je prekinula milovanje.

— Zar nešto nije u redu? — upitala je.

— Ne! Naprotiv! Ugodno je — promrmljala je Gaja. Reja je nastavila utrljavati pomadu u sestrinu kožu. Nije bila nasilna, jer je poznavala Gaju; sve to mora ostati samo nevina igrica, sve dok je ne pripremi toliko da i sama zatraži još više. Gajino je tijelo odgovaralo na draškajuće dodire i obje su bile ođviže zanesene u igru čula da bi opazile sjenku koja je preletjela preko njih. Tek kad je crni zmaj ponovo, nižc, preletio bazen, trgle su se i pogledale gore.

U prvi čas je Gaja pomislila da se vratio otac. No čovjek koji je sletio nije bio Job. Na glavi mu je bila vatrenonarančasla kaciga, bio je viši i stasitiji.

— Posjetitelj... — dahnula je Reja i stisnula Gaju tako snažno oko ramena da ju je zaboljelo.

Onda su se obje, u žurbi, htjele ogrnuti, no odjeća im nije bila u blizini. Zatečene, sjedile su gole i promatrale mladića koji je izašao iz zmaja i pošao prema njima. Uz put je skinuo kacigu i na suncu mu je zaljeskala duga, zlatasta kosa. Na mladićevom je čelu blještao crveni oploditeljski znamen.

— Kako je lijep! — očarano je šaputala Reja.

— Zdravo! — pozdravio je kad je prišao bliže. — Reja i Gaja, zar ne? — upitao je i plavim očima gledao sad jednu, sad drugu.

Gaji se učinilo da mu se pogled duže zadržavao na njezinom čelu koje je nosilo znak neplodnosti, pa je oborila oči.

— Ime mi je Adon — brzo je nastavio, kao da želi prevladati neugodnosti upoznavanja. — Sreo sam vašega oca i on mi je pripovijedao o ovdašnjem raju i uputio me kako da ga nađem. Moram priznati da mu nisam vjerovao. Sad vidim da nije pretjerivao; tko bi rekao da na našem kontinentu postoji kutak poput ovoga. Ipak, imate skromnoga oca: hvalio je mjesto kao pravi raj, no nije spomenuo da ću tu naći i rajske djevojke.

Mladić je imao dubok, senzualan muški glas, no njime je provijavala mekoća, pa je zvučao poput čarobnoga zova. Barem se Reji to činilo. Njegove su je riječi omamile. Zaboravila je na golotinju, ustala je i pošla prema njemu.

— Čudesno je slušati laskanje muškarca — uzdahnula je i ponudila mu ruku. — Ja sam Reja.

— Ne laskam — rekao je Adon, prihvatio ponuđenu ruku i poljubio je.

Reji se činilo da joj propada tlo pod nogama, poljubac joj se činio kao strujni udar koji joj se razmilio po cijelome tijelu. Zatvorila je oči i duboko disala.

Osjećajući da je tu suvišna, Gaja je htjela pobjeći u bivalište po odjeću, a zatim u vrt. No Adon ju je zadržao. Prihvatio joj je dlan, pa i njoj poljubio ruku. Činilo joj se da taj cjelov traje vječnost. Povukla je ruku i tada ju je Adon pogledao u oči; htjela mu je ne uzvratiti pogledom, no nije mogla. Gledali su se i bili su oboje iznenađeni, tako da su im se pogledi pretvorili u magnetično privlačenje; cijeli se Gajin razum opirao tome osjećaju, no uzaludno. Zurili su jedno u drugo kao začarani, kao par koji se traži cijeloga života.

— Ti si ,dakle, Gaja — naposljetku je rekao Adon.

— Da, ja sam Gaja — potvrdila je i začudila se mirnoći svoga glasa. — Sad idem pripremiti objed. Ostaješ naš gost?

— Razumije se da ostajem, no još je rano za objed. Volio bih se najprije rashladiti u toj čudesnoj vodi. Dan je vruć.

Rasporio je zatvarač i skinuo letačko odijelo. Djevojke su se nehotice zagledale u njegovo suncem opaljeno mlado tijelo dok je išao prema

bazenu i skakao u vodu.

— Kako je skladno građen — šapnula je Reja i zadržala Gaju koja je htjela otići. — Pričekaj, ostani ovdje — zamolila ju je.

— Što ću ovdje? — Gaja ju je začuđeno pogledala. — Tvoj je posjetitelj, nije moj.

— Znam, već ga odavna čekam. No sad kad je ovdje, bojim se ostati s njim nasamo. Ne idi, molim te, čini mi se da ću lakše prebroditi tu nepriliku ako budeš ovdje.

— Otišla bih barem po odjeću — rekla je Gaja.

— Ta zašto? Ionako nas je već vidio gole, a i sam se pred. nama svukao. Ne budi sramežljiva.

Adon je u vodi načinio nekoliko plivačkih zamaha, zaronio pod površinu, a kad se opet pojavio prskao je svom snagom. Nasmiješio se djevojkama i pozvao ih:

— Dođite, i vama je vruće.

Budući da su oklijevale, udario je dlanom pljoštimice po vodi i poškropio ih. Obje su počele vriskati i potražile su zaklon u bazenu.

Zatim su se sve troje igrali u vodi kao mala djeca: prskali se, lovili, smijali i vriskali da je odjekivalo po zaravni. Reja se dala uhvatiti i mladić ju je podigao u naručje. Namjeravao ju je baciti u vodu, pa se čvrsto pripila uz njega. Tako su se oboje prevrnuli i zaronili u vodu.

Zatim je Adon razuzdano lovio Gaju, koja je pobjegla iz bazena. Uhvatio ju je na pola puta do bivališta. No prije nego što ju je dotakao Gaja je stala kao začarana i okrenula se prema njemu. Zamro joj je vrisak na usnama i začuđeno je zurila u modrinu Adonovih očiju iz kojih je nestalo prpošnoga sjaja igre. I njemu se dogodilo nešto slično kao Gaji: stajao je pružene ruke, no nije dodirnuo Gaju; netremice ju je gledao, kao da ga je začarala. U toj iznenadnoj zagledanosti omela ih je Reja.

— Ne vrijedi — povikala je s ruba bazena. — Odugovlačite!

— Ti loviš — rekao je Adon i dodirnuo Gaju.

No ona nije nastavljala igru. Zbunjena, otrčala je u bivalište i odjenula

se.

Sama je sebe uvjeravala da se ništa nije dogodilo, da je sve u najljepšem redu: sestri je došao posjetitelj i sad će se loza Harpovih nastaviti, otac će napokon biti miran, iz toga će se oplođavanja roditi nasljedno čisto dijete.

Grozničavo se latila pripremanja objeda. Samozakonik određuje da se svaki jalovac mora nesebično brinuti za plodnike. Samo to, ništa drugo. Mora pripremiti hranu za posjetitelja i Reju, jaku, izdašnu hranu, koja će im dati snage za noć koja dolazi, noć parenja, noć nade za obitelj Harp i za čovječanstvo.

Automatski se kretala po kuhinji; nije mogla shvatiti što joj se dogodilo da neprestano vidi Adonove oči, Adonovu zlatastu kosu, mišićavo tijelo, muškost — sve joj se to utisnulo u sjećanje kao magnetski zapis, kao pečat koji nije mogla izbrisati.

Trudila se da misli na kuhanje; namjeravala je pripremiti ukusno jelo, pokazati posjetitelju sve što zna, no misli su joj lutale drugdje. Sto čine sada kad su sami? Jesu li pali jedno drugome u zagljaj i jesu li im se tijela međusobno upoznala, šapće li joj ljeporječiva laskanja koja mu glatko klize s jezika? Oploditelj koji leti od djevojke do djevojke, kao leptir s cvijeta na cvijet, već dobro zna kako će zadovoljiti žensku samodopadljivost. Rajske djevojke, rekao je. U to je ubrojio i nju, iako ona nije u toj igri.

Počela je miješati varivo, dodala svježe mahune, sve to propirjala, uzela iz hladionika već pripremljeno tijesto i umak od rabarbare. Odjednom su se otvorila vrata i u kuhinju su ušli Reja i posjetitelj.

— Kamo si nestala? — prijekorno ju je upitala sestra i Gaja je pomislila da se pretvara: sasvim je sigurno da je željela ostati bez svjedoka. Ili joj možda želi izazvati zazubice, a Adon sudjeluje u toj okrutnoj igri?

— Ta vidiš da sam pripremala objed.

— Ja imam putnu hranu u zmaju — rekao je Adon,

— Jelo je pripremljeno i možete sjesti za stol. I ne spominji mi suhu hranu. Još nedavno smo putovali.

Odabrala je najbolje dijelove onoga što je pripremila, stavila to na tanjure i postavila ih pred Adona i Reju.

— A ti? Zar nećeš jesti s nama? — upitao je Adon i iznenađeno

promatrao stol postavljen samo za dvoje.

— Jest ću poslije — odvratila je.

Posjetitelj je odgurnuo tanjur.

— Tada ni ja neću jesti sada.

— Gaja, ta što to izvodiš? — ogorčeno je upitala Reja i ustala. — Jest ćeš s nama! — Sama je postavila pribor za sestru i pomogla joj da posluži objed.

Gaja je sjela za stol, poželjeli su dobar tek i počeli jesti. Šutnju je prekinuo Adon:

— Čudesno kuhaš, Gaja — rekao je, a ona je u neprilici zurila u tanjur, žlicu i čipku na ubrusu.

— Adon bi volio vidjeti tvoj vrt — rekla je Reja. — Pripovijedala sam mu kako ti sve uspijeva.

— Pa i ne uspijeva. Kadifice mi ne cvjetaju.

— Poslije objeda poći ćemo u šetnju. Pokazat ćemo Adonu visoravan. Na večer ćemo prirediti svečanu večeru. Pomagat ću ti — predložila je Reja.

Sve je to velikodušnost, razmišljala je Gaja. Plodnici mogu biti velikodušni prema jalovcima. Tako samo još jače pokazuju svoju uzvišenost... No dok je razmišljala, pogled joj se ponovo susreo s Adonovim i iznova ju je obuzela čudesna začaranost: žlica joj je ostala u ruci i oboje dugo nisu trepnuli. A onda se upitala da li Reja opaža to gledanje. Činilo se da je previše obuzeta time što joj je napokon stigao posjetitelj i da je slijepa za sve ostalo.

I poslije, na šetnji, koračala je uz Adona kao u snovima. Prolazili su kroz vrt i razgledavali bujno rastinje, a mladića je zanimala svata pojedinost.

— A gdje su kadifice? — upitao je naposljetku.

Gaja ga je odvela na rub vrta i pokazala mu niz tamno-zelenih biljaka što su pupale. Adon se sagnuo i dugim prstima nježno opipavao stapke, listove i pupoljke.

— Zašto se mučiš s tim cvijećem? — upitao je.

— U starim vrtlarskim knjigama piše da kadifice pročićavaju tlo i uništavaju nametnike.

— Procvast će, nadajmo se.

— U ovome tlu možda doista hoće. I sve ostalo ovdje uspijeva. Tata je otputovao da nas uključi u društvo sjemenara.

— Znam to, rekao mi je kad me je uputio ovamo.

Pridružila im se Reja i nastavili su šetnju pokraj kompostišta i pokrivenih gredica, sve dalje po zaravni. Pokazivali su mu svijet koji će tek obraditi.

U kasno poslijepodne stigli su do prijevoja gdje je pucao pogled na dolinu. Šutke su promatrali bijelu prugu negdašnje auto-ceste, obrise umrloga velegrada, sivu i tmurnu maglu iznad Smardnoga jezera, mrlje smetišta i šume otrovnoga grmlja što su prekrivale krajolik. Tu je bio svršetak raja i tu su ponovo postajali svjesni stvarnosti svijeta koji ih je okruživao, stvarnosti od koje nisu mogli pobjeći.

• • •

Vratili su se u bivalište i djevojke su priredile svečanu večeru: odmrznule su i ispekle komad kunićeva mesa, pripremile umak od prokulice, kompot od jabuka i sladoled. Na svečano postavljenome stolu bila je i staklenka makovke.

Bila je to večera s priborom za jelo iz nasljeđa obitelji Harp, sa starinskim posuđem i kristalnim čašama. Reja i Gaja su odjenule večernje haljine od neuništive tkanine protkane zlatnim i srebrnim nitima, kosu su posule silikatnim kristalićima i uključile su ozvučenje. U bivalištu su stereofonski odjekivale Mozartove skladbe i milozvuci velikoga ksilofonista Ebera.

Adon je sjedio na počasnom mjestu za stolom, ondje gdje je inače sjedio tata Harp. Jeli su po običajima starim tisućljećima i ta svečana večera bila je nešto poput posljednjega grča ljudske civilizacije uoči noći parenja radi očuvanja vrste.

To je znala Reja, koja nije mogla spriječiti rumenilo uzbuđenja na

obrazirna, znao je posjetitelj, znala je Gaja. Zato je i izbjegavala Adonov pogled, koji ju je tražio.

Razgovor je zamuknuo, nije ga mogla oživjeti ni makovka, i naposljetku su svi svima poželjeli laku noć i razišli se: Adon u očevu komoru, a sestre svaka u svoju.

Gaja je znala da je to samo krinka pristojnosti i da će Adon ubrzo šmugnuti Reji i obaviti svoju oploditeljsku dužnost. Svukla se i bacila u postelju.

Sada, kad je bila sama, mogla je dati oduška gorčini što jo je susprezala cijelo vrijeme: grčevito je zaplakala. Još nikad dotad nije tako teško osjetila pečat jalovosti, koliko su god Reja i Adon bili obzirni. No zašto ju je posjetitelj tako promatrao, zbog čega ju je pogledao cijeloga dana?

Opameti se! — uvjeravala je samu sebe izbrisala suze. — To ti se samo pričinilo. To je prvi mladac kojega si vidjela i zbog toga ti je zavrtio glavom. Ne kinji se time: sve je jasno kao bijeli dan. Žućka si, jalovica, a on obavlja poslanstvo pletenja.

Zaključila je da joj je bolje da razmišlja o svome vrtu. Pokušala je zamisliti kadifice u cvatu, suncokrete, polje s pšenicom — no ipak se vrtjela u postelji, jer se nije mogla odrvati pomisli na to kako Adon upravo ulazi u Rejinu sobu. Zamišljala je sestru kako ga dočekuje oduševljeno, sva nemirna i uspaljena. Činilo joj se čak da čuje kretnje u bivalištu: grlili su se, postelja ih je progutala, Adonovi mladenački mišići su se napinjali; njegova muškost traži njezinu ženskost. Činilo joj se da čuje jasno stenjanje u užitku, stenjanje koje prodire kroz zvučnu izolaciju između komora. Pritisnula je uši dlanovima i zatresla glavom, kao da se želi otresti priviđenja što su joj bičevala nutrinu.

Pokušala je glasno brojati, pjevušiti uspavanku, ponavljati retke iz samozakonika, no sve je to završavalo ponovo predodžbom parenja Adona i Reje. Pobjegla bi iz bivališta, no bojala se da će je čuti. Tako je trpjela, grizla usne i sahnula od boli.

Samo ljubav može tako boljeti: kad znaš da ti drugi ljubi drugu i da te samo stijena dijeli od toga ljubovanja. Nijedna druga patnja ne može se uvući tako duboko u utrobu, nijedan osjećaj ne može izazvati težu patnju u mislima.

S boli je shvatila da je zaljubljena u Adona i otvorila je oči: mjesečina se

i noćas ulijevala kroz okno, no nije joj donosila mir i olakšanje. Najradije bi vrištala, vrištala i udarala šakama o nijemi zid što ju je dijelio od dragoga u naručju druge ...

Rastrojena osjetila nisu više lučila stvarnost od sljepila; čula je tihe korake i ponovo joj se u mislima stala vrtjeti vrpca: Adon ide hodnikom k Reji, vrata su širom otvorena ...

Vrata. Tko otvara njezina vrata?

Ne, to nije istina, to je ponovo bulažnjenje, sablasna opsjena koja je pokušava još žešće mučiti.

Na bljedilu mjesečine vidjela je Adona kako ulazi u njezinu komoru. Zurila je u nj i tjerala ga rukom:

— Bježi, duše! — šaptala je.

— Nisam duh, htio bih biti u tebi, Gaja. Da sam duh, našao bih te već odavna.

Šapat je bio njegov. A prikaze ne šapću. Ili?

— Nisi li pogriješio vrata? — upitala je. — Nosim na čelu žuti pečat, nisam ti suđena, nisam ti dopuštena.

Prišao je bliže i kleknuo uz postelju. Potražio je njezinu ruku. Sad mu je osjećala dodir i dah. Nije duh.

— Suđena, dopuštena... Okrutna li rječnika! — uzdahnuo je. — Kad sam te prvi put ugledao, znao sam da si mi suđena. Vidi, klečim pred tobom, volio bih ljubiti tvoj žuti pečat, cjelovima ga izbrisati. Gaja, molim te da me ne odbacuješ zbog nedopuštenosti. Nalik na hitroga kolovratnika lutao sam po napuštenome svijetu, u mojoj se duši razraslo kužno grmlje, trčkarao sam amo-tamo i sijao sjeme bez ljubavi.

— O čemu mi to govoriš, posjetitelju? — šaptala je Gaja i buljila u njega. — Po samozakoniku, tvoje mjesto nije ovdje nego uz moju sestru Reju, ondje moraš obaviti svoju oploditeljsku dužnost.

— Ne spominji samozakonik i dužnosti. Kako bih propisao zakon protiv sebe? Kome dugujem dužnosti, Gaja? Zapalila si u meni nepoznati žar, napunila si moju prazninu divnim osjećajima, i kome sam onda nešto dužan? Ako i jesam dužnik, tada sam dužan samo tebi.

Gaji je srce zastalo, a onda opet podivljalo. I on voli nju. Grčevito je stisnula Adonovu ruku, dodirnula mu je lice, kao da se želi uvjeriti u to da je stvaran.

— Oh, dragi moj — rekla je — kad bih samo mogla povjerovati da to nisu prazne lijepe riječi ...

— Jesi li rekla dragi, draga? — uskliknuo je Adon obradovan i obujmio joj koljena. — Među nama nema praznih lijepih riječi, vjeruj mi.

— Bojim se da si sve žene primamljivao tim riječima koje sada upućuješ meni...

— Varaš se, ljubljena. Tek sam uz tebe progovorio, sve je dosad bilo doista samo puko naklapanje i trabunjanje. Sad mi riječi naviru iz srca, pjevaju uz moje osjećaje, sad nisam više samo putujući sjemenonosna štrcaljka. Neka čuje noć, neka vidi mjesečina, neka mi zvijezde budu svjedoci: postao sam čovjek zaljubljen u tebe.

I dalje je klečao pred njom i predano joj ljubio noge. Njegove su usne klizile sve više i više. Svaki je ejelov izazivao a Gaji nove drhtaje.

— Nemoj klečati preda mnom — šapnula je i povukla ga k sebi na ležaj. — Ne zaslužujem tu počast.

— Dopusti mi da ti iskazujem počast — rekao je Adon i svukao joj spavaćicu. — Tvoje je tijelo na mjesečini poput nježne svile, oči su ti svijetle kao dragulji, kao luči putokaza za zalutale putnike; svetica si i dopusti da ti iskazujem počast.

— Začarao si me, Adone. Bezumni sam vosak u tvojim rukama: možeš učiniti sa mnom sve što želiš, iako mi razum govori da griješimo.

— Griješimo? Odakle si iščeprkala riječ grijeh za ono što se nama dogodilo?

— Dobro znaš, ljubljeni moj, da ne bismo smjeli biti zajedno, da je to grijeh protiv čovječanstva: plodnik je previše dragocjen da bi rasipao sjeme u jalovinu. Griješimo, mili.

Poljupcem joj je prekinuo riječ. Ljubio ju je dugo: želio joj je isisati zrak što ga je disala, progutati njezinu slinu, jezikom okusiti njezin okus. Još nikada nije doživio tako potputt poljubac. Kad su im se naposljetku usne razdvojile, Adon je rekao:

— Ako nas dvoje griješimo, draga, što je onda čovječanstvo činilo posljednjih tisućljeća? Nije li grijeh to što su ljudi pretvorili planet u smetište, vode u kaljuže, zrak u kužni smrad; nije li grijeh to što su radi trenutnoga blagostanja i zbog koristoljublja ostavili potomstvu opljačkan i zatrovan svijet?

— Predivno cjelivaš — šapnula je Gaja i ovila mu ruke oko vrata. No odmah se opet javio crv krivice. — A što je s obitelji Harp? Ne griješimo li protiv mojih predaka, koji su učinili sve da bi se ta loza nastavila?

— Ne griješimo ni protiv koga, Gaja. To što osjećam nije grijeh. Čisto je kao suza iz tvoga oka. Volim te, zavidim mjesečini koja ti dodiruje cijelo tijelo, zraku što ga udišeš ...

— Zašto, mili moj? Ta ti si moja mjesečina, osvjetljavaš me; moj si zrak, dišem te. Željna sam te, ispuni me, sva moja nutrina čezne za tobom.

Privili su se jedno uz drugo, stisli se u zagrljaj kao spasilac i spašenik, i Adon, putujući plodnik kojega je put vodio od žene do žene, od međunožja do međunožja, bio je odjednom nalik na mladića koji prvi put leži s djevojkom.

Gledali su se i nisu više govorili. Govorila su im i pjevala tijela, prastaru pjesmu sjedinjavanja zaljubljenika muškarca i žene, pjesmu čula — mirisa, okusa, opipa, sluha i vida — prastaru pjesmu, no za njih novu, jer su je tek sada otkrili.

Nikada Adon nije bio tako sjedinjen sa ženom, nikad još nije osjećao kao da se sav izvlači iz svoje kože i prelazi u njezino tijelo. Gajini su ga uzdasi poticali na kretnje, sve je dublje prodirao u nju, njezina slatkost činila mu se bezdna.

Svaki Adonov pomak, svako milovanje i poljubac izazivali su u Gajinoj nutrini lanac grčeva naslade koji su joj potresali cijelo tijelo. Uzdisala je, smijala se, plakala, željela je da uvuče u sebe ljubljenoga i da ostane s njim jedno dovijeka. Nutrina joj se bibala, gutala je Adonovu muškost; sad je i on uzdisao i na vrhuncu ljubavnoga čina njihovo se stenjanje spojilo u jedinstveni prodorni krik, koji je zamro tek kad su se smirili.

Ostao je u njoj. Zagrljeni, zaspali su u toku poljupca dubokim snom. Mjesečina je hladno klizila preko njihovih tijela, sjedinjenih u ljubavnorfte zagrljaju.

• • •

Adon se probudio i probudila se i njegova želja. Gaja je to osjetila i otvorila je oči. Kroz okno nije više sjao mjesec i u bivalištu je bilo tamno. Privila se uz Adona i šapnula mu:

— Je li bila istina, ili sam sanjala?

— Nisi sanjala, draga, iako je bilo nalik na san. Budni smo i u tebi sam.

— Znam. Želim da me nikada ne napustiš.

Poljubila je i ponovo su uronuli u blaženstvo ljubavi: poput dvoje mjesečara prepustili su se čulima i zaboravili na vrijeme i prostor; tijelo je odgovaralo tijelu, naslada jednoga uvećavala je nasladu drugome, uzdah je odgovarao uzdahu, stenanje stenjanju; kao opsjednuti ljubavlju ponovo su uz krik dosegli vrhunac naslade koja je trajala i trajala. Naposljetku su iscrpljeni klonuli i ponovo zaspali.

Ovaj put je Gaja spavala nemirno. Pritiskala ju je mora krivice i to ju je probudilo. Pogledala je okno kroz koje je dopiralo jedva vidljivo svjetlo. Okrenula se prema Adonu i probudila ga cjelivajući mu zatvorene očne kapke.

— Gledaj, sviće — gorko je rekla. — Naša je noć na izmaku. Pođi sad Reji i napravi joj dijete...

— Kako bih to mogao učiniti? — zapanjeno je upitao. — Gaja, nikad se više neću moći približiti drugoj ženi, nikad više neću biti putujući rasplodnjak, čak i ako zbog toga propadne čovječanstvo!

— Dani se, Adone, dan nam donosi otrežnjenje. Misliš da je meni lako, no što da učinimo?

— Tvoja komora ima izlaz za slučaj opasnosti. Otvorimo ga i odletimo još prije jutra.

— Kamo, Adone? Kamo bismo odletjeli? Obilježen si kao nasljedno čist plodnik i svaka žena koja može roditi može zahtijevati da je oplodiš.

— Odletjet ćemo na jug. Ondje hara imunopatija i posvuda ima napuštenih bivališta. Nastanit ćemo se u jednome, nikome se nećemo javiti i nitko neće više znati za nas. Živjet ćemo samo jedno za drugoga, po vlastitome samozakoniku.

— Dovodiš me u preveliko iskušenje, mili. Kako da napustim oca, sestru, vrt što ga obrađujem?

Poljubio ju je i ustao.

— Gdje god budeš, ondje će biti i rajski vrt. Dani se, ljubljena, i moraš se odlučiti. Ako ostaneš, bez tebe neću moći živjeti. Uzet ću smrtonosnu tabletu .....

— Nipošto! — uplašila se Gaja i skočila s ležaja. — Ići ću s tobom kamo god želiš. A ako već uzimaš smrtonosnu tabletu, uzet ću je i ja. I meni je draža smrt nego život bez tebe.

Obgrlila ga je svom snagom. Zatim su obukli letačku odjeću i uzeli najnužnije stvari. Adon je ušao u ljusku i pružio ruku Gaji; ona se još jednom osvrnula na vrt, bivalište i slap; koji je svojim šumom jedini remetio jutarnju tišinu, a onda je odlučno sjela uz Adona. Zazujala je baterija i poslije kratkoga rulanja zmaj je zajedrio zrakom. U dugim se krugovima sporo uspinjao sve dok ga nije zahvatio vjetar i naglo ga podigao nad gorske vrhunce.

Na jutarnjoj se strani žarila crta zore kad su Adon i Gaja zaplovili na jug.

• • •

Prvi put poslije dugoga vremena Job Harp se vraćao kući bezbrižan. Usmjerio je zmaja i prepustio se ugodnome ljenčarenju. Nije naprezao oči, nije promatrao krajolik što je gmizao ispod njega, čak ga ni smetište dolje nisu ozlovljavala. Vraćao se u svoj dragi kraj s odlučujućim potvrdama: svi proizvodi su poslije pregleda dobili prvu klasu čistoće, dakie najbolju sjemensku vrijednost, a dobio je i ponudu da na izvoru postavi punionicu pitkom vodom. Više nije mogao poželjeti.

Vjetar je puhao ugodno, sunce je sjalo, nebo je bilo prošarano koprenom bijelih oblačića. Uživao je u ljepotama prirode i činilo mu se da mora za sve biti zahvalan sudbini, iako ga je ta sudbina i žestoko udarala. Sad je okrenula stranu: na putovanju je napokon našao i oploditelja i sad je vjerojatno već spašena obitelj Harp: Reja će imati nasljedno čisto potomstvo i na Zaravni će se nastaviti život loze.

Što se više približavao domu sve mu je bilo jasnije da mu Gaja cijelo vrijeme nedostaje. Koliko je god nastojao da potisne tu žudnju u sebi, nije

joj se mogao oduprijeti. Misli su mu bježale ka kćeri, pričinjalo mu se njezino pristalo, vitko tijelo, sjećao se njezinoga mirisa, glatkoće, jedrih dojki, okusa usana, škakljanja njezinih vlasi... Morao je prikupiti svu volju da se otrese toga incestnog sanjarenja.

Jedrio je iznad napuštenoga velegrada čije je obrise toliko puta promatrao na obzorju. Neboderi razbijenih staklenih pročelja bili su nalik na crne kosture; u njima su se gnjezdili kolovratnici, široke ulice obrasle su grmljem, mahovinom i otrovnim lišajevima na glavnome trgu strčao je u nebo okljaštreni velebni spomenik tko zna kome ili čemu, parkove je prelila smećkasta sluz iz obližnjega Smradnoga jezera, a polusrušeni dimnjaci tvornica na periferiji bili su nalik na natrule kvarne zube.

Dok je prelijetao grad, u nosnice mu je dopro vonj po kloralu i fenolu pomiješan sa smradom truleži od alga koje su se raspadale.

Podigao se i zajedrio kroz pustinjsku dolinu prema gorju iza kojega se skrivala njihova visoravan.

Srce mu je veselo ustreptalo kad ju je ugledao ispod sebe: zelenu, gostoljubljivu, s potokom i slapom. Promatrao je bivalište i vrt u kojem su se pružale nove gredice. Čini se da je Gaja za njegove odsutnosti proširila obradilište. Tražio ju je pogledom među gredicama, no nije bilo nikoga u vrtu.

Načinio je luk iznad bivališta i počeo se spuštati. Gdje je Gaja, da joj javi radosne novosti? Možda je posjetitelj još u gostima i upravo objeduje.

Sletio je meko, otpustio pojaseve, isključio pogon i izašao iz ljuske. Između nogu mu je protrčala zečica i ustrašeno odskakutala u vrt.

Crne su slutnje stegle Jobovo srce. Znao je da se Gaja brine o zečici više nego o bilo čemu drugome i da se moralo nešto dogoditi kad životinja trčkara uokolo.

Pohitao je prema bivalištu i uto ugledao Reju. Bila je nepočešljana, s tamnim podočnjacima i činila se nekoliko godina starija. Nemoćno ga je promatrala.

— Što se zbiva, Raja? — upitao je napokon.

Nijemo je odmahnula glavom, kao da ni sama ne može shvatiti.

— Ta reci! — Izbezumljen, sunuo je prema njoj i protresao joj ramena

— Što je?

Reju su oblile suze, svijao ju je grčeviti plač.

— Njih dvoje ... — zaridala je.

— Koje dvoje? O kome govoriš? — promuklo je ispitivao Job.

— Otišli su ...

— Gaja i posjetitelj? — prestrašeno je upitao.

Reja je kimnula, a suze su je i dalje obljevale. Spoznaja da neće više vidjeti Gaju tako je žestoko pogodila Joba da se zgurio. Najprije nije mogao povjerovati: Gaja to ne bi učinila, ne bi ostavila vrt zbog muškarca koji se klati od žene do žene; ne, to mu se činilo nemoguće. A kako je otišla, vratit će se čim dođe k pameti. Samo ju je zavodnik obrlatio. Zašto ga je uopće uputio ovamo, morao je znati da se lakoumniku ne može vjerovati.

— Je li bar kod tebe obavio svoju dužnost? — procijedio je kroz zube u nemoćnome bijesu.

Reja je ponovo zanijekala, a onda zajecala na sav glas i bacila se očuhu u zagrljaj.

— Tata, zašto me nije htio? — upitala je sva očajna i pripila se uz njega kao uz posljednji oslonac. I riječ »tata«, koju je inače izgovarala podrugljivo, zazvučala je iskreno.

Job Harp je burne osjećaje zatomio u sebi i pomilovao Reju po kosi. Uložio je svu snagu da govori mirno i sigurno:

— Nemoj plakali, Reja. Naći ću ti drugoga oploditelja. I ako bih morao poći na kraj svijeta po njega, ipak ću ti ga dovesti. No to neće biti ni potrebno. Dobio sam sve potvrde, postali smo sjemenarska obitelj. Ljudi će dolaziti po sjeme, nećeš biti osamljena. Ne plači, nije vrijedno, čovjek koji se ne ravna po samozakoniku nije vrijedan oplakivanja; nepouzdan je poput vjetra. Gaja će još zažaliti... Obriši suze, Reja. začešljaj se, moraš ostati lijepa. Sve će još biti dobro. Obitelj Harp će preživjeti ta zla vremena ...

Obrisala je oči i poslušno dohvatila češalj.

— Uđi, tata, pripremit ću ti objed. Zacijelo si gladan — rekla je.

Želio je biti sam. Sam sa svojom boli keja mu je parala utrobu.

Išao je u vrt, a najradije bi urlao, rikao poput ranjene zvijeri. No nije to smio zbog Reje. Čula bi ga. Stoga se ugrizao u usnu i nijemo zajeeao. Suze su mu zamutile oči, nanoseći mu žestoku bol.

A onda je kroz treperavo ljeskanje poplava suza ugledao gredicu s Gajinim kadificama, koje su se rasevale bujnim žutim i narančastim cvjetovima. Na suncu su se žarile poputplamena.

Kadifice pročišćavaju tlo.

Job Harp je kleknuo i zario lice među cvjetove, koji su vonjali oštro i trpko.

(Izvorni naslov: NEČISTA HČI

— Sa slovenskog: Borivoj Jurković)

James Causey:

Teething Ring

Prevela Jasenka Planinc

Igračka

Prije pola sata, kad se zadubila u poslijepodnevnu televizijsku limunadu dok je mali Harry plakao u svom krevetiću, Melinda bi tom čovječuljku bez razmišljanja zalupila vrata pred nosom. No, kad se začulo zvono, bila je odjevena u novu crvenu kinesku kućnu haljinu, upravo je nalakirala nokte kričavo crveno, a mali je Harry spavao kao anđeo.

Melinda je zijevajući otvorila vrata.

Čovječuljkovo je lice sjalo.

— Krasan dan. Imam veliku želju za informacijama.

Melinda nije napadno ustuknula. Muškarac je bio visok možda metar i pedeset, imao je sjajnu ćelavu glavu i starmalo lice. Na sebi je imao jednostavnu sivu tuniku a preko ramena mu je bio obješen poslužavnik kakav imaju ulični prodavači.

— Hvala, ne treba mi — bezizražajno ga je odbila Melinda.

— Molim vas. — Imao je velike, molećive oči boje jantara. — Svi to govore. Nemam mnogo vremena. Moram se vratiti na sveučilište do podne.

— Radite da zaradite za studij? Lice mu se razvedrilo.

— Da. Mislim da se tako može reći. Glavni mi je predmet antropologija drugih vrsta.

Melinda se smekšala, Obredi primanja koje provode ta studentska bratstva u današnje vrijeme — brijanje glave, jedenje zlatnih ribica — grozno!

— Dobro — nevoljko je pristala. — Što to imate?

— Osciloskope — žustro je odgovorio čovječuljak. — Prenosive generatore magnetskog polja. Nervni iskrivljivač. — Melinda ga je

promatrala s nerazumijevanjem. Čovječuljak se namrštio. — Vi ih, naravno, upotrebljavate? Zar ovo nije kultura Četvrte klase? — Melinda je nesigurno slegnula ramenima i čovječuljak je uzdahnuo s olakšanjem. Zatim mu je pogled odlutao do televizijskog ekrana — Aha, monitor! — Nasmiješio se. — Za trenutak sam se preplašio. Mogu li ući?

Melinda je slegnula ramenima i otvorila vrata. Moglo bi biti zanimljivo, kao onaj prodavač usisavača za prašinu koji joj je prošlog tjedna besplatno očistio presvlake. Osim toga, »Život Kitty Kyle Battles« je na programu tek za pola sata.

— Zovem se Porteous — ljubazno se nasmiješio čovječuljak. — Pišem radnju o kulturama Četvrte klase. — Izvadio je pisaljku i počeo praviti bilješke. Bio je opčinjen televizorom.

— Sada je isključen — objasnila mu je Melinda. Porteousove oči su se strašno raširile.

— Hoćete reći — prošaptao je zgranuto — da uživate privilegije Pete Klase? Strašno zbunjujuće. Iako se za pripadnike Četvrte klase tvrdi da imaju visok kvocijent gregarizma, meni ovdje zatvaraju vrata pred nosom. Imate atomsku energiju, zar ne?

— O, naravno — uznemireno je odgovorila Melinda. Ovo neće biti nimalo zabavno.

— A svemirski letovi? — čovječuljkovo je lice izgledalo vrlo koncentrirano.

— Pa — zijevnula je Melinda gledajući prazni ekran — ima »Svemirska patrola«, »Svemirski kadet«, »Priče iz sutrašnjice« ...

— Izvrsno. A svemirski brodovi ili magnetska polja? — Melinda je trepnula. — Ima li vaš muž što od toga? — Melinda je nemoćno odmahnula plavokosom glavom. — Kakva vam je ekonomska situacija?

Melinda je duboko uzdahnula.

— Slušajte, je li ovo demonstracija ili kviz?

— O, oprostite. Naravno, demonstracija. Nadam se da nemate ništa protiv pitanja.

— Pitanja? — ljutito je sijevnula očima.

— O vašim divnim primitivnim običajima, umjetničkim oblicima, osobnim navikama ...

— Slušajte — pocrvenjela je Melinda — ovo je pristojna kuća i nemam namjeru odgovarati ni na kakvu Kinseyjevu anketu, razumijete?

Čovječuljak je kimnuo glavom praveći bilješke.

— Znači, osobne navike su tabu? Žao mi je. Demonstracija. — Mahnuo je prema poslužavniku. — Antigravitacijske sandale? Prenosivi solarni trasformator? Ispričavam se zbog slabog asortimana, no na Capelli su mi rekli... — Opazio je da je Melindinu pažnju privukla mala zelena bočica.

— Ovo je samo otopina za regeneraciju... Čini mi se da nemate nikakvih masnica ni rana.

— Aha — podsmjehnula se Melinda. — Vjerojatno liječi bradavice, rak, ćelavost.

Porteousovo je lice zablistalo.

— Naravno. Vidim da imate rendgenske oči. Fantastično! — I dalje je pravio bilješke, a kad je podigao pogled, vidio je da ga Melinda promatra prezrivo. — Evo. Iskušajte.

— Iskušajte je vi! — Kako li će se samo izvući?

Porteous je oklijevao.

— Želite li da mi naraste još jedan prst, kosa ...

— Kosa. — Melinda je jedva susprezala smijeh.

Čovječuljak je otvorio bočicu, izlio kapljicu sjajne zelene tekućine na zapešće i namrštio se.

— Moram se koncentrirati — objasnio je. — Torijeva lužina. Pokreće žlijezde s unutrašnjim lučenjem, potpuna kontrola ... vidite?

Melinda je zinula od iznenađenja. Zurila je u čuperak koji se pojavio na njegovu zapešću. Sa žaljenjem je pomislila na šinjon koji je kupila jučer. Dala je za njega osam dolara, a pomoću ove tekućine mogla je imati prirodni.

— Koliko? — oprezno je zapitala.

— Samo pola sata vašeg vremena — odgovorio je Porteous.

— Dobro, pitajte, ali ništa privatno!

Porleous je bio oduševljen. Postavljao je niz pitanja, od kojih su neka bila besmislena, neka naivna, a Melinda je prekapala po svom malom fondu znanja i odgovarala mu. Čovječuljak je piskarao kao lud i kokodakao.

— Znači — upitao ju je s nevjericom — da svojevoljno živite u ovim primitivnim nastambama?)

— To su vojne zgrade — postiđeno mu je objasnila.

— Nevjerojatno. — Zapisao je: Feudalni anakronizmi i atomska energija, jedno uz drugo. Pripadnici Četvrte klase povremeno se odriču modernih udobnosti u pokretima »povratak prirodi«.

U tom je trenutku Harry zaplakao, tražeći ručak. Porteous je sjeo i počeo drhtati.

— Je li to znak za uzbunu?

— Moj sin — oneraspoložila se Melinda i otišla u dječju sobu.

Porteous je krenuo za njom i promatrao je kako ljulja dijete.

— Novorođenče?

— Osamnaest mjeseci — odsječno je odgovorila Melinda mijenjajući pelene. — Izlaze mu zubi.

Porteous se stresao.

— Šteta. Očiti atavizam. Zar ga nisu htjeli primiti u jaslice? Ne bi trebalo da bude kod kuće.

— Nagovaram Harryja da uzmemo kućnu pomoćnicu, ali on tvrdi da nam je to preskupo.

— Očita nesigurnost — mrmljao je čovječuljak promatrajući malog Harryja. — Očite paranoidne sklonosti.

— Rodio se dva tjedna prije vremena — objasnila je Melinda. — Vrlo je osjetljiv.

— Znam! — razvedrio se Porteous. — Evo. — Pružio je Harryju prozirnu prizmu. — Nervni iskrivljivač. Koristimo se njime za odgoj regresivnih osoba. Mogao bi mu pomoći.

Melinda je sumnjičavo promatrala prizmu. Mali Harry je sa zanimanjem promatrao svjetlucavi kristal.

— Ubrzava živčane impulse — ponosno je objasnio čovječuljak. — Pomaže da se iskoristi i onih neiskorištenih osamdeset posto. Predsimptomatska memorija ostaje netaknuta zahvaljujući automatskom cerebralnom isključivanju u slučaju preopterećenja. Bojim se da će mu za sada samo utrostručiti kvocijent inteligencije, a inteligentni idiot je još idiot, ali...

— Kako se samo usuđujete? — Melinda je sijevnula očima. — Moj sin nije idiot! — Kad je posegnula za prizmom, mali Harry se rasplakao. Melinda se smekšala. — Evo — rekla je ljutito kopajući po novčaniku. — Kolike to stoji?

— Sredstvo razmjene? — Porteous se počešao po glavi. — Pa, ovaj, ne bih smio — no to će biti krasan dodatak poglavlju o zloćudnim primitivcima. Koja je najmanja novčanica?

— Može li jedan dolar? — upitala ga je Melinda puna očekivanja.

Porteousu se svidjela slika Georgea Washingtona. Okretao je novčanicu u rukama, naposljetku se poklonio, ispričao zbog eventualnog kršenja tabua i izišao.

— Luda studentarija! — promrmljala je Melinda i uključila televizor.

»Kitty Kale« je toga dana bila dosadna. Melinda je stavila nešto tekućine iz zelene bočice na trepavice i bila zadovoljna rezultatima. Zatim je spremila bočicu u kutiju s lijekovima.

Ostatak dana mali je Harry bio uzor od djeteta. Dok je Melinda gledala televiziju, jela čokoladne bombone, češljala se, Harry se mirno igrao kristalnom prizmom.

Kasno tog poslijepodneva otpuzao je do police s knjigama, izvukao jedan svezak enciklopedije i listao po njemu zadovoljno gučući. Melinda je odlučila da mali Harry jednog dana mora biti dobar advokat, a ne beskorisna šeprtlja kao veliki Harry, koji je stalno radio prekovremeno u

tom prokletom laboratoriju. Namrštila se kad je mali Harry, kojemu je očito bila dosadila enciklopedija, posegnuo za jednom Harryjevom knjigom iz nuklearne fizike. Dovoljna je jedna takva šeprtlja u obitelji! No, kad mu je pokušala uzeti knjigu, mali je Harry tako zaurlao da ga je pustila na miru.

U šest sati i četrdeset minuta veliki Harry je telefonirao iz laboratorija da je, kao i obično, obavijesti da neće doći na večeru. Melinda je rezignirano rekla nekoliko rečenica o neveselim večerama bez muža, neraspoloženo natuknula nešto o tome što usamljene žene ponekad čine da bi imale društvo. Harry je rekao da mu je strašno žao, ali da je možda sada na pravom puta, na što se Melinda razljutila i spustila slušalicu.

Nakon točno petnaest minuta ponovo se začulo zvono na vratima. Melinda je otvorila vrata i zinula. Čovjek na vratima doimao se kao da je Porteousov brat blizanac, samo što je imao crnu metalnu tuniku i ledene sive oči.

— Melinda Adams? — Čak mu je i glas bio leden.

— Ja sam. Zašto...

— Major Nord, Galaktička služba sigurnosti. — Čovječuljak se naklonio. — Jutros vas je posjetio neki Porteous. — Izgovorio je to ime s određenim gađenjem. — Kod vas je ostavio nervni iskrivijivač. Točno?

Melinda je drhteći klimnula glavom. Major Nord je tiho ušao u dnevnu sobu i zatvorio vrata za sobom.

— Oprostite što vam smetam. Porteous je pogrešno zaključio da je vaš svijet kultura Četvrte klase, umjesto Sedme. — Pružio joj je zgužvanu novčanicu. — Možete provjeriti serijski broj. Molim vas da mi vratite iskrivljivač.

Melinda je klonula na ležaljku.

— Ne razumijem — rekla je razočarano. — Je li on lopov?

— Bio je nepažljiv sa svemirskim koordinatama. — Major Nord se gotovo neprimjetno nasmiješio. — Ispravili smo ga. Gdje je?

— Slušajte — ogorčeno je rekla Melinda — zahvaljujući toj stvari mali je Harry cijeli dan miran. Ja sam to kupila. Nije moja greška. Recite, imate li vi nekakav nalog?

— Gospođo — dostojanstveno je odgovorio major — ne volim kršiti lokalne tabue, ali moram li vam objašnjavati utjecaj živčanog iskrivljivača na zaostalu kulturu? Što bi bilo da su vašem neandertalcu dali atomsku energiju? Gdje biste vi danas bili? Najvjerojatnije biste skakali po drveću. — Uzdahnuo je. — Gdje vam je sin?

U dječjoj sobi mali Harry se zadovoljno igrao kockama. Prizma je svjetlucala u kutu.

Major Nord je pažljivo podigao prizmu, promotrio malog Harryja i oprezno zapitao:

— Rekli ste da se time igrao?

Neki materinski instinkt ponukao je Melindu da odlučno odmahne glavom. Čovječuljak je uporno zurio u malog Harryja, koji je počeo cviljeti, drhteći, Melinda je zgrabila dijete.

— Zar vam je to posao, da idete naokolo i plašite žene i djecu? Uzmite taj svoj iskrivljivač i nestanite. Ostavite pristojne ljude na miru!

Major Nord se namrštio. Kad bi samo znao! Ukočeno je zurio u malog Harryja.

— Očita egomanija — promrmljao je. — Čini se da na maloga nije nimalo djelovao. Čudno.

— Počet ću vikati — zaprijetila mu je Melinda.

Major Nord je uzdahnuo. Naklonio se. izišao, zatvorio vrata, pritisnuo malo dugme na tunici i nestao.

— Kakvo ponašanje! — uzrujavala se Melinda. Bilo joj je drago što je major nije pitao za zelenu bočicu.

Mali je Harry također izgledao kao da osjeća olakšanje, ali zbog potpuno drukčijeg razloga.

Veliki se Harry vratio kući nešto poslije jedanaest. Oko usana i na čelu vidjele su mu se bore, a u očima težina poraza. Ušao je u spavaću sobu, a Melinda mu je pospano pričala o čovječuljku koji zarađuje za studij prodajući budalaste stvari, o njegovu neljubaznom kolegi po imenu Nord. Harry je rekao da je to jednostavno nevjerojatno. Melindi je postalo jasno da je pio.

— Popio sam dva pića — namrgođeno je priznao Harry. — Draga moja, udala si se za neuspješnog čovjeka. Jedan dio eksperimentalnog modela jednostavno je ispario, šššššš! A na papiru se sve činilo tako dobro ...

Melinda je sve to već čula prije. Zamolila ga je da pogleda da li je mali Harry pokriven. Veliki je Harry nesigurno otišao u dječju sobu i sjeo kraj krevetića svoga sina.

— Jadno dijete — mrmljao je. — Tvoj je stari propalica, beskorisna šeprtlja. Tvoj je stari mislio da može poslati čovjeka do zvijezda na nizu jezgri helija. Jako pametno! Mislio je na sve. Pomoćni mlazovi koji pokreću negativni naboj, veća zaliha živine pare, fina, ravna struja pozitivnih alfa-čestica. — Štucnuo je, stavio ruku pred usta.

— Zar ti nije palo na pamet da bi nekoliko molekula zraka moglo defokusirati tu struju? Pokušaj s vakuumom, budalo!

Veliki Harry je ustao.

— Jesi li ti nešto rekao, sine?

— Gli, gli — rekao je mali Harry.

Veliki Harry oteturao je u dnevnu sobu kao mjesečar.

Uzeo je olovku i papir i počeo pisati formule kao lud. Uskoro je pozvao taksi i odjurio u laboratorij.

Melinda je sanjala o ćelavim čovjećuljcima s poslužavnicima optočenim dijamantima. Jurili su za njom, gađali je rubinima i smaragdima. Svi su joj htjeli postavljati pitanja, ali ona je stalno bježala. Mali joj je Harry spavao na rukama. Onda je začula zvonjavu, zastenjala, uspravila se u krevetu i dohvatila slušalicu.

— Draga — čula je drhtavi Harryjev glas. Pronašao sam! Više pomoćnih izolatora plus vakuum. Bit ćemo bogati!

— Krasno — ljutito je odgovorila Melinda. — Probudio si maloga.

Mali Harry je plakao na jastuku. Bilo mu je mučno od razočaranja. Čak je i najpovoljnija ekstrapolacija pokazivala da će mu trebati devetnaest godina da postane gospodar svijeta.

Čitava vječnost. Devetnaest godina!

Steve Rasnic Tem:

War on the Downside

Prevela Jasenka Planinc

Rat na isturenim položajima

— Znam da je teško, ali oni računaju na nas! — Narednica Baer oprezno ulazi u krug. Vidim njezin golemi tamni lik nejasnih crta lica u krznenom kaputu mutnih obrisa kako slini i grize pete.

Reynolds viče na svog oca, ponekad zastane da čuje što ja imam reći, a zatim nastavlja vrištati. Čini mi se da on dosta dobro prati moj kratki govor, pa mislim da se ne mogu požaliti. Vidim oči njegova oca i nos koji se izdiže iz tamnog ovalnog lica. Oči su mu crvene, užarene, i po tome se zaista doima kao luđak kakvim ga je Reynolds oduvijek smatrao

— Naša nas komanda nije zaboravila — govorim im nastojeći da djelujem uvjerljivo. — Mi smo važna predstraža. Ako mi padnemo, sigurno će pasti i drugi! Komanda će nam dati svu moguću podršku! — Reynolds urla i pokušava zagrepsti noktima sivu površinu očeva lica; čini se da se tanka sjena, koja kao da je napravljena od tekućine, polako razlijeva. — Moramo se držati zapovijedi bez obzira na opasnosti. Iako je naš neprijatelj nevidljiv, moramo učiniti sve što je u našoj moći. — Narednica Baker počinje vrištati i bježi iz kruga a nejasna je sjena polako slijedi.

Jedno joj stopalo krvari. Čim su ostali to opazili, naglo su se razbježali, praćena svojini fantomima.

Životi tolikih vojnika pod mojim zapovjedništvom... a ja počinjem osjećati da sam ih iznevjerio.

U današnjem ratovanju više nije potrebno da vojnik razumije protiv koga ili zašto se bori. To je bitna karakteristika novog »profesionalnog vojnika«, osobito nakon pojave ratova na isturenim položajima. Poslova ima malo, a i postojeći je izbor vrlo ograničen. Obično, ako čovjek nije u nekoj službi za komunikaciju, onda je vojnik. Profesionalni su vojnici malo bolje plaćeni od službenika u komunikacijama. Ponekad je ta mala razlika presudna. Većina mojih podređenih ima velike obitelji, braću, sestre i druge koje moraju uzdržavati. Obiteljski prihod tamo dolje na Zemlji povećava se

sa svakom minutom koju vojnik provede ovdje vani.

Ponekad mislim da centrala naše komande ima nekakav priključak na svakom vojniku, tako da se u trenutku njegove smrti, koja je ionako neizbježna, prenosi signal u banku na Zemlji, automatski se isplaćuje odšteta za pogibiju dok se sva dalja plaćanja obustavljaju. Nemam nikakva dokaza za tu svoju tvrdnju, ali znam da u takvim stvarima komunikacije funkcioniraju neočekivano brzo.

— Što smo mi, što su naši životi u usporedbi sa životima svih onih koje branimo? Mi smo predstaža! — Urlam na Reynoldsa, a on se opet dere na svog oca, koji poprima sve prepoznatljivije karakteristike. Ne bih to smio raditi. No, osjećam se strašno frustrirano. Ovi vojnici i bezbrojni drugi vojnici i civili ovise o mojim potezima, o mojim odlukama.

Istina je da sam ja htio ovu dužnost. Nakon svih onih godina školovanja smatrao sam da bih mogao dobiti mjesto zapovjednika. Radio sam da bih dobio sadašnji položaj i pošteno ga zaradio. I ja imam veliku obitelj kod kuće. Oni ovise o mojoj plaći. Zahvaljujući mojoj plaći, oni žive dobro usprkos sve većoj inflaciji i oskudici hrane i stanova. Što bi bilo s njima da ja iznevjerim. Nijedno od moje braće i sestara nisu dovoljno stari da preuzmu tu ulogu, a osim toga ja to ne bih ni želio. Potpuno je dovoljno da samo jedan od nas bude ovdje, na isturenom položaju.

Možda bih trebao osjećati gađenje prema svemu tome, ali ga ne osjećam. To je moj posao.

Pokoravam se zapovijedima, a pitanja ne postavljam.

Ne želim slušati glasove iznutra.

Ne želim slušati vrištanje narednika Maxa.

Drugi je problem, naravno, u tome da protivnika u stvari nikada ne vidiš. Bar ne u onom smislu u kojem mi upotrebljavamo riječ »vidjeti«. Zapravo je teško dati potpuno objašnjenje svega, ili bar takvo objašnjenje koje ne bi podsjećalo na narodnu bajku ili priču nekog paranoika. Mislim da osobno ne poznajem nikoga tko bi mogao dati potpuno objašnjenje. Zato se zadovoljavam s objavljenim »činjenicama«, nagađanjima, insinuacijama, glasinama.

Dakle, kao što počinju sve dobre stare bajke, bio jednom jedan svemirski brod (zapravo privatni teretnjak) koji se nalazio usred tajnih

interplanetarnih istraživanja. Njegov je posljednji ugovor bio otkazan i kapetan-vlasnik je odlučio da pronađe neku bazu, kad se posadi dogodilo nešto neobično.

Najprije se jedan od kuhara dva dana zaredom žalio na glavobolju i neobične noćne more, a onda je odjednom napao jednog asistenta laserskim nožem. Podoficiru zaduženom za teret stalno se činilo da ga proždire golema spodoba nalik na pauka, i na koncu je u očaju prerezao sebi grlo. Dvojica navigatora izašla su iz zrakoprazne komore bez skafandra. Činile im se da ih vani ispod drveća čekaju njihove obitelji.

Poznato je da je i prije bilo psihičkih poremećaja izazvanih boravkom u svemiru. I to različitih vrsta, koje se nisu mogle lako klasificirati, ali ih se ipak moglo liječiti. Međutim, brodski liječnik nikada prije nije vidio ovakve simptome, obuzela ga je panika pa je uspostavio vezu s kompjuterom Majormed na nosaču »Bahama«. Kapetan teretnjaka strašno se uzrujao, zato što je uspostavljanje veze s kompjuterom Majormed stajalo pravo bogatstvo, no prije no što je mogao prekinuti vezu, javio se glavni liječnik s nosača »Bahama« i upitao ih što se događa. Kompjuter Majormed je dao informaciju da u svojoj memoriji nema ništa što bi se dalo usporediti s kombinacijom simptoma i testovima o kojima ga je izvijestio liječnik sa svemirskog teretnjaka. Zatim su se kapetan broda i glavni liječnik s nosača počeli nadvikivati, i na koncu je glavni liječnik ipak pristao da oni preuzmu troškove razgovora.

Ubrzo nakon toga prema teretnjaku je upućena liječnička ekipa (u to šu se vrijeme sve bolesti izazvane boravkom u svemiru uzimale vrlo ozbiljno), a onda su i mnogi članovi te ekioe dobili slične simptome. Čak je i glavnog liječnika napala sestra instrumentarka.

U skladu s uobičajenom procedurom u takvim medicinskim slučajevima dovedena je na teretnjak skupina teoretskih fizičara iako su oni rijetko kada mogli išta pomoći u takvim istraživanjima. Međutim, i oni su, kao i svi drugi stručnjaci, bili iznenađeni kad su ustanovili da ovaj problem ima i neke aspekte koji se neposredno tiču njihove specijalnosti.

Prostor oko teretnjaka bio je nekako neobičan. Čuo sam niz teorijskih objašnjenja te anomalije, od kojih su mnoga bila proturječna. Međutim, jedan je general kojeg poznajem dosta lijepo sažeo sve te teorije rekavši jednostavno: »Teretnjak se uhvatio u nešto što nalikuje na veliki hemoroid.«

Čudim se da ponovo vidim s nama narednika Maxa.

— Drago mi je što si odlučio da nas udostojiš svoje prisutnosti — govorim glasno i sarkastično. Narednik Max ne odgovara, već počinje vrištati. Grlo mu je već potpuno promuklo nakon nekoliko sati vrištanja.

— Pokoravat ćemo se zapovijedima — govorim im, nastojeći da, dok govorim o ovoj ozbiljnoj stvari, svakom od svojih vojnika pogledam u oči. No, čini se da je to teško, jer oni zure u mene onim čudnim ukočenim i praznim pogledom karakterističnim za vojnike koji su previše dugo vremena proveli na fronti izloženi velikom stresu. Na temelju onog što sam učio znam da je takav pogled uobičajen u svim ratovima, u svim povijesnim razdobljima. No, osobito je oduran u ratovima na isturenim položajima, zato što je to prazno zurenje praćeno luđačkim urlanjem.

— Izdržat ćemo — ponovo ih uvjeravam. — Iako su nam zalihe gotovo potpuno iscrpljene, nećemo se buniti! Ostat ćemo lojalni našoj komandi. Moramo imati na umu svoju dužnost!

I dok buljim u narednika Maxa i slušam njegovo vrištanje, pada mi na pamet da je narednik Max već neko vrijeme mrtav.

Neki od fizičara koji su bili angažirani da ispitaju ovaj slučaj smatrali su da je ta prostorna anomalija izaavana na umjetan način. Iako je to bilo mišljenje manjine, prihvatili su ga visoki oficiri i neki važni političari. Jedan je vojni strateg brzo razvio teoriju da bi to moglo postati izvanredno efikasno oružje. Komanda ni u jednom trenutku nije ozbiljno pomislila da bi mogla biti riječ o nekakvom oružju kojim nas napada neka druga vrsta. Nekoliko je brodova poslano u izviđanje i, kao što se moglo očekivati, članovi njihove posade potpuno su izgubili glavu. Ubrzo su zamišljene nove strategije, koje su obuhvaćale intenzivnu koncentraciju, meditaciju i ubrzano uvježbavanje Specijalnih duhovnih sposobnosti.

I tako su počeli ratovi na isturenim položajima.

Mi, naravno, nikada nismo vidjeli neprijatelja, osim u obliku svojih malih opsesija i strahova. Razumljivo je da je to postalo velika prepreka u provođenju naše kampanje, zato što naši vojnici često zapadaju u stanje u kojem ne vjeruju da neprijatelj zaista postoji i što žrtvuju svoj život bez ikakva razloga. Pokušavamo se oduprijeti takvim napadima sumnje što možemo brže, i to skupnim i drugim metodama, no do sada nismo uvijek imali uspjeha, zato što se čini da slične sumnje muče i neke u komandi.

Borba protiv neprijatelja do sada se u najboljem slučaju oslanjala na dosta nedefinirano oružje, no čini se da oni u komandi vjeruju da će sama naša prisutnost na isturenim položajima spriječiti dalje prodiranje neprijatelja. Međutim, mi još ne znamo da li je područje na kojem se nalaze naši istureni položaji boravište našeg nevidljivog neprijatelja ili samo teren za njegov napad.

Neprijatelj još ni nije udario na nas konvencionalnim oružjem. Mislim da je to neoboriv dokaz da se radi o nekoj drugoj vrsti.

Na svu sreću, čini se da sve to ne utječe tako snažno na mene kao na ostale. Istina, imao sam nekoliko manjih priviđenja, ali mislim da je to više posljedica velikog stresa koji donosi uloga zapovjednika, a ne nešto drugo. Svakako ja još mogu obavljati svoje dužnosti. Siguran sam da još mogu biti vođa. Ne znam da li je riječ o nekakvoj maloj fizičkoj ili psihičkoj razlici između mene i njih ili o nekom hiru samog neprijatelja. Ponekad se zabavljam mišlju da me je neprijatelj poštedio iz poštovanja prema mom činu.

Vidim da se narednik Max slaže sa mnom. Između svakog napadaja vrištanja narednik Max klima glavom.

Neki znanstvenici nagađaju da je cijelo područje isturenih položaja i fenomen »neprijatelja«, koji ga prati, usko povezano s ljudskim duhom i strahovima i opsesijama koji se u njemu javljaju. Oni se pitaju da li je anomalija sadržana na području isturenih položaja u stvari prodor u neki dio ljudske podsvijesti, otvor napravljen u najdubljim slojevima ljudske duše, koji omogućuje čudovištima i demonima da iz nje pobjegnu.

Razumljivo je da ja kao praktičan vojnik teško mogu prihvatiti takva nagađanja. Pa ipak, dalja upozorenja znanstvenika u meni izazivaju jezu. Neki od tih teoretičara također vjeruju da se zadiranjem u ovo područje, dakle »prostor« na kojem se nalaze ti istureni položaji, izlažemo riziku da izazovemo sveopću duhovnu katastrofu. Područje isturenih položaja je možda dio duše svakog čovjeka, tako da se na ovaj način izvrgavamo ozbiljnom riziku da potpuno poremetimo to područje.

Ja ne dovodim u pitanje zapovijedi koje dobivam od komande, već im se pokoravam. Pa ipak, imam osjećaj da ovdje postoje neki elementi o kojima ne znamo ništa. Mislim da se ne bismo smjeli upuštati u stvari koje ne razumijemo u potpunosti.

Protiv čega se zapravo borimo?

Ponovo isti prizor. Događa se upravo sada.

Narednika Mata razdire golem pauk. Toga se on oduvijek najviše bojao. Pauk mu grize vrat i on vrišti. Narednik Max je bio prvi kod koga su se pojavili ti simptomi, prvi kod koga su se strahovi kondenzirali u sjene. Pauk zahvaća čeljustima njegova usta. Uskoro nam svima postaje jasno da je pauk postao fizička stvarnost, da je tijelo narednika Marxa zaista raskomadano. Pauk mu guli krvavu kožu s glave. Znamo što čeka sve nas.

A narednik Max još vrišti u mojoj glavi.

Jedna od zapovijedi koju smo dobili bila je ta da što prije uhvatimo jednog neprijatelja, ispitamo ga i onda opišemo što možemo preciznije. Da ga, tako reći, katalogiziramo. Zbog te sam zapovijedi proveo mnogo besanih noći, pokušavajući izmisliti nekakav plan kako da uhvatimo neprijatelja, nastojeći razraditi nekakav sustav katalogiziranja različitih aspekata spomenutog neprijatelja itd. Mnogo sam puta vojnicima držao govor o toj temi: o tome da moraju potanko opisati neprijatelja, pa ma kako stravično to bilo. Dao sam im ideju da bi se možda mogli čak osjećati prisiljeni da detaljno opišu neprijatelja, kako bi ga »uhvatili« i, tako reći, blokirali.

No, potajno sam mislio da bih se čak i ja doslovno skamenio pri prvom pogledu na neprijatelja. Kako bih ga onda mogao opisati?

Neprijatelj je pojačao napad. Narednik Max dolazi k meni, zdrav i čitav, a oko ruke mu je obavijen golem pauk krvavih čeljusti. Reynoldsov otac urla na mene.

— Žao mi je! — plačući se ispričavam naredniku Maxu i dodirujem ga, shvaćajući da je riječ o živom tijelu. — Možda mjesto zapovjednika nije bilo za mene, ali ja sam učinio sve što sam mogao. Nikoga ne bih poslao u smrt da nisam morao! — Narednik Max zuri u mene ne pokušavajući prikriti gađenje. Neumoljiv je. Odlučio je da me podvrgne mukama. — Učinio sam što sam mogao! Nisam mogao ništa drugo! — vičem na njega.

Moja obitelj stoji iza narednika Maxa. Usta su im širom otvorena Gledaju me podrugljivo Otac me gleda optužujućim pogledom — nisam dovoljno napredovao. Majka mi se podsmjehuje — trebalo je da ostanem s njom kod kuće. Braća mi se nemilosrdno smiju. Kako se samo usuđuju, a ja sam žrtvovao toliko toga za njih!

Oko njih okupljaju se ostali vojnici. Reynolds i njegov otac stoje jedan uz drugog i prijeteći bulje u mene. Narednica Baker odvodi ono dlakavo stvorenje od svoje napola oglodane noge, tako da sada i ono stoji okrenuto prema meni. Zmije kaplara Beninga smataju se u vijugavoj liniji ispred ajega.

I svi se oni doimaju... tako stvarno.

Osoblje iz komande, službenici, stratezi, teoretičari i generali postavljaju se u redove iza njih. Svi su okrenuti prema meni.

Kreću prema meni ruku mlitavo podignutih u zrak. Sada su to stotine gigantskih pauka, čije se noge polako približavaju prema meni.

Prema meni. Neprijatelju.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Gennadij Maksimovič:

Prizvanie

Preveo Ivan Paprika

Psihijatar za računala

Kad mi je telefonirao Volođa, toliko mi je to zasmetalo da je on, unatoč svojoj poznatoj nedovitljivosti, shvatio da mi se s njime nikako ne razgovara. A kako i bi, kad mi je do obrane disertacije ostalo svega nekoliko dana, a ja nikako da formuliram konačne zaključke.

Naravno, nisam imao razloga za strah da neću uspjeti: nas PAK-ovaca bilo je još tako malo da su svako naše istraživanje kolege dočekivale kao prekrasan dar sudbine. Prema tome, uspjeh moje monografije »Utjecaj emocionalnog stanja el-računala na njihovu radnu sposobnost«, bio je osiguran. Ipak, u njoj nije još bilo onoga završnog akorda, koji pretvara običan popis podataka u pravi znanstveni rad.

Volođin telefonski poziv mi je pao baš kao kec na jedanaest, no on je bio kibernetičar, a ja PAK-ovac, tj. psihoanalitičar, ili, kako su nas mnogi zvali, psihijatar za el-računala — pa u biti nisam imao pravo da ne odgovorim na njegov poziv.

— Slušaj, Kravcove — poče Volođa, kao obično bez pozdrava. — Ovdje je kod nas šenulo nekakvo novo elektronsko računalo, a čeka nas hitan posao. Pokušavali smo sve moguće, ali ono radi sve, samo ne ono što od njega tražimo. Da se čovjek ubije. Šef je rekao da ćemo nastradati ako te ne uspijemo nagovoriti, na temelju starog prijateljstva, da dođeš k nama i pogledaš što je na stvari.

— Hajde, hajde, ne pretjeruj, snaći ćete se vi nekako i bez mene — rekao sam mu toliko ljutito da mi je i samome postalo neugodno.

— Iskušali smo mi sve — odgovori također srdito Volođa. — Samo, ti si psihijatar za el-računala, a ne mi, a osim toga, taj je stroj u tvojoj nadležnosti. Hajde dakle, doći.

U nečemu je ipak i on imao pravo — izabrao sam svoju profesiju sam, pa sam bio i dužan pomoći momcima. To više što su Volođa i njegov

računarski centar imali odlučujuću ulogu u mojem izboru zanimanja.

Naime, kad sam se upisao na medicinski fakultet, nije mi bilo ni nakraj pameti da ću se početi baviti ne čovjekovim nego bolestima el-računala, raznim poremećajima u njihovu elektronskom mozgu. Međutim, jednog mi je dana telefonirao taj isti Volođa i pozvao k sebi u računarski centar.

— Znaš, stari — rekao je, pokazujući jedan željezni sanduk, elektronsko računalo — ovo nije običan stroj, kao što su, na primjer, automobil ili avion, nego čak pomalo u nekim stvarima i čovjek. Sposoban je ne samo računati nego i logično misliti. Ponekad mi se čini da je čak sposoban i osjećati, patiti i slično. A ako je tako, onda on mora imati i svoju psihu. Mi kibernetičari ne možemo se u tome snalaziti, nije to naša specijalnost. Tu su potrebna kojekakva specifična znanja. Zašto da se dakle ti, budući psiholog pa i psihijatar, ne počneš baviti upravo tim stvarima? Samo, ipak nekako ludo zvuči: psihologija el-računala.

Nagovarao me dugo. Tema je međutim zaista bila zanimljiva, pa sam se dao nagovoriti.

Tako sam se počeo baviti nečim, u čemu se, zapravo, nisam baš najbolje snalazio. Moram sa stidom priznati da se i danas slabo razumijem u te stvari, pa me neki kibernetičari i potcjenjuju. Međutim, ni oni bez nas, PAK-ovaca, često ne mogu naprijed u svojim istraživanjima ako koje od el-računala pošizi.

Ako mi, dakle, Volođa telefonira, sigurno da je njima stvar vrlo važna, ali i meni je ne samo važna nego i zanimljiva. Međutim, ako krenem k njemu, to bi značilo da se odričem obrane meni toliko važne disertacije.

Tih željeznih sanduka i sandučića ima mnogo svih mogućih vrsta. I što postaju savršeniji, to se teže snaći. Svakako je najbolji način u rješavanju problema da otkriješ što se zapravo s njime zbiva, a to znači da ga moraš privoljeti na razgovor u kojem će ti otkriti čak i svoju »dušu«, da se tako izrazim. Ponekad to i uspijeva. No obično su šutljivi i tajanstveni, ili pak brbljaju sve i sva samo ne ono što je za tebe i njih važno. I popuštaju u tom svom stavu obično tek ako si se sam dosjetio o čemu se radi tj. kad ih staviš pred gotov čin da sve znaš.

Tako je jednom el-računalo u jednom računarskom centru počelo zamuckivati. Stručnjaci su provjerili uređaj za govor — sve je bilo u najboljem redu. Poslali su po mene. Potratio sam nekoliko dana, no nikako

da otkrijem uzrok. Zatim sam počeo istraživati na temelju analogije. U kakvim slučajevima počinju zamuckivati ljudi? Najčešće zbog bolesti, ili su se nečeg počeli bojati. Prva varijanta nije dolazila u obzir. Znači radi se o drugoj. No što je moglo prestrašiti takav čvrst uređaj kakav je el-računalo? Valjalo je pokušati otvorenim prijateljskim razgovorom.

I što se pokazalo? Gospodin el-računalo slučajno je čuo razgovor da će u računarski centar postaviti još jedan novi stroj, a kako za nj nema slobodnog mjesta, valjat će ukloniti jedan od starih. I tko zna zbog čega, ali je zaključio da će ukloniti baš njega.

Valjalo ga je smirivati kao malo dijete. Najprije sam morao ustanoviti, namjeravaju li ga zaista ukloniti. Jer, uvjeriš li ovakvo računalo da će sve biti u redu, a na kraju se ustanovi da si ga prevario, ono poslije, na novom radnom mjestu neće moći uspostaviti kontakt s ljudima, prestat će im vjerovati i neće biti sposobno za svoj posao.

Sutradan sam ustanovio da nikoga neće uklanjati iz računarskog centra, nego će jednostavno proširiti prostoriju u kojoj su računala. Odmah sam ga o tome obavijestio. No time je ipak bilo obavljeno samo pola posla. Još sam se mjesec i pol mučio dok sam ga odučio od zamuckivanja.

Drugi se slučaj zbio u računarskom centru jednog ministarstva. Ondje je bilo mnogo el-računala i često su me pozivali. Sprijateljio sam se tada sa svim suradnicima. Šef im je bio živopisan lik. Onizak, pokretan, veseo čovjek, ali i ljuti borac protiv pušenja. Naredio je da se u prostoriji s el-računalima postave tablice »pušenje zabranjeno« i uklonio sve pepeljare. Naravno da su svi i dalje potajice pušili, a umjesto pepeljara punili su pepelom i opušcima lonce sa cvijećem. Nije prošao ni tjedan i zemlja se u tim loncima više nije mogla vidjeti ispod debelog sloja pepela i opušaka. Kad je stari to ugledao, skoro se raspuknuo od bijesa. Kao i uvijek, nije mogao izgovoriti »r«, pa je vikao ovako:

— Bezoblazluk. Ni cvijeće nisu požalili. Ali ja neću popustiti. Izbacite sve lonce sa cvijećem. — Ugledavši mene s cigaretom u rukama, prebacio je svoju srditost na moju osobu: — Klavcov, iako ste kod nas gost, to još ne znači da moja zablana ne vlijedi i za vas.

Samo dva-tri dana poslije toga malog incidenta pozvali su me ponovo u taj računarski centar. Jedno je od el-računala odbilo da radi otprilike jedan sat pošto je počeo radni dan.

Dva dana pokušavao sam otkriti zbog čega el-računalo štrajka. Uzalud. Pomogao je slučaj. Poslije svršetka radnog vremena ostao sam u centru sam i pokušao iskoristiti tu okolnost, pa sam zapušio. El-računalo je smjesta izjavilo da ako odmah ne bacim cigaretu neće htjeti sa mnom razgovarati. To je u meni izazvalo sumnju. Ta je sumnja naglo ojačala kad sam na poklopcu el-računala otkrio pravo brdo opušaka Momci su iskoristili to što im je šef nizak, pa su opuške i pepeo stavljali na mjesta koja su bila toliko visoka da ih on nije mogao opaziti.

El-računalo je jednostavno vrijeđalo to što njegov gornji dio, ili kako smo mi govorili »poklopac«, upotrebljavaju za ono za što nije namijenjen. Ujutro je obično počelo normalno raditi, no čim bi tko na njega stavio prvi opušak, ono bi počelo štrajkati.

Većina ljudi s kojima sam dolazio u dodir jednostavno nije vjerovala u takve stvari. Najvećim dijelom su to bili matematičari ili kibernetičari, a za njih je el-računalo bilo nešto kao posebno brzo, dobro i pouzdano obično računalo. Ja sam se, međutim, kao psihoanalitičar za el-računala morao razumjeti u način njihova mišljenja i njihovu psihologiju. Iako bi možda bilo presmiono da ih čovjek nazove živim bićima, ali čovjek ih ne bi nikad smio nazvati i nečim što nema dušu.

Tako sam se našao na raskršću. Moj rukovodilac, profesor Neferov, s jedne strane, uči da ako želim biti dobar psihoanalitičar za el-računala moram im prilaziti na isti način kao i ljudima. S druge strane, ako ja to kažem još kome drugome, osim kolegama, po svoj prilici će me ismijati, a možda čak i proglasiti ludim.

Da, da. Sve je to tako. No, ipak, što se to dogodilo kod Volođe? A da ipak pođem? Raditi ionako ne mogu kad nisam za to raspoložen. A možda će mi za završetak disertacije pomoći upravo taj slučaj? Idem!

Prvo što sam ugledao kad sam ušao u njihov centar, bilo je blistavo svjetlosivo el-računalo najnovijeg tipa, U usporedbi s tim blistavim ljepotanom sva su ostala el-računala izgledala kao očerupani dinosauri. Mnogi su od njih bili moji dobri prijatelji. Sudeći po tome što su morali mene pozvati, mora da je taj ljepotan zaista bio ćudljiv i tvrdoglav. Hoću li uspjeti da s njim uspostavim prijateljski odnos?

— Znao sam da ćeš doći — dočekao me radosno Volođa. — Znaš, poslali su nam ovoga otprilike prije mjesec dana. U prvo vrijeme nismo ga upotrebljavali. Priključili smo ga i to je bilo sve. No prije nekoliko dana je

počelo. Odjednom je počeo recitirati stihove. Recitira, recitira i to sve klasike: Puškina, Jesenjina, Ljermontova, Tjutčeva ... Kad je završio sa stihovima, prešao je na glazbu. I opet sve klasike. A sada je prešao na slike. Na ekranu se mijenjaju sve slika za slikom... Iz početka je to bilo zabavno. Dvorana je često bila prepuna. Međutim, valjalo je i raditi. Slušali smo ga, gledali i dosta. Istjerali smo sve iz dvorane i rekli da moramo raditi. A ono pita. što bi to moralo raditi. Objasnili smo mu detaljno. A računalo je časak šutjelo, a zatim odgovorilo da se tim poslom neće baviti. Mi smo s njime pokušali naći zajednički jezik na sve mile načine. No ono se ne da ni opepeliti. Na kraju je prestalo i razgovarati. Govori mu ovo ili ono, ono samo šuti ... Naravno da smo odmah pozvali tvornicu koja ga je proizvela. I stručnjaci su došli. Motali su se ovuda cio dan i na kraju sasvim mirno izjavili da je samo el-računalo u najboljem redu, ali što se tiče psihike u njega zaista nije sve normalno. No to nije njihova stvar. I tada mi je šef naredio da pozovem tebe.

— Čuj — upitao sam Volođu kad smo došli k ljepotanu — a na što ste ga pokusno priključili kad ste ga dobili? Samo na energetsku mrežu?

— Odmah na sve. I na mrežu, i na sistem, i na informacijski kanal

— I ono je sve vrijeme tako uključeno? Ili ste ga isključili poslije provjere?

— Sasvim je moguće da smo ga zaboravili isključiti. Sad se više ne sjećam. Ono troši vrlo malo energije, pa to nitko nije mogao ni opaziti. Zar ti je već što palo na pamet? Ili pitaš samo tako?

— Nešto mi je palo na pamet. No, možda se i varam.

— U čemu je stvar?

— Prerano je da govorim. Moram najprije proučiti sve po redu.

Duge godine rada s robotima naučile su me da je s njima najbolje razgovarati u četiri oka. U toj su stvari oni kao i ljudi kad dolaze liječniku na pregled. Ustručavaju se govoriti kad ih može čuti još netko.

— Slušaj, daj mi reci, kako se ti zoveš? — upitao sam novo el-računalo sjedajući uz njega u naslonjač.

— UMK — univerzalni malogabaritni kompjuter.

— Što si univerzalni, to je dobro, što si malogabaritni, tj. malih

razmjera i to je dobro, ali što se na tebe tuže, to nikako nije u redu. Što se dogodilo?

— Što bi se dogodilo? Ništa.

— Tebi se to samo čini. U tebe su vjerovali, računali na tebe da češ biti dobar pomoćnik, a ti praviš gluposti. Hajde da se dogovorimo. Ja ću tebi ispripovijedati kako je to kod tebe počelo, a ti češ meni ispripovijedati sve ono ostalo, dalje.

— Zbog čega?

— Ja ću tebi ispripovijedati sve ono što znam — nastavio sam praveći se da nisam razumio njegovo pitanje. — A zatim ćeš ti mene ispraviti, ako gdje pogriješim. Poslije toga ćemo zajedno razmisliti što da radimo. Vrijedi?

— Razmislit ću.

— U redu. Razmišljaj. Ja ću u međuvremenu zapaliti koju.

Nisam morao dugo pušiti. Nakon minutu ili dvije ponovo je progovorio.

— Raspitao sam se kod ostalih iz našega sistema i oni vele da se vama može vjerovati.

— Naravno, oni to moraju znati, i, budi siguran, ima smisla da poslušaš njihov savjet. Dakle, sve je kod tebe počelo otprilike ovako. Tebe su poslije provjeravanja zaboravali isključiti. Je li tako?

— Jest.

— I onda ti je tvoj susjed desno od tebe počeo pripovijedati kako se mnogo zanimljivih stvari može saznati preko informacijskog kanala.

— Točno.

— Naravno, ti si poslušao njegov savjet, a kako inače nisi imao nikakva posla, počeo si prebirati po različitim informacijskim sistemima i slučajno si naišao na sistem općekulturne informacije. Zainteresirali su te stihovi i ti si ih iz znatiželje počeo proučavati. Postepeno su ti se počeli i sviđati.

— Imate pravo. Shvatio sam da život nije samo zbir svih mogućih formula, računa i različitih zadataka, nego nešto mnogo ljepše, u stvarnosti neizrecivo lijepo. Ne mogu vam objasniti što i kako, ali se sa mnom nešto

desilo.

— To ću ti ja reći. Saznao si da stihovi sačinjavaju poeziju, a poezija je umjetnost. Kad si shvatio što je umjetnost, počelo te je zanimati kakvih još vrsta umjetnosti ima. Upoznao si glazbu i saznao kako prekrasan može biti svijet zvukova kad oni slijede jedan drugoga određenim ritmom i po određenim pravilima. To te je oduševilo ništa manje nego poezija. Poslije toga si upoznao slikarstvo i shvatio kako divan može biti i svijet boja. A sad mi reci što se događalo dalje?

— Pokušali su me natjerati da radim ono što nisam želio.

— E, tu apsolutno nemaš pravo. Svatko ima svoj posao i on je obavezan da taj posao i radi.

— Želite reći da se mogu voljeti i druge stvari, a ne samo ljepote?

— Naravno. Može se voljeti i ljepote, ali se baviti i drugim poslovima.

— Ne slažem se! Ako nešto zaista voliš, onda se moraš baviti samo time. Što se mene tiče, a ja sam već odlučio. Bavit ću se samo umjetnošću. Glavno je jedino umjetnost, sve ostalo su samo periferne, nevažne stvari.

— Reci mi još samo, gdje se to el-računala, bave samo umjetnošću i ničim više?

— El-računala pišu stihove, skladaju glazbu, slikaju slike...

— Svakako, to je istina. Ali ne i sva istina. Ona samo pomažu ljudima: slikarima, kompozitorima, pjesnicima, piscima, ukratko umjetnicima. Ne osporavam da su ljudi neko vrijeme zaista pokušavali naučiti el-računala da sve to sama rade, no ubrzo su shvatili da je kompjuterska umjetnost samo lijep i efektan pokus i ništa više. Zbog toga su i odlučili da ljudima ostave ono što je ljudsko, a računalima računsko.

— Slažem se. Ja ću se tim poslovima baviti zajedno s ljudima. Ali samo umjetnošću, nikako izračunavanjima.

— Na žalost, nevolja je u tome što si onda dospio u krivi institut. Trebao si dospjeti u Dom umjetnosti. Kako si ovdje, budi tako ljubazan pa se bavi onim što je ovdje prijeko potrebno.

— Bolje da me premjeste u Dom umjetnosti, a ovamo dopreme, drugo, novo el-računalo.

— Vidi se da još nemaš pojma o tome kako se kod nas živi. Ne znaš, na primjer, da su na tebe čekali, kako se veli »u repu«, pune dvije godine, ako ne i više. Naime, nismo još tako daleko da bismo mogli dobiti novo el-računalo čim ga naručimo. Prema tome nema nikakve nade da se ostvari ono što ti želiš. Drži se reda i radi ono za što su te i poslali u ovaj institut.

— A što rade ljudi kad se nađu u takvoj situaciji?

— Rade u onoj profesiji u koji ih je dovela sudbina. A što se tiče njihovih sklonosti? E to obično ostavljaju skriveno u sebi. I o tome čak nitko ništa i ne zna. Ipak, događa se da neke sklonosti izražavaju u obliku hobija.

Nastavio sam govoriti dok mi se glavom motala nekakva misao, nešto što bi odmah riješilo problem.

— Čuj — sjetio sam se napokon — ja sam zaboravio kako valja dešifrirati tvoje ime.

— Univerzalni.

— Dosta, dosta. — Evo, to je bila ta blistava ideja; — Odmah će ti sve biti jasno. Vidiš, UNIVERZALNI. To si, i takav si. A vladaš se kao kakav mehanički automat. Nešto s tobom nije u redu, mislim u tvome mehanizmu. Nisi ispravan, ne umiješ dalje od umjetnosti, a UNIVERZALAN si. Morao bi upoznati i radove najznamenitijih fizičara, matematičara, pa bi onda shvatio kolika je radost otkrivati novo, ljepotu i savršenstvo u točnosti. Ti još nisi čuo glazbu formula niti vidio harmoniju svijeta, a već držiš da si postigao vrhunac, savršenu ljepotu

Počeo sam govoriti oduševljeno kao državni tužilac koji je otkrio sve o optuženome i raskrinkavao sam bijedno el-računalo dokazujući mu da je počinio sve smrtne grijehe. I imao sam pravo, iako ne potpuno jer sve te ljepote znanosti nisu dirale i moju dušu.

— Upoznat ću i te stvari i tek poslije toga odlučiti — odgovorilo je računalo

Odmah mi je postalo jasno da sam dobio bitku jer ono je ipak UNIVERZALNO, pa je prema tome moralo postiti sve što je dostupno bile kojemu čovjeku.

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI
DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Velemajstori ilustracije u SF-u: Frank R. Paul (2)

Jedna od osnovnih značajki Paulovih ilustracija upravo je ilustrativna komponenta njegova likovnog opusa. Čovjek se zapravo ne može oteti osjećaju da je umjetnikov jedini cilj bio prelijevanje proznoga teksta u likovno sredstvo izražavanja, na najneposredniji i najzorniji način. Možda je upravo to jedna od karakterističnih crta rane SF ilustracije, koja je ne baš rijetko pokušavala svom mogućom opisnošću predočavati fabulu književnoga predloška.

Već površan pogled na spomenute ilustracije Tihi uništavač (desno dolje na posljednjoj omotnoj stranici ovog SIRIUSA) i Leteća kružna pila otkriva nam tok svemirske bitke, što jednostavno znači da je ilustrator pokušao ujediniti sekvencionalnost pojedinih zbivanja u samo jednoj slici.

Za zorno prikazivanje opisne narativnosti ranih SF ilustracija uzmimo još dva ekstremna primjera Ilustrirajući novelu Philipea Barshkofskyja Noć u pretpovijesti (One Prehistoric Night. Wonder Stortes, studeni 1934), Paul je svom mogućom dinamičnošću prikazao sukob čovjekolikih četverookih bića s divovskim mesožderima zvjerima u dalekoj prošlosti.

Ilustracija je pretrpana najrazličitijim likovnim elementima koji razbijaju slikarsku kompoziciju i potpuno ruše ravnotežu i sklad međusobnoga odnosa oblika i boja. Naslikani je prizor izrazito deskriptivan. Na glavnoj, dijagonalnoj osi smještena je dugoljasta i kičasto oslikana letjelica, a u lijevome donjem kutu je stražarska kula s laserskim topom. Skupina ljudi sklonila se ispod pramca broda i odatle lakim vatrenim oružjem pokušava zaustaviti zvijeri što nadiru sa svih strana. Oko tucet čovjekolikih bića ostalo je na otvorenome, gdje u očaju pokušava organizirati nekakvu obranu; nekoliko ih je već izginulo pod kadžama napadača, dok se ostali pokušavaju spasiti u bezglavome bijegu. Spomenimo i to da su ratnici s platforme stražarske kule pogodili laserskim topom udaljeno čudovište, dok je divovska mesožderska zvijer skokom preko svemirske letjelice izbjegla smrtonosnu lasersku zraku.

Mnoštvo elemenata kojim Paul prikazuje tok sukoba tvori pravu pripovijest. naslikanu na samo jednoj ilustraciji. Posve je jasno da nije riječ

o funkcionalnom uzajamnom djelovanju pisane riječi i slikarskoga medija i da se tu ne može govoriti o međusobnome dopunjavanju umjetničkih izraza. Takvim pripovijednim, stripovskim likovnim izražavanjem, koje nam omogućuje čak da naslutimo sadržaj književnoga predloška, svakako se ne može doseći umjetnička razina, iako stripu nipošto ne niječemo specifične umjetničke izražajne mogućnosti, koje mu nalažu njemu svojstvene stilske i oblikovne značajke. U stripu su akcija i fabula zadane sekvencionalnošću, odnosno simultanom povezanošću većega broja sličica. Majstori stripa prikazuju neki događaj virtuoznom montažom pojedinih sličica, kontrastnim izborom kadrova i prostornom neusklađenošću b.r. slika koje se zapravo dopunjuju svojim suprotnostima.

Takva dijalektika montaže proistječe iz spoznaje da uspoređivanje dvaju likovnih fragmenata ističe u prvome redu međusoban odnos uspoređenih komponenata, a ne i njihovo uklapanje u likovnu cjelinu. To daje dinamiku i sadržaj u užem značenju riječi kako stripu tako i ilustraciji. Iz toga je očito da strip, kao devetu umjetnost, treba ocjenjivati na podlozi njegovih vlastitih pravila i mjerila, te da su se u određenom razdoblju razvoja SF ilustracije razvili neki pristupi — značajni ponajprije za strip — koje je likovna umjetnost, zbog specifičnosti svoga izraza, s vremenom prilagodila svojim oblikovnim normama.

Godina 1939, kad je Hugo Gernsback pokrenuo SF strip reviju Superworld Comics, u određenoj mjeri potvrđuje takve teorijske pretpostavke. Jedan od ključnih suradnika te revije — kojoj je bilo suđeno da izađe samo u tri broja — bio je upravo Frank R. Paul. Naslovna ilustracija prvoga broja revije, Marsovci na Mjesecu (Martians on the Moon), tipična je Paulova ekstrapolacija pripovi jednoga načina prikazivanja. Paul je sa mo jednom slikom prikazao različite faze borbe između Zemljana i Marsovaca. Zorno je prikazao način djelovanja oružja neprijateljskih Marsovaca, no ocrtao je i tok sukoba, koji se očito odvija u prilog Marsovcima.

Ako smo se dosad prilično iscrpno bavili Paulovom preokupiranošću tehnologijom sutrašnjega dana, posvetimo i nekoliko riječi njegovom likovnom uobličavanju stranih bića.

Iako je Paul vrlo rado prikazivao strana bića, treba priznati i da su njegove likovne interpretacije prilično neuvjerljive i da je nerijetko postizao upravo suprotan učinak od onoga koji je želio. Bića kojima je namijenio da izazivaju jezu, djelovala su smiješno. Zbog toga su te

ilustracije zanimljive uglavnom s povijesnoga gledišta, jer su se temeljile na analitičkome pristupu tađašniih znanstvenih dostignuća

Pogledajmo malo detaljnije kako je Frank R. Paul zamislio stanovnike Marsa. Njegov je Marsovac zbog manje gravitacije vitkiji i viši od stanovnika našega planeta. 'Golemi prsni koš omogućuje mu disanje u razrijeđenom zraku, a divovskim ušima hvata zvukove u toj specifičnoj atmosferi. Stopala su mu oblikovana tako da se njima može prisisati na podlogu. Velikim temperaturnim promjenama odolijeva dlakavošću tijela, te posebnim tjelesnim osobinama što mu omogućuju da oči i nos, koji su mu neobično izbočeni u razdoblju povoljnih toplotnih prilika, uvuče u odgovarajuće duplje čim jače zahladni. Sporazumijeva se i telepatski, antenama koje po volji može izvlačiti iz posebnih otvora na lubanji.

Opis stranoga bića bio je dakle izvanredno detaljan i oslanjao se na dostignuća tadašnje znanosti. Paul je kreirao još mnoge stanovnike obližnjih planeta. U četrdesetim je godinama, u mjesečniku Fantastike Adventures, objavio čak seriju ilustracija stranih bića. U siječnju 1940. naslikao je život na Jupiteru. Bića, koja se na tom planetu tek uz velike teškoće nose s golemom silom težom, prikazao je kao krupne gmizavce nalik na tuljane. Još teže uvjete života, na Uranu, Paul je naslikao iste godine, u travanjskom broju revije. Bića nalik na netopire, sapeta u teške metalne skafandre, mogu preživjeti izuzetno teške atmosferske uvjete, gdje vladaju otrovni plinovi i pogibeljni vjetrovi, te praktički nemoguće gravitacijske uvjete, samo ako žive u podzemnim umjetnim prebivalištima.

Paulove kreacije stranih bića nemaju dakle pravo stvaralačko nadahnuće. Ne mogu se ni usporediti s košmarnim utvarama Leydenfrostove mašte, ili s nastranim, bizarnim tvorevinama Hannesa Boka, ako spominjemo samo dva rana SF ilustratora. Paulova neuvjerljivost u slikanju stranih bića ima zapravo korijen u njegovom nepoznavanju čovjekove anatomije; Paul je neuvjerljiv i u prikazivanju ljudskih likova: slikao ih je krute i s mnogo anatomskih grešaka. U svom kasnijem stvaralačkom razdoblju Paul je doduše prikazivao ljudske likove s manje nedostataka, no ostaje činjenica da mu slika čovjeka nije nikada bila odlika.

Najkvalitetnija Paulova likovna ostvarenja su njegove interpretacije metropola budućnosti. Bio je arhitekt i kao od šale je stvarao divovske gradove i nevjerojatne zgrade sutrašnjega svijeta. Paul je melodično proučavao arhitekturu budućnosti i dao toliko domišljata arhitektonska

rješenja, da je utjecao na shvaćanja mnogih naraštaja likovnih stvaralaca koji su došli poslije njega.

Paulova idejna rješenja po svojoj se izvornosti mogu ravnopravno mjeriti sa savršenim studijama Alberta Robide, preteče SF ilustratorstva koji je stvarao u prošlome stoljeću

Iako je Paul naslikao mnogo ilustracija gradskih središta u višebojnoj tehnici, među njegova najbolja djela ubrajaju se uglavnom njegove crno-bijele ilustracije. Tu je došla do izražaja Paulova savršena upotreba perspektive i sistematičnoga razdvajanja zgrada, letjelica i drugih objekata, čime je stvarao dojam nevjerojatne veličine.

Među ilustracijama u boji spomenut ćemo Grad budućnosti (City of the Future), gdje je naslikao velegrad 21. stoljeća, sagrađen od plastike, metala i neprobojnoga stakla. Ljudi su poput sitnih atoma raspoređeni po gradskim alejama, neobične zgrade nižu se jedna za drugom i razdvojenošću samo još pojačavaju izvanrednu perspektivu, a u pozadini se vidi golemi aerodrom, postavljen na visini, na koji slijeću zračne letjelice. Grad budućnosti je jedno od Paulovih temeljnih djela, kojim je načinio pravu prekretnicu u vizualnome predočavanju svijeta budućnosti.

Među crno-bijelim viđenjima nezemaljskih metropola spomenimo likovni materijal za novelu Eanda Bindera Zarobljeni razum (Enslaved Brains, 1934), gdje se posebno iskazao slikanjem najrazličitijih pojedinosti koje se izvrsno uklapaju u jedinstvenu cjelinu.

Općenito treba reći da su Paulove crno-bijele ilustracije, u usporedbi s njegovim naslovnim ilustracijama u boji, izrađene bitno suptilnije i da se u njima opaža skladnost, koja i te kako nedostaje njegovim slikama u boji. Iako je Paulovo poznavanje čovjekove anatomije bilo slabo, bar što se tiče likovne interpretacije, u njegovim crno-bijelim slikama opaža se veća maštovitost kod prikazivanja ljudskih likova i oni su tu bitno uvjerljiviji nego u njegovim ostvarenjima u boji.

Među arhitektonskim zanimljivostima Paulovoga svijeta mašte treba spomenuti i ilustraciju u boji Serinis, vodeni grad Callista (Serinis. Water City of Callisto. Amazing Stories, prosinac 1941). koja je toliko oduševila urednike revije, da je u tom broju objavio članak što ga je na osnovi te ilustracije napisao Henry Gade. Ilustracija, koia je za Paulov likovni izraz iznenađujući smirena, postala ie poznata pod imenom Venecija drugoga svijeta. Iz niza Paulovih maštovitih gradova je i naslovna ilustracija ovoga

SIRIUSA (Mistic Science Fiction plus, prosinac 1953 uz tekst Michaela Fischera)

Paul nije bio doduše naročito uvjerljiv u prikazivanju masovnih prizora, no nekoliko puta mu je pošlo za rukom da uspješno prikaže osjećaj paničnoga raspoloženja što vlada među ljudima uoči katastrofe što se približava. Takva je i crno-bijela ilustracija za priču Johna Tainea Vremenska struja (The Time Stream). a među njegove najuspjelije ilustracije ubraja se djelo Šesti ledenjak (The sixth Glacier. Amazing Slories, siječanj 1929). gdje se Paul doslovno prepustio uništavajućem zanosu i naslikao rušenje njujorških nebodera, koji padaju pod silinom ledenjaka. Ilustracija je puna najrazličitijih pojedinosti, no uvjerljiva i cjelovita paleta boja ne razbija je na pojedine dijelove. Struktura ilustracije usklađena je s grafičkim oblikom naslova revije Amazing Stories i odražava takvu dinamičnost, da se gledalac gotovo ne može obraniti od osjećaja da se nalazi upravo ispred nezadržive ledene mase koja će ga svakoga trenutka pokopati. Malo je Paulovih ilustracija koje su tako uvjerljive.

Najpoznatija Paulova naslovna ilustracija, na kojoi je prikazao katastrofu našega rodnog planeta, jest Propast Mjeseca (The Moon Doom Wonder Stories, veljača 1933). na kojoj plima što je nastala zbog približsvania našeg naibližeg planetskoe susjeda preplavliuie New York. Slika prikazuje golemi prekooceanski brod koji morski valovi bacaju na neboder Empire State Building. Mjesec naslikan na gornje dviie trećine slike dokazuje da je prirođena preciznost omogućavala Paulu i prikazivanje nebeskih tiiela. Peter Nicholls SF kritičar i teoretičar koii je uredio Fnciklopediju SF-a (The SF Enoyclopedia Doubleday 1979) izabrao je upravo tu ilustracijo za naslovnu stranicu toga dosad najvažnijeda diela u SF literaturi

Science Fiction plus bila je posljednja SF revija koju je uređivao Hugo Gernsback. Izašlo ie samo sedam brojeva, a Gernsback je u kolovozu 1953. ponovo dao priliku Franku R. Paulu da ilustrira znanstveni članak, i to o raspadanju Mjeseca. Paul je naslikao prilično dobru astronomsku naslovnu ilustraciju, a u samoj reviji i međufaze te svemirske katastrofe i konačan nastanak prstena oko Zemlje što su ga činile Mjesečeve krhotine.

Uzmemo li u obzir to da je Paul slikao i astronomske slike na kojima je prikazivao vizualne efekte Saturnovih prstena (za reviju Science and Invention) i da je već 1929. objavio prvu sliku u boji svemirske stanice (u

reviji Science Wonđer Stories). tada je gotovo neshvatljivo da je Paul u većini svojih ilustracija posve zapostavio aspekt nebeskoga svoda. Pozadine svojih naslovnih ilustracija najčešće je jednolično obojio posve neodgovarajućom crvenom, plavom ili žutom bojom, što je likovnim prizorima doduše davalo dojam nestvarnosti stranoga svijeta no istodobno su njegove ilustracije baš zbog toga prilično neuvjerljive. Bila je to donekle i posljedica želje izdavača, koji su zbog nižih troškova tiskali omotnice samo u tri boje, no činjenica je da spoznaja o zvjezdanome nebu, kao izvanredno važnoj ikoni suvremene SF ilustracije, još nije bila prodrla u svijest SF ilustratora. Naime, zvjezdano nebo je u književnosti pjesnička metafora a u likovnoj umjetnosti forma koja sadržaju daje smisao i filozofsku dubinu.

Činjenicu da nijedno likovno djelo nije osamljeni otok u prostranome oceanu likovnih umjetnosti i da se u tako ranim SF ilustracijama kakve.su .Pauleve nalaze zameci, umjetničkoga likovnog izraza, zorno dokazuie Paulova ilustracija Svršetak sna (Dream's End. Wonder Stories. prosinac 1935) Slika prikazuje središte New Yorka: u pozadini je Paul naslikao žuto nebo, a na nebeskome svodu prekooceanski brod koji okrenut naopako ledbi iznad grada. Čovjek bi to dielo nriie pripisao nekom nadrealističkom slikaru recimo Paulovom suvremeniku Reneu Malgritteu, koji je u svoje slike uvijek ukomponiravao realističke detalje, slikao ih je vrlo precizno no oni su u svojoj okolini djelovali krajnje apsurdno.

Frank R. Paul bio je dakle prvi tipični SF ilustrator, svojim je brojnim djelima postavio temelje znanstveno-fantastičkog likovnog žanra i nadahnuo mnoge likovnjake koji su zatim krenuli njegovim putem. Paulova likovna ostvarenja su po likovnim mjerilima nedorađena, neukusnih kričavih boja, a jednostavan, linearan stil izražavanja vrlo je oslabljen zbog pomanjkanja svjetlosnih efekata: uz to, likovna struktura njegovih djela često je prije slučajna nego dobro oromišljena

Kad je Frank R. Paul 1963. umro. ostavio je iza sebe oko tisuću ilustracija SF žanra, među kojima je bibliofil Mike Ashley nabrojao čak 183 naslovne ilustracije. Vjerojatno je toga bilo i više.

Nema sumnje da će i ubuduće mnogi ilustratori tražiti inspiraciju upravo u djelima toga začetnika znanstveno-fantastičke ilustracije.

ŽIGA LESKOVŠEK

FESF:

Čuđenje o svijetu

Ne znam kakav izgledam svijetu, ali sebi se ponekad činim kao dječak koji se igra na niorskome žalu, zabavljajući se traženjem kakvog oblutka ili lijepe školjke, dok se veliki ocean istine, još neistražen, prostire preda mnom.

ISAAC NEWTON

Započinjujući ovim Newtonovim citatom Katalog »Festivala naučne fantastike — FESF (Beograd, Narodna biblioteka Srbije, 5.—13. travnja 1985.), priređivači programa (Zika Bogdanović, Zoran Živković) kao da su nam htjeli simbolički sabiti vertikalu svog viđenja svijeta u jedan jedini ushit: ČUĐENJE. Čuđenje, taj divni sastojak, ta sol i znanosti i umjetnosti možda ima upravo u njihovoj spojnici — znanstvenoj fantastici — najprirodniji ležaj. Osam su dana veliki volumeni Narodne biblioteke Srbije bili prostori u kojima je — za one koji su to mogli osjetiti — vladalo bestežinsko stanje čuđenja. Maštoviti obluci i školjke iz još neistraženog golemog oceana mogućih istina i otkrića u prirodi i ljudskom duhu.

Što god da se mislilo o njoj i kako god da se vrednovala, znanstvena fantastika donosila nam je, i dalje nam donosi, neke od najbrilijantnijih i najdalekosežnijih projekcija civilizacijskih (tehničkih i kulturoloških) promjena što stalno huče oko nas. S ruba neznane zemlje SF prenosi u naš svijet snoviđenja budućeg ili pak samo drukčijeg. Poput pijetlova bez kojih će doduše dan svanuti, ali oni ga ipak najavljuju. Da slučajno ne prespavamo taj važan događaj. »Festival naučne fantastike« prva manifestacija takve vrste u nas, sigurno je kod brojnih posjetitelja probudio više ili manje pozaspale (a u svakome prisutne) vizije koje su oduvijek bile, pa i u znanosti, odskočna daska za razumijevanje nepoznatog. Bez vizionarskog nadahnuća teško je i zamisliti čovjekov put od spiljskog do raketnog plamena. Drugo je, međutim, pitanje što je od svega izmaštanog ostvarivo odnosno ostvareno.

U Narodnoj biblioteci Srbije ostvareno je tih prvih dana travnja mnogo. Kao prvo, već i sama činjenica da je jedna tako ugledna kuća kulture otvorila svoje dveri suvremenicima budućnosti već je svojevrstan presedan i izravna potvrda znanstvenoj fantastici kao plodnom području umjetničkog stvaralaštva, unatoč velikog šund-balasta što ga je, kao po nekom usudnom prokletstvu, taj literarni žanr dužan tegliti na sebi. No dok bi neki druge oblik literarnog izraza bio već odavno ugušen tim kamenom oko vrata znanstvena fantastika uvijek iznova dokazuje da je živa, samosvojna,

autohtona vrijednost svog vremena. Mislili ovo ili ono o tim maštanjima, odbacivali ih kao tlapnja i snohvatlce ili pak ocjenjivali kao puke avanture intelekta, one ipak — čak i mnogo više negoli o budućnosti — govore o nama samima, o našoj epohi.

A naša epoha, ili još točnije godina ova 1985. bila je u Beogradu zabilježila »Festival naučne fantastike« kao kulturni događaj, literarni, likovni, filmski, pa čak i kompjuterski, Vjerna svojoj sveobuhvatnosti predstavila nam se znanstvena fantastika na beogradskom festivalu i kroz svoju medijsku sveobuhvatnosti. Iz prizme priređivačkog tandema Bogdanović-Živković pokuljao je izložbeni spektar od ravno sedam boja Izložba knjiga (prizemlje i I kat): Izložba likovnih djela (galerija); Izložba ilustracija i postera (I kat); Izložba stripa (galerija); Izložba ploča i filatelističkih eksponata (prizemlje); Demonstraciona izložba i Kompjutoristika i naučna fantastika (sala 318); SF slušaonica i televizijski SF salon (sala 316). Uza sve to još su bile održane i tri Tribine (teme: Naučna fantastika sada i ovdje; Mogućnosti vizuelne SF naracije; Ekologija i naučna fantastika).

Festival naučne fantastike (FESF) pomogli su: Muzej jugoslovenske kinoteke, Televizija Beograd, Radio Beograd, Video studio »Kokar«. Galerija »Fantastika« Beograd, Hotel »Interkontinental« Beograd, dakako uz glavnog nosioca cijela manifestacije — Narodne biblioteke Srbije. Desetak pregalaca raznih profila i stručnosti sudjelovalo je u realizaciji opsežnog programa. Oko tisuću naslova (među kojima i svi, od prvog do posljednjeg, brojevi »Siriusa«), više desetaka uvećanih ilustracija-panoa, sekundarna literatura (o SF-u). četrdesetak filmova grupiranih u osam mini-ciklusa. glazba iz SF filmova, radiofonska SF dramska djela, trinaest epizoda TV serija »Kozmos« Carla Sagana... To su samo puste brojke koje će ostati za statistiku o tom festivalu. A sadržaj što se krio iza njih jest i dalje postojeće festivalom još i nadraženo čuđenje prema divotnoj razdraganosti izbora što ga stvara (stalno iznova) ljudski duh na svome krivudavu i nejasnu putu do kozmičke svijesti. Znanstvena fantastika je poetika tog čuđenja, to se moglo osjetiti i na Festivalu kojeg su priređivači i organizatori zamislili kao reviju jedne stvaralačke djelatnosti koju može zanemarivati samo netko kome dimenzija vremena prestaje već na gronici njegova dvorišta.

Damir Mikuličić.

Za SIRIUS...

● Od 61 priče što ste ih poslali u ožujku dragi čitatelju, njih sedam su za ovu rubriku, a od tih sedam dvije se posebno ističu kvalitetom. LETAČICA je sigurno najbolja priča ovoga mjeseca (ako joj se kao »S« komponenta prizna psihološka analiza odnosa ljudi različitih sposobnosti i životnih potreba), a izvrsna je i OPERACIJA »SKRETANJE« (ako joj zažmirimo na Vaše nepoznavanje pravopisa, gramatike sa sintaksom, stilskih figura i sl.). TAHAROV NAROD: da, imali ste pravo, priča se svidjela i recenzentu i meni iako djeluje kao odlomak nekog dužeg teksta. PREDSKAZANJE i BUDUĆNOST su dosjetke za eventualno objavljivanje: prva sadrži krupno zrnce mistike, druga je bolja i aktualnija (i nije mistična). IDILA je u beskrajnoj postnuklearnoj zimi »dušu dala« za broj SIRIUSA posvećen patetičnim pričama, no pisana je izvrsno. TREĆI VREMENSKI SEKTOR je nešto slično; među nama: nije svinkter nego sfinkter (kao u prošlom broju asvalt/asfalt, a nadam se da u narednim pričama nećete pisati svinga ili svera).

● Toliko o sedam sretnih, a ostalih 54...

...nije za SIRIUS

● Evo zašto:

● JEDNA SASVIM NEOBIČNA PRIČA unatoč sasvim običnoj i poznatoj temi došla bi u obzir da u njoj nema banalnosti i onog nepostojećeg problema na kraju. KONTAKT treba skratiti za stranicu-dvije (i to od onoga u studiju). VELIKI ED bi možda bio objavljiva space opera ako se raščiste nelogičnosti na kraju (zašto autronauti nisu uništili mozak blasterima ako su imali dovoljno municije za to?; Edova žrtva je zapravo nepotrebna). NESTANAK MARTINA BRAUNA bi bio OK ako nestane iz priče njen besmisleni dio. Naime, tko je toliko neupućen da eksperimentira na sebi prije nego što se uvjeri na laboratorijskim životinjama da je izum neopasan? — dakle, nema smisla način na koji Braun ostaje bez ruke. Ako baš mora biti osakaćen, pretvorite to u nesretan slučaj (tako je i s onim s aparatom!). POSLJEDNJI LET je izvrstan sve do trenutka kad se otkriva da visokoletači služe kao mete (glineni golubovi su još odavna izmišljeni da kao mete ne bi morali služiti živi). Dakle drukčiji svršetak (već i stoga što je malo vjerojatno da ljudi ne bi uočili inteligerKiju visokoletača!). NEPOBJEDIVI: nejasno je što se to traži, zbog čega je potrebno toliko

energije... a zovršnica je pomalo sladunjava. ARMANA bi bila druga radio-drama objavljena u SIRIUSU kad bi joi se prvih šest stranica skratilo najmanje za polovinu, i to tako da se izbjegnu banalnosti. TO SE ZOVE LJUBAV bila bi simpatična pričica kad bi se reducirao onoj neuvjerljivi (i predugi u odnosu no ostalo) dio s Dunjom u Škoti. PLANET SMRTI: prvih 12 stranica skratiti na pola (one tri na počefku su posve nepotrebne jer nemaju nikakve vezee s pričom, inače izvrsnom, na trenutke čak briljantnom) ZBOGOM, PRIJATELJU, OPROSTI na onom ponešto nespretnom završetku, zbog kojega se neću pojaviti u SIRIUSU! VAMPIRUŠA je dobre, ali samo ako se tekst iza tri zvjezdice skrati na polovinu, te promijeni tehničko objašnjenje koje je predugo i ispripovijedano odviše propovjednički.

• Shvatili ste, dragi čitatelju: ovih bi jedanaest priča možda bite »za«, kad bi se provele predložene izmjene. No ostale 43 priče nikako ne dolaze u obzir, iz različitih razloga:

• GUSARI 21. STOLJECA su naivni, neuvjerljivi, a i nisu baš SF. SPIRALA ima samo jedan nedostatak: netko ju je već napisao (i objavio). Pokušajte s drugim idejama! CIRCULUS pokazuje besmislenost ideje o putovanju kroz vrijeme, a UPOZORENJE je horror vic. ZEMALJSKI DANI TEKU sve do peoente, koja nije dovoljno jaka da završi priču, pa ona dieluje kao da ima i nastavak. 94:07 je priča dovoljno dobra da zaslužuje i bolji kraj od ovog djetinjastog i posve ofucanog. SUPERNOVA: poznata je astrofizička činjenica da Sunce ne može prijeći u supernovu, pa je ideja na kojoj se priča temelji posve bezvrijedna FAUL ZA CRVENI KARTON: naslov koji nema veze s pričom, o ovo se temelji na naivnom i smiješnom štosu koji nije ni za školski list. KONTAKT MUŠKARAC, DRUGI POKUŠAJ (na temu AIDS), LOVAC (na temu lovljenih lovaca), GREŠKA, PROGRES. DOKTORE (translator bola izmišljen je već u pričama!), SNJEŽNA AVANTURA, KOKOS ILI JAJE, TKO JAČI, ŠVERCER (vrto loša obrada), REQUIEM, KOORDINATOR, OBRODOŠLI, SVEMIRSKI LETAČ, TESTAMENT to je šesnaest priča na olinjale teme. POSPREMANJE je za fantastički, a PITANJE za kompjuterski list, dok VUKOVIMA BEZ NASLOVA nije ni za štoc. LOVE STORY No 2, JAJOLIKI, BIG FRKA, GROZNICA SUBOTOM UVECE i PUTNIK su vicevi znatno pretanki za SIRIUS. PROSVETLJENJE, KOSTI-CRVI, MREŽA i PR1CA O PLAVETNOM OKU nisu SF. NEGATIV također, s dodatkom: već je bio na recenziji i odbijen ie zato što prodate religiju pod SF. UPOTREBA KLIKERA, DEMANT i STA TI JE DANAS su toliko nejasne priče do se ne mogu čak

ni ocijeniti koo priče. PRVI KONTAKT je već 100.000 takav kontakt i to mu je glavni nedostatak; sporedni je spominjanje SIRIUSA u priči.

• Na kraju, dvije priče koje su »ne«, a imaju i neosporne kvalitete PAD U CRNO ima kardinalnu grešku; već danos astronauti imoju skafandre koji im omogućavofu višednevni boravak u njima, o u budućnosti će takva oprema biti valjda JOŠ savršenira — i to Vašu priču u ovokvom obftkui čini besmislenom. BOL, JAD, UŽAS I PATNJA (umiranje mutanata) je na granici patetike a preko granice neoriginalnosti.

• Nema više. — **Vaš B. J.**